

XIV
(1900-1901)

P1761

BISERICA ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

Revistă Periodică Ecclesiastică

A

SÂNTULUI SINOD AL S-TEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE
ROMÂNE.

ANUL AL XXIV-lea, No. I.

APRILIE.

TABELA MATERIILOR

	Pag.
1 Canónele Sinódelor Ecumenice.	1
2 Patriarhia de Constantinopol	31
3 Sinódele celor d'antăiu trei secole ale Bisericeî creştine.	42
4 Boetiu. Viaţa şi operile sale.	63
5 Cronică Bisericească	74
6 Sfântul Ioan Chrisostom	94
7 Bibliografie	107
8 Derăderea filosofilor păgâni	110
9 Donaţiuni	115

BUCUREŞTI

TIPOGRAFIA CĂRŢILOR BISERICESTI

1900.

SPRE ȘTIINȚĂ:

Comitetul redactor al Revistei „*Biserica Ortodoxă Română*” se compune din P. S. Archiereu Calistral Bîrlădenu, președinte, d-nii: C. Erbicenu, Dr. Drag Demetrescu, Dr. Petru Gârbovicenu și Dr. Mih. Popescu, membrii.

Correspondența privitoare la revistă va fi adresată P. S. Calistral președintele comitetului redactor, iar banii pentru abonamentele la Revistă, se vor adresa d-lui Dr. Drag. Demetrescu, casierul Revistei, strada Muzelor No. 24.

Totă correspondența ce privește pe Tipografia Cărților Bisericești precum și banii, se vor înainta D-lui Dr. Const. Chiricescu Directorul Tipografiei, Str. Principatele-Unite No. 34 (60), București.

Abonamentele la revistă se fac pe câte un an. Prețul abonamentului pe un an este de 10 lei.

Abonații cari nu vor primi numerile regulat, vor reclama la Protoiereu, și la caz de a nu primi îndestulare, vor reclama de-a dreptul președintelui comitetului redactor al revistei.

Pentru streinătate se va calcula și portul.

Abonamentele în București se fac la președintele comitetului redactor al revistei, iar în județe la Protoiereu și la biourourile postale.

Scrisorile nefrancate nu se primesc.

La Tipografia Cărților Bisericești se află de vîndare următoarele cărți teologice particulare.

Sf. Vasilie, traducere de I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Iosif. Prețul 2 lei 50 bani. Transportul 85 ani.

Istoria Bisericească de Evagrie, trad. de acelaș. Prețul 2 lei 50 bani. Transportul 85 bani.

Istoria Bisericească de Socrat, trad. de acelaș. Prețul 3 lei. Transportul 85 bani.

Dreptul Bisericesc, tradus de P. S. Episcop de Huși Silvestru. Prețul 7 l. Transportul 85 bani.

Teologia Dogmatică Ortodoxă, trad. de acelaș. Partea I, prețul 4 lei, transp. 80 bani. Vol. II prețul 5 lei, transp. 1 30 bani.

Colecțiune de Predici și conferințe ținute cu preoții, de acelaș; prețul 8 lei, transp. 1,30.

Conferințe, de acelaș; prețul 2 lei, transp. 70 bani.

Teologia Dogmatică de Macarie în 3 volume, tradusă de P. S. Episcop de Argeș Gherasim Timuș; prețul 15 lei, transp. 1 leu 80 bani.

De acelaș: *Meditațiuni asupra Psalmilor*, trei volume 15 lei, transportul 2 lei.

De acelaș: *Catehismuș*, o veche lucrare religioasă, 1 leu; transp. 70 bani.

De acelaș: *Diționar aghiografic cuprînd pe scurt viețile Sfinților*. Prețul 5 lei; transp. 1 leu 80 bani.

Teologia Morală de P. S. Sa Dr. Athanasie. Prețul 5 lei; transp. 85 b.

De acelaș: *Morală pentru copii*. Prețul 2 lei; transp. 70 bani.

De acelaș: *Etica evoluționistă*. Prețul 2 lei; transp. 70 bani.

De acelaș: *Noua lege a învățămîntului și religia în școlile secundare*. Prețul 50 bani, transportul 40 bani.

Sf. Apost. Paul după sf. Scriptură, de Dr. Const. Chiricescu; prețul 1 leu, transportul 40 bani.

Ermeneutica Biblică, ed. II, de acelaș; prețul 2 lei, transp. 70 bani.

Apologetica creștină, în 2 vol., trad. de Păr. Nazarie, 8 lei, transp. 1 leu 80 bani.

Liturgica, trad. de Păr. N. Filip, b lei, transp. 1 leu 80 b.

Istoria Dogmelor, de D. G. Boroianu, prețul 4 lei, transportul 85 bani.

Dreptul Bisericesc, de Păr. V. Pociitan. Prețul 5 lei; transp. 85 bani.

Istoricul a 40 biserici din România, de Păr. M. Dumitrescu. Prețul 2 lei. Transportul 70 bani.

Teologia pastorală de Păr. Gibescu, prețul 2 lei, transp. 60 bani.

Antologia de Macarie din Sf. Munte, prețul 4 lei, transportul 80 bani.

Influența culturii grecești în Muntenia și Moldova de Gh. M. Ionescu. Prețul 5 lei, transp. 85 bani.

De la aceste cărți, P. P. C. C. Protoiereu și D-nii librari, nu beneficiază de rabat,

Nr. INV. 8419

Mitropolia Episcopiei R. D.

Cota: P 2-761

BISERICA

ORTODOXĂ ROMÂNĂ

Revista Periodică Ecclesiastică.

Anul al XXIV-lea 1900—1901.

Donația
Bibl. Sf. Sinescl.

„Predică Cuvântul“
II Timotei, IV. 2.

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA „CĂRȚILOR BISERICEȘTI“.

1901.

TABELA MATERIILOR.

DIN

Revista periodică eclesiastică, „Biserica Ortodoxă Română“ pe anul al XXIV-lea (1900—1901), însoțită și de numele autorilor.

PARTEA OFICIALĂ.

Acte Oficiale. Epistole irenice pag. 174—179. Un Raport pag. 342—351. Desbaterile Sf. Sinod din sesiunea de Primă-vară pag. 1—160. Raportul Cuv. Protosinghel Teofil Mihăilescu pag. 572—577. Idem către P. S. Episcop al Argeșului pag. 661—672. O Conferință pag. 780—788; 872—885. Desbaterile Sf. Sinod din sesiunea de Törnă pag. 1—191.

P. S. CALISTRAT ORLEANU.

Sinódele celor d'întăiū trei secole ale Bisericei Creștine pag. 42—62. Apocalipsul și Părințiū Bisericești din primele secole pag. 201—209. Eșirea Ebreilor din Egipt 292—310. Iosif Flavie, marele scriitor Iudeū pag. 481—504. Omul, morala creștină și influența acesteia morale asupra vieței sale pag. 767—772; 896—901.

Dr. DRAGOMIR DEMETRESCU.

Patriarchia de Constantinopol pag. 31—41; 154—161; 271—282. Musica Bisericească pag. 185—200; 729—747; 886—895. Predică la ziua Sf. Apostoli Petru și Paul pag. 241—247. Aniversarea a 25 ani de Archipăstorie pe scaunul Sfinței Mitropolii a Moldovei și Sucevei a I. P. S. Mitropolit D. D. Iosif Naniescu pag. 361—401. Bisericești pag. 554—560. Predica în vechime pag. 972—983; 1138—1149. Cuvintare la sfință și marea Dumnică a Paștelui pag. 1109—1114.

C. ERBICEANU.

Canónele Sinódelor Ecumenice pag. 1—80; 412—443; 505—527; 629—635. Vięta și activitatea literară a Protosinghelului Naum Rîmnicénu pag. 248—270; 121—146. Amintiri din Istoria Bisericească pag. 587—609; 694—720; 801—816; 921—937; 1149—1165. Trei cuvintări pag. 842—861. Iisus Christos, vięta și învęțătura sa pag. 1115—1187.

Dr. M. POPESCU.

Boetiū. Vięta și operile sale pag. 63—78; 162—173. Bossuet pag. 180—184; 902—907. Sistemul Filosofico-Teologic al Fericitului Augustin pag. 283—291; 402—411; 610—621; 748—755; 862—871; 945—954; 1166—1177. Dare de sémă pag. 335—341; 984—993. Religiunea și moravurile Sabeenilor sau Subba pag. 545—551.

Dr. P. GÂRBOVICEANU.

Cronică Bisericească pag. 74—93; 210—226; 321—334; 444—453; 636—641; 908—912. Bibliografie pag. 107—109; 657—660. Predică pentru buna creștere a copiilor pag. 147—153. Andrei Șaguna pag. 228—538. Un Episcopat pentru Români din Imperiul Turcesc pag. 552—553. Dare de sémă pag. 561—565; 650—651; 773—779. Informațiuni pag. 570—571. Predică despre sănătatea trupului pag. 622—628. Predică despre datoriile copiilor către părinți pag. 721—728. Înmormântarea P. S. Silvestru Episcop de Huși pag. 817—841. Predică despre datoriile soților pag. 938—944. O societate folositoare și patriotică pag. 955—971. Din activitatea pastorală pag. 1186—1188.

ICONOM CONST. NAZARIE.

Derâderea filosofilor păgâni pag. 110—114. De ale bisericilor străine pag. 280—282. Câte ce-va pentru Seminarisți ca viitorii preoți pag. 454—469.

ANTIPA ȘI EVGHENIE MACEDONEANUL.

Sfântul Ión Chrisostom pag. 94—106; 539—544; 642—649; 756—766. Despre persoana lui Iisus Christos pag. 1177—1185.

ICONOM COMAN VASILESCU

Predică pag. 226—229. Cultul său venerațiunea Sfinților pag. 311—314.

D. POPESCU MĂȘOAI.

Cuvînt la Duminica Sfinților Părinți pag. 315—320.

ICONOM ILIE TEODORESCU.

Predică la Sfinții Apostoli Petru și Pavel pag. 470—472.

IEROM. EFTIMIE GEORGESCU (Pictor).

Mănăstirea Ciolanul pag. 566—569.

EUSEVIE POPOVICI.

Inercarea de a pătrunde cu cugetarea filosofică speculativă în cât-va misterele despre Sf. Treime pag. 681—693.

PREOT. ATH. VASILESCU.

Monastirea Doljești pag. 994—1000.

DONAȚIUNI.

Pag. 115—120; 233—240; 352—360; 473—480; 578—584; 673—680; 789—800; 918—920; 1001—1008; 1189—1192.

CANOANELE SINOADELOR ECUMENICE.

SINODUL I.

CANONUL I.

Dacă cine-va, în bătă, s'a mutilat de doctori sau de barbari s'a scopit, acesta să rămână în cler. Iar dacă cine-va, fiind sănătos, s'a scopit pe sine, acesta, și în cler enumerat, se cuvine să se oprască. Și de acum pe nimeni de felul acesta nu se cuvine a se înainta. După cum acesta este evident, pentru că s'a dis despre cei ce întreprind fapta și îndrăsnesc să se mutileze pe sineși. Ast-fel, dacă cine-va de barbari sau stăpâni s'a evnuhisit și s'ar găsi de alt-fel vrednic, pe niște asemenea li primește canonul în cler.

Consultă: Can. Apost. XXI. XXII. XXIII. Sinod. I. Can. II și VIII.

Comentar.

Deși s'a oprit prin canónele apostolice 21, 22 și 23 mutilările și scopirile, se vede că deprinderile orientale erau mai tari, și încă mulți tot se evnuhisau, între alții putem cita pe Origen, ce era deja cleric când s'a scopit. Deci se pare că acest canon ar fi îndreptat chiar contra lui Origen,

pentru că scopirea lui a făcut mare zvon între Creștini. Legile politice de asemenea pedepseau pe cei ce se scopeau de bună voe. Iar Creștinismul consideră acest fapt neuman și contra naturei, ca o atentare la viață și-l califică de sinucidere. De aceea clericul ce ar fi îndrăznit a se scopi trebuia să înceteze de a mai fi cleric, atât pentru fapta urâtă ce a săvârșit, cât și pentru că, ca cleric, încuraja și pe alți fanatici și ignoranți a-i urma exemplului lui. Creștinismul numai atunci consideră și dă valoare morală actelor de abținere și mortificare, când cel ce le săvârșește este om întreg, ș'a putut lupta contra tentațiilor supravenite. Cel orb n'are nici o valoare morală, dacă nu s'a ispitit de frumuseța străină, pentru că n'a putut s'o vadă, vedându-o și abținându-se, în acéastă luptă morală stă valórea faptelor. Când însă cine-va, prin silă, de cătră stăpâni ca sclav, sau de cătră barbari a fost scopit, dacă-i vrednic de preoție, se admite în cler, pentru că nu l cu voea lui scopit, ci prin silă, cum s'a întâmplat cu Ignatie Patriarhul Constantinopolului, care fiind din viță împărătescă, și spre a nu deveni concurent la tron, a fost scopit. Cel scopiți nu puteau a-junge împărați.

CANONUL II

Fiind-că multe s'au făcut în contra canonului Bisericesc sau de nevoe sau altmintrelea la stăruința ómenilor, în cât ómeni veniți de curând din viața păgână la credință, și în scurt timp catihisindu-se, îndată se aduc la bața spirituală și odată cu botezarea se înaintau la episcopie sau la presviteriu. S'a părut că este bine, ca de acum nimic să nu se facă de felul acesta. Căci catecumenul are trebuință și de timp, și după botez de mai multă cercare. Căci este lámurită scrisórea apostolică, ce dice: Nu neofet, ca să nu cadă în păcat, mândrindu-se și în mreja diavolului. Iar dacă, cu curgerea timpului s'ar afla vre un păcat sufletesc la o

persoană și s'ar dovedi de cătră doi sau trei marturi, un asemenea să înceteze din cler. Iar cel ce ar face contra acestora, ca cutezător în protiva marelui Sinod, însuși se va primejdui în clericat.

Consultă: Apost. Can. LXXX. Sinod. I—II. Can. XVII. Sardie. Can. X. Laod. Can. III.

Comentar.

Acest canon regulază modul primirei în Episcopat și Preoție. Din canon se constată că, în timpurile anteriore Sinodului întâi Ecumenic, multe persoane prin îngerinți și favoruri, nefiind pregătiți îndeajuns pentru greața misiune de păstor, se ridicau la Episcopat, mai ales dintre cei de curând veniți la Creștinism din păgânătate. Acești novici și în Creștinism și mai ales în ale Bisericei erau ușor clătinați în convingerile lor și se dedau pe partea ereticilor și a schismaticilor și făceau mare rău desvoltării și consolidării Bisericei. De aceea Sf. Părinți pun ca normă, pentru viitor, acest canon. Ca nimeni de curând venit în Creștinism și botezat să nu se ridice la Episcopat și presviteriū, spre a evita abuzurile. Mai întâi trebuia a se convinge Biserica de tăria credinței lor, de moralitatea lor și de aptitudinile lor pastorale. Obținerea convingerei asupra tăriei credinței lor, Biserica ș'o căpăta prin examinarea candidatului, acesta însemnă strict frasa *δοκιμασίας πλείονος*. Aicea întâlnim cuvîntul *πρεσβυτέριον*, care însemnă consilierii și conajutătorii Episcopului în administrația și judecata Bisericească. Sf. Ignatie în Epistola cătră Trallieni dîce: «Ce este presviteriul, de cît adunarea sfințită, consilierii și împreună ședători ai Episcopului». Iar Teodoret interpreta așa: «Presviteriū, aicea, a numit pe cei ce s'au învrednicit de harul apostolic. Ast-fel și pe cei de onóre a lui Israil, Sf. Scriptură i-a numit Senat». Dintre aceștia se alegeau Episcopii. Ce însemnăză cuvintele: vre un păcat sufletesc—*ψυχικὸν τι ἡμάρτημα*? Zonara, aducend consentimentul Sf. Părinți dîce:

«Că tot păcatul aducând vătămare în suflet, s'a numit păcat sufletesc». Tot el adaugă: «Socot, exprimându-mă mai bine, că tot păcatul cu dreptul s'a numit sufletesc, ca unul ce și are începutul din desordonarea puterilor sufletești». Și lucrul așa e, pentru că o faptă necugetată, nu constituie un păcat, pentru că n'are răspundere, necooperând libertatea. Iar Balsamon opinază: «Că tot păcatul, producând vătămare în suflet, se numește sufletesc, măcar de ș'ar primi începutul din dorința trupescă ori sufletescă. De aceea Biserica a și numit toate păcatele greșeli sufletești» ¹⁾. Acest canon privea direct pe Novatienī, cari din mândrie diabolică se numeau Curați—Catari—și nu primeau în sīnul Bisericei lor nici pe cei ce cădeau de la credință în timpul persecuțiilor, nici nu stau în comuniune cu cei ce se căsătoreau adoua oară, de aceea au fost lepădați de Biserică și considerați ca schismatici. Curând Biserica a făcut alt canon, în Sinodul din Sardica, ca clericul să rămână măcar un an în fie-care grad, spre a se putea cerceta și proba vrednicia lui, ș'apoī a se înainta la alt grad.

CANONUL III.

A oprit cu totul marele Sinod, că nu-l cu puțință nici Episcopului, nici presviterului, nici diaconului nici în deobște celor din cler să aibă femei introdusă, afară de nu ar avea mamă sau soră sau mătușă sau numai persoane de acele ce ar îndepărta ori ce presupunere

Consultă: Sinod. VI. Can. V. Sinod. VII. Can. XXII. XXIII. Antioh. Can. XIX. Cartag. Can. XLV.

Comentar.

Acest canon reclamă de la ori-ce cleric, de ori-ce grad, viață curată și ne'ntinată, spre a se deosebi prin curățenia moravurilor de către păgâni. Se știe din istorie câtă des-

¹⁾ Veți Bals. și Zonara vol. II, pag. 117—120.

trăbălare era în Imperiul Roman față de viața conjugală; foarte mulți trăiau în concubinagiū. Intălnim și în Sf. Vasilie un caz de asemenea natură, când obligă pre un presviter, Grigorie, a se separa de femeea cu care trăia și cu care nu era căsătorit, citându-i acest canon. Cel ce nu se supuneaū dispoziției canonice erau caterisiți, dacă erau clerici, și aforisiți, dacă erau laici. Balsamon dīce: «Iar Episcopii ori când s'ar afla și lăcuind împreună cu ori-ce femeie, se caterisesc». Apoi interpretând cuvintul din canon *συνείσακτον* dīce: «Despre femeile subintroduse s'a făcut multă vorbă în deosebite timpuri, și unii au dīs: *ἐπείσακτον* sau *συνείσακτον*—este cea introdusă, sau pe furiș subintrodusă, și cu care conviețuește necanonic. Iar alții au dīs că se înțelege tótă femeea cu care trăește împreună, străină cu totul; de și ar fi fără de prepus, acéstă părere s'a socotit a fi mai adevărată» ¹⁾. Unii ar voi se înțălégă prin *συνείσακτον* o deprindere rea ce, exista la unii schismatici, ca Novațienii, carii pretextând că trăesc în feciorie își asociaū surori, și cu care dīceau că viețuesc în căsătorie spirituală, dar Biserica a condamnat asemenea conviețuirī, ca ne conforme cu spiritul Creștinismului. În acest canon nu se oprește căsătoria legală, din contra se impune și n'au dreptate cei ce vėd în acest canon începutul celibatului. În canon se combate viața ori traiful în fără-de-lege ori în concubinagiū a ori-cărui cleric și în special a Episcopului și presviterului, neînvoindu-i a avea în casă femei străine introduse sub diferite pretexte spre a nu scandalisa morala pūblică. Numai mama, sora sau mătușa pot trăi împreună în o casă cu Episcopul sau presviterul, sau femei cu totul bėtrāne și afară de ori ce prepus, ca servitóre.

CANONUL IV.

Episcopul se cuvine mai ales să se așede de cătră toți

¹⁾ Veđi Zonara și Balsamon vol. II, pag. 121 și 122.

cei din Eparhie. Iar dacă ar fi greu acesta, sau pentru vr'o necesitate supravenită, sau pentru lungimea drumului, cel puțin trei adunându-se pentru acesta, făcându-se împreună alegători și cei absenți și conînțelegându-se prin scrisori, atunci să se facă hirotonia. Iar confirmarea celor făcute să se dea Metropolitului fie-cărei Eparhii.

Consultă: Apost. Can. I. Sinod. VII. Can. III. Antiohia, Can. XIX. Sardica. Can. VI.

C o m e n t a r .

În acest canon se regulează modul alegerii Episcopilor, la începutul secolului al IV-lea. Mai întâi, pentru a pricepe sensul acestui canon, trebuie să știm ce să înțelegem sub cuvântul Eparhie, 'Επαρχία. Creștinismul a fost răspândit prin predica apostolilor mai întâi în orașele mari, în centruri, și apoi s'a lătit prin orașele mici și sate. Ast-fel o Biserică înființată în un oraș mare, devine față de cele ce se formează în jurul ei, în acea localitate, ca un centru pentru ele, ca o mămă oră metropolă. De aicea și persoanele Bisericești, ce ocupau postul de Episcopi ai acelor orașe au o precădere, un respect din partea Bisericilor din jurul aceluia oraș. De la acesta s'și luaă hirotonia și de la el regulile pentru ordinea și disciplina clericilor. Ast-fel pe nesimțite Bisericile din orașele mari au devenit și ele centruri Bisericești, tocmai așa cum era și în statul civil. Eparhie însemnă Provincie literar. Iar în însemnarea Bisericească Eparhie însemnă întinderea unei Episcopii până unde se megieșă cu alta. De ordinar divisiunile politice din Imperiul Roman au servit de basă delimitărilor sferilor Episcopale și Metropolitane. Era și greu și chiar imposibil, ca Biserica să'și albe divisiunile ei separate de cele ale Statului. Biserica găsinđu-le le a adoptat oră s'a acomodat lor. Cum s'au format cu curgerea timpului din Episcopate, Metropoliatele, Exarhatele și în fine Patriarhatele, lucrul este ușor de priceput, dacă ținem ca știut modul răspândirii Creștinismului. Imperiul Roman era

Împărțit în Provinciile, cari de ordinar erau locuite de o populație diferită—națiuni. Fie-care Provincie avea autoritatea administrativă, judeciară și executivă. Sediul acestei autorități era orașul cel mai mare, sau mai comod pentru administrație. Cam în aceste orașe, ce erau reședinți politice, s'au așezat Episcopii cei întâi, cari apoi înmulțindu-se și prin alte orașe ale acelei Provinciile, a armat, ca o necesitate, ca Episcopul din capitala Provinciile să aibă o întâetate, o precădere asupra celor-l-alți Episcopi, ca unul ce era în capitala Provinciile. Acastă împrejurare a dat naștere Metropolelor Bisericești, și pe care le întâlnim, în marea majoritate a casurilor în capitalele civile ale Provinciile. Sub Sf. Marele Constantin întâlnim formarea unor mari circumscripții administrative, compuse din mai multe Provinciile. În capitalele acelor divisiuni s'au stabilit mai întâi Exarhatele și apoi Patriarhatele. Cunoscând aceste divisiuni civile, și cum Biserica s'a folosit și s'a așezat cu timpul în ele Ierarhia sa, atunci putem să înțelegem mai ușor sensul acestui canon. În acest canon întâlnim cuvântul de *Metropolit*—*Μητροπολίτης*, și care presupune existența reală a divisiunilor Ierarhice în enorii, ori parohii, Episcopi și Metropoli. În canonul 34 Apostolic, lipsește numirea de *Mitropolit*, dar există principiul de unitate Bisericească a unei Provinciile, dovadă frasa: *τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον*—adică cel întâiu între Episcopi, adică *Metropolit*. Acest canon prescrie, că alegerile de Episcopi, în o Provincie ori Eparhie civilă, când există vacanțe, să se facă în fața ori prezența tuturor Episcopilor. Apoi prevede și circumstanțele, când n'ar putea să se presinte la alegeri, ori din cause de boale, ori depărtări de cale, ori alte motive serioase toți Episcopi *Metropolitului*, ce-l de făcut. Canonul dă deslegare, ca cel puțin trei să fie prezenți. Iar restul să și dea consentimentul ori părerea înscris. Numai ast-fel săvârșindu-se alegerea, să se potă inainta la hirotonie candidatul. Tótă procedura alegerii trebuia să

se trimită Metropolitului Provinciei, și numai după ce el își da cuvîntul său, că bine s'a procedat și făcut alegerea, avea dreptul cel ales a fi hirotonit. Prin urmare dreptul și rolul Metropolitului era foarte mare în alegerea noului candidat la Episcopie. Colegiul electoral al Episcopilor a variat după timp și împrejurări. În timpul Apostolilor, ei alegeau însuși pe Episcopi, după apostoli au urmat ucenicii lor și după aceștia comunitatea Creștinilor împreună cu clericii. Găsim casuri când numai clericii numeau, ca Tit și Timoteu, dar trebuia aprobată numirea lor de către comunitate: *συνεϋδοκησάσης τῆς Ἐκκλησίας πάσης*, cum se exprimă Sf. Climent, papa Romei. După mórtea și a ucenicilor apostolilor se schimbă această praxă, nu mai erau mai mult Episcopi cari să aibă un ascendent ne contestat asupra altora. De atunci au început a se alege de comunitatea creștină și clericii. Sf. Ciprian ne descrie modul alegerii pe timpul său astfel: «Mai în toate Provinciile lucrurile se petrec în acest chip: Episcopi Provinciei celei mai apropiate se unesc în orașul pentru care trebuia a se face alegerea. Episcopul este în urmă ales în prezența poporului; trebuia ca poporul să asiste la alegerea Episcopului, pentru că numai el cunoștea cu exactitate viața candidatului. Demnitatea Episcopală este după aceea supusă sufragiului fraternității universale și judecătii Episcopilor» (Cypr. Epist. 68). Aci sub fraternitate trebuie să înțelegem poporul și clerul orașului. Clerul dar și poporul avea dreptul de prezentare al candidaților, iar Episcopi dreptul de a judeca vrednicia celor propuși. Se întîmplă însă și casuri când clerul și alegea și chirotonea, adică Episcopi; dar pentru că actul alegerii să aibă valoare trebuia întărit de Metropolit. Mai apoi colegiul s'a mai restrâns, excludându-se de la votare ómenii venali ori servitorii și cei cu totul fără căpătâi, alegând numai clerul și ómenii cu reputație, *οἱ προύχοντες*. La noi la Români alegerea Episcopilor și a Metropolitilor se făcea de Obștesca A-

dunare a țerei și se investeau de Domn. Numirile directe în Episcopate și Metropoliate n'au existat nici odată în Ortodoxism, iar încercările au fost calificate de anticanonicitate. În timpurile noastre alegerile se fac de S-tul Sinod și Corpurile legiuitoare întrunite. La noi la Români, din tot Ortodoxismul, alegerile Ierarhilor se fac de întreg poporul prin reprezentanții săi. Restul canonului nu se mai poate astăzi aplica. Când la alegerea unui Episcop ar lipsi majoritatea S-tului Sinod, acea alegere ar fi neadmisă după acest canon. Sub cuvintele *καθίστασθαι* și *χειροτονίαν ποιῆσθαι* trebuie să înțelegem votul ¹⁾. Balsamon mai ține: De aceea și dintre cei trei votați se face arătare unuia, de către cel ce are a hirotoni, pe care-l voește acela, și nu se arată cu necesitate cel întâiu pus pe listă. Așa se practică la noi astăzi numai la alegerea Arhiepiscopilor ori Chorepiscopilor după o veche praxă, urmată din Nuvela lui Comnen, când din trei votați puterea civilă în unire cu Metropolitanul respectiv alege pe unul spre hirotonie, fără a se uita la majoritățile ce au întrunit candidații în Sinod. Acesta-l un drept metropolitan recunoscut de acest canon. În Rusia și în Grecia Episcopii se aleg după norma din Nuvela lui Comnen.

CANONUL V.

Despre cei ce devin excomunicați, fie din rândul celor din cler, fie din al celor laici de către Episcopii fie cărei Eparhii, să se păzescă socotința, după canonul ce ține: cei excomunicați de către unii, să nu fie primiți de către cei-l-alti. Să se cerceteze însă, ca să nu se fi făcut excomunicați prin micimea de suflet sau prigonire, sau o desplăcere de felul acesta a Episcopului. Deci, ca acesta să și ia cercetarea cu-viincioasă, s'a părut că este bine, ca să se facă în fie-care an la fie-care Provincie Sinod de două ori pe an, ca în comun

¹⁾ Zonara vol. II, pag. 122; idem Bals. pag. 123.

de către toți Episcopii Provinciilor adunați pentru acesta să se cerceteze cestiunile de felul acesta, și așa cei ce, dovedit, au greșit Episcopului, să se recunască de către toți că sînt excomunicați cu cuvînt, pînă cînd s'ar părea în comun Episcopilor să dea un vot mai uman pentru ei. Iar Sinódele să se facă, unul înaintea Patrudecimei, că ridicându-se tótă micimea de suflet, să se aducă dar curat lui Dumnezeu, iar al doilea în timpul toîmnei.

Consultă: Apost. Can. XII. XIII. XXXII și XXXVII. Sinod. II, Can. II. Sinod. IV. Can. XIX. Sinod. VI. Can. VIII. Antioh. Can. VI. XX. Sardica Can. XX. Cartag. XXVI. XXXVII. CIV. CXVI și CXXI.

C o m e n t a r .

Sub numirea de Provincie—Eparhie—trebuie să înțelegem o circumscripție Metropolitană. Sinodul se adună de către Metropolit și la scaunul Metropolitan, la care după încunoșțiințarea canonică trebuie să vină toți Episcopii din circumscripția Metropolitană. «Iar Episcopii cei ce nu ar veni, ȳice Zonara, fiind sănătoși și petrecînd în orașele lor, și neavînd altă împiedicare bine-cuvîntată și indispensabilă, să se mustre frățește, adică să se pedepsescă cu blîndețe ¹⁾. Sfera activității acestui Sinod anual și Metropolitan o arată precis atît acest canon cît și canonul XXXVII Apostolic. Pe lîngă administrarea și legiferarea interioară a Bisericii Metropolitane, spre a se menținea unitatea Bisericii, apoi judecă cestiunile de neînțelegeri între Episcopi, cu clericii lor și cu laicii. Tóte cestiunile apelate le hotărîsc. La noi acest Sinod de curînd înființat, căci mai înainte n'a existat, își are o sferă fôrte largă, după ce Biserica noastră a devenit Autocefală. Prin o lege, de curînd votată, s'au luat de la Sinod dreptul de a judeca în fond procesele preoților apelanți, și s'a dispus a se trimite la altă consistorie, dacá Sinodul găsește motive de casare. Acesta însă nu-î canonic, fiind-cá

¹⁾ Zonara. Vol. II. Pag. 126.

Sinódele hotărau ele apelurile și nu le trimeteau altor instanțe inferioare. La noi numai judecata Episcopilor a rămas Sinodului.

CANONUL VI.

Obiceiurile vechi să se țină, cele în Egipt și Libia și Pendapol; în cât Episcopul cel din Alexandria să aibă stăpânire peste toate acestea; fiind-că și Episcopului cel din Roma este obicinuit acesta. Asemenea și în Antiohia și în alte Provinci, să se conserve Bisericilor înțâetatea. În genere este evident, acea că, dacă cine-va fără socotința Metropolitului s'ar face Episcop, marele Sinod a hotărît: un astfel nu trebuie să fie Episcop. Dacă însă, cu vot comun al tuturor, fiind justificat, și conform canonului bisericesc, doi sau trei ar contradice pentru gâlcevire proprie, să se țină votul celor mai mulți.

Consultă: Apost. Can. XXXIV. Sinod. II. Can. II și III. Sinod. III. Can. III. VIII. Sinod. IV. Can. XXVIII. Sinod. VI. Can. XXXVI. Antiohia XIX. Cartag. Can. XIII.

Comentar.

Canónele 4 și 5 ale Sinodului acestuia regulează drepturile Sinódelor Provinciiale, a Metropoliților. Acest canon se ocupă cu determinarea jurisdicției Ierarhice mai înalte. Până aici n'avem încă bine stabilite confiniile nici a Exarhatelor și nici a Patriarhatelor. Fiind-că în Imperiū erau patru mari divisiuni, a Apusului, a Răsăritului, a Egiptului și a Constantinopolului în perspective, având capitale Antiohia, Alexandria, Roma și Constantinopolul. Iar Pontul și Tracia aveau Iraclia. În aceste Metropole se recunoșc Episcopii lor cu o jurisdicție preste totă divisiunea politică, adică și peste Metropoliții Provinciilor cuprinși în această întindere. Așa Episcopul din Egipt avea pe lângă Alexandria și Livia și Pendapolul; și hirotoniile se săvârșau cu consentimentul lui. Tot astfel și cel al Romei se întindea în tot Apusul și I-

liricul, ba și asupra Peninsulei Balcanice, numită Europa. De asemenea și cel al Antiohiei cuprindea Palestina, Finicia, Siria, Cilicia, Cipru, Arabia, Isauria, Palestina Salutară, Palestina a II-a, Finicia Libanului, Eufratului, Siria Salutară, Osrhoëna, Cilicia a II-a, după Notiția Dignitatum. Remăneau Pontul și Tracia în care jurisdicție s'a u format Exarhate mai târziu. Acesta însemnă cuvintele τὰ ἀρχαῖα ἔθνη κρατεῖτω. Vechele obiceiuri să se țină. De aici rezultă că mai înainte de Sinodul I Ecumenic Bisericile acestea, ca vechi Metropole, aveau întâetate—προθεῖα—față de Metropolele altor provinci, ce s'a u format cu timpul, pentru că multe de la acestea și prin acestea primiseră creștinismul; apoi aceste orașe mari deveniseră însemnate din punct de vedere politic, și prin acesta a crescut și importanța Episcopului lor. Avem dar recunoscute prin acest canon trei circumscriptii ori jurisdicții Patriarhale, dar numele ne lipsește dicându-se tot Metropolii. În Sf Epifanie întâlnim titulatura de Arhiepiscop—'Αρχιεπίσκοπος, dată lui Meletie al Tebaidei, dar această numire nu este încă întrebuințată de Biserică în genere, ci privește numai pe Meletie, ca unul ce se separase de Biserică generală și și formase o jurisdicție schizmatică¹⁾. Dacă numirea de patriarh încă nu era recunoscută prin canon, lucrul de fapt exista, pentru că în acest canon vedem că acestor Metropolii a marelor divisiuni din Imperiu li s'a dat o întâetate față de cei-l-alți metropolii existenți în acea divisie politică. Balsamon se exprimă: «Ast-fel voesc canónele că Patriarhii să aibă întâetate asupra Metropoliiilor de sub ei; iar Metropoliiil asupra Episcopilor lor²⁾. Să nu uităm că Balsamon trăește în secolul al XII, de aceea întrebuințeză cuvintul de Patriarh, dar în canóne nu se găsește. Patriarhatele au fost recunoscute de cătră Iustinian în Nuvela 119, în număr de cinci, pentru totă lumea creștină. Dar despre

¹⁾ Vezi schisma Meletiană în Istoria Bisericească.

²⁾ Balsam. Vol. II, Pag. 129.

aceste, din punct de vedere canonic, vom trata la timp. Expresia din canon εὐλόγῳ οὐσῆ este interpretată de Zonara—κανονικῆ οὐσῆ—canonică fiind ¹⁾.

CANONUL VII.

Fiind-că obiceiul a predominat și tradiția veche, în cât Episcopul din Elia să se respecte, aibă urmarea respectului, menținându-se demnitatea proprie Mitropoliei.

Consultă: Apost. Can. XXXIV. Sinod. II. Can. II. III. Sinod. III. Can. VIII. Sinod. IV. Can. XXVIII. Antioh. Can. XIX.

C o m e n t a r .

Aci se recunoște Episcopului din Ierusalim un respect deosebit, pentru însemnătatea locului, cu condiție, ca să se mențină drepturile canonice ale Metropolei Provinciei. Metropoia era Cesarea; și Elia ori Ierusalimul aparținea ca Episcopat Cesariei Palestinei. Iată cauza: După sfârșirea Ierusalimului prin Titus, la 31 August în al 70 an după Christos, Ierusalimul era o ruină complectă, și abia câți-va păstori creștini și iudei își pășteau turinele pe ruinele lor, și și făcuseră colibă. Curând după începutul Seculului al II, Impăratul Eliu Adrian fundă un nou oraș pe ruinele vechiului Ierusalim, și a zidit un templu în onórea lui Jupiter Capitolinus, iar orașului îi dădu numele de Aelia Capitolina. Ast-fel neexistând o comunitate creștină pe atunci, era natural, ca acea localitate sfântă să și piardă însemnătatea. Ahea târziu, la începutul seculului al IV, scăpând de persecuții, Creștinismul a putut visita acele locuri pioase și a revendica drepturile ei și respectul ce i se cuvine din partea Creștinilor. Acesta înseamnă că a predominat obiceiul și tradiția veche, de a fi adică respectate acele locuri, unde s'a săvârșit mântuirea noastră; iar acestui respect de onóre să-i urmeze acel al cinstei mai deosebite—*ἰκολουθία τῆς τιμῆς*. Acest canon nu ridică Ieru-

¹⁾ Veđi Zonara Vol. II. Pag. 129.

salimul la demnitatea de Metropolă a Provinciei, ci numai la o onoare deosebită, pentru că în canon se dice: că drepturile Metropoliei să se mențină; iar Metropolia Provinciei era Cesaria Palestinei.

CANONUL VIII.

Despre cei ce se numeau, ore când, pe sine Catari, apoi, revenind la Biserica Catolică și apostolică, s'a părut Sfințului și marelui Sinod, că hirotonisiți să rămână așa în cler. Se cuvine mai ales încă, ca ei să mărturisască acesta înscris, că se vor uni și vor urma dogmele Bisericii Catolice și apostolice, adică a avea părtășie și cu cei căsătoriți a doua oară, și cu cei ce au cădat în persecuție, asupra cărora s'a regulat și durata și timpul s'a hotărit. În cât ei să urmeze în toate dogmele Bisericii Catolice. Deci unde toți, fie în sate, fie în orașe, s'ar afla numai ei hirotoniți, cei aflați în cler, vor fi în forma lor. Iar dacă, fiind Episcop sau presviter a Bisericii Catolice, revin uniți, este evident că Episcopul Bisericii va avea demnitatea de Episcop. Iar cel ce se numește Episcop de către amintiții Catari, va avea cinstea presviterului; afară dacă nu s'ar părea Episcopului că el să participe la numele cinstei. Iar dacă lui nu i-ar place această, va căuta un loc sau de Chorepiscop sau de presviter, pentru că în genere să pară că este în cler; ca să nu fie doi Episcopi în oraș.

Consultă: Apost. Can. XLVI. XLVII. LXVIII. Sinod. II. Can. VII. Sinod. VI. Can. XCV. Laod. VII. VIII. Cartag. LXVI. Sf. Vasilie. XLVII. Sinod. VII. Can. XIV. Anghir. Can. XIII. Neoces. Can. XIV. Antioh. Can. VIII. X.

Comentariu.

După ce Sinodul a organizat partea administrativă a Bisericii, s'a ocupat în special, în acest canon, a aplană schismele din Creștinism. După ce creștinismul a fost recunoscut de Stat, au început Creștinii a se bucura de privilegiu, iar

ereticii și schismaticii, nu erau priviți pe aceeași linie. Din această pricină mulți schismatici căutau a intra în sinul Bisericeii universale, ori Catolice, cum se numea pe atunci. Acest canon se ocupă de schisma Catarilor, ori a Novatienilor. Schisma lor consta: nu primeau în secta lor pe cei căduți dintre Creștinii de la credință, în timpul persecuțiilor, măcar de și s'ar fi căit; apoi nu erau în comunicare cu cei ce se căsătoreau adouă oară, de aceea acești Novatianii, ironic, se numeau și catari—Καθαροί, adică curați. Modul primirii lor în sinul Bisericeii era acesta, pus de Sf. Sinod: 1). Cei ce sînt clerici hirotonisiți, să se primescă cu gradul lor. 2). Să dea înscris că vor primi a fi în comunicare și cu cei căduți și cu cei căsătoriți adouă oară, pentru că Sinodul le-au hotărît și timpul penitenței lor și durata, adică epoca cât au a sta sub penitență. Apoi a mai regulat procedura, ce trebuia ținută cu acei dintre Catari, cari erau hirotoniți și funcționau ca atari în aceeași localitate și populație, unde exista deja o Ierarhie Bisericească. Pentru că și Catarii își aveau Ierarhia lor. Au hotărît Sfinții Părinți norma: unde nu există clerici de-ai Bisericeii Catolice, acolo să rămână clericii, ce au revenit la adevărata Biserică din Novatianism. Unde însă vor fi și clerici ai Bisericeii universale și de ai schismaticilor, să se mențină Ierarhia Bisericeii Universale, iar preoții sau Episcopii schismatici, neavînd locuri, să se împărtășască numai de onórea de cleric, fără a servi cele ale gradului său. Apoi despre Episcopii schismatici cari s'ar afla în un oraș unde este Episcop canonic, acel schismatic, sau să rămână numai cu numele și cinstea de Episcop, cât va trăi, sau dacă Episcopul lui crede de cuviință, să fie numit ca Chorepiscop în Episcopatul său, la un oraș mai mic, unde nu-i Episcop sau la sate mari, pentru că nu poate sta cu nume de Episcop în același oraș, în care este Episcop. Acești schismatici nu erau eretici, pentru că nu călcaseră nici o dogmă de ale Credinței, dar în praxa Bisericească nu mer-

geaŭ de acord cu Biserica Universală, fălindu-se că sînt sfinți și desevtrșiți, și pentru mândria lor și rēul ce provocau Creștinismului prin asemenea acte nechibzuite, au fost declarați de schismatici Frasa: χειροθετουμένων αὐτοὺς μένειν..., însamnă, fiind hirotoniți în schismă, când reveneaŭ la Biserica adevărată, erau primiți. Tot aici întălnim și cuvîntul de Chor-Episcop—χωρεπίσκοπος, ce însamnă, literal, Episcop de sat, țară, ori localitate, nu însă de oraș. Dar despre acești Chor-Episcopi vom vorbi mai pe larg cînd vom comenta canonul ce tratēză despre ei în special.

CANONUL IX.

Dacă unii presviteri s'au înaintat necercetați, s'au cercetăndu-se, ș'au mărturisit păcatele lor, și mărturisind ei, ómenii pornindu-se afară de canon, ș'au pus mîmile preste niște asemenea, pe aceștia canonul nu-i primește; căci ceea ce este fără întinăciune apără Biserica Catholică.

Consultă: Apost. Can. LXI. XXV. Neocesaria Can. IX. X. Teofil. Can. III. V. VI.

Comentar.

Acest canon are conținut disciplinar. Pretinde ca membrii intrați în cler să fie întocmai cu prescripțiunile Evangelice și ale Sf. Apostol Pavel. Ceî ce n'ar întruni asemenea calități să nu fie primiți. Iar pentru a se constata posibilitatea lor la hirotonie, se cere a fi mai întăi examinați pentru știința lor și cercetați asupra conduitei lor anterioră hirotoniei. Dacă dar ne examinat s'ar hirotoni, sau în urmă făcēndu-se cercetare, s'ar constata fie prin mărturisirea lor, fie prin dovedî externe, că au fost căduți în păcate grele, care cunoscute, mai înainte de hirotonie, n'ar fi fost primiți în Preoție, atunci și după ce au fost hirotoniți de către unii Episcopi cu ușurință, pentru favóre ori alte împrejurări, pe unii ca aceștia li lipsește canonul de la preoție, diaconie și Episcopat. Acest canon nu li se aplică, ca și cel apostolic, că adică, veniți din

păgânism prin botez, ș'ar fi șters orî ce păcate anteriore; ci pretinde că blasfematoriî, bigamiî, eresia, idolatria, magia, curvia și prea curvia oprea pe candidații pentru hirotonie, de a fi admiși la Preoție. După Balsamon, cei constatați legal, că sînt nevrednici, se caterisesc pentru tot-deauna.

CANONUL X.

Câți s'aũ înaintat din cei căduți, din neștiință, sau i-aũ cunoscut de mai nainte cei ce i-aũ hirotonit, acesta nu prejudică canonului apostolic; căci cunoscându-se se caterisesc.

Consultă: Apost. Canon. LXII. Anghira. Can. I. III. XII. Petru Can. X.

C o m e n t a r.

Acest canon este iarăși disciplinar, și se ocupă de situația acelor clericî, cariî înainte de hirotonie, în timpul persecuțiilor aũ căduț din credință, numiți în canone πεπτωκότος—lapsi—căduți. Canonul dispune, că și dacă s'ar pocăi, și ar avea o viață corectă după cădere, să nu se primescă în cler. Iar rațiunea canonului este, că dacă n'a avut tăria credinței în timpul persecuției, cum o va mai avea fiind încă și cleric, când ar fi expus la noul persecuții, și atunci scandalizarea Creștinilor ar fi la culme. Pentru aceea, fie că n'a știut, fie că a știut cel ce l'a hirotonit că este dintre cei căduți în persecuție, dacă l'a hirotonit, el se caterisește, pentru că actul hirotoniei nu slăbește și nu prejudică valoarea canonului. Balsamon mai adaoge: Acesta trebuie să se înțalégă și despre Diaconi și Preoți și mai ales Episcopi¹⁾.

CANONUL XI.

Pentru cei ce s'aũ abătut de la credință fără constrîngere, fără pierderea averilor, sau fără pericol, sau ceva de felul acesta, ceea ce s'a întîmplat sub tirania lui Liciniũ, s'a părut Sinodului, de și erau nevrednici de milă, totuși

¹⁾ Bal. Vol. II. Pag. 138.

să se îndure asupra lor. Câți dar în sine se căesc, vor face trei ani între ascultători, ca credincioși, șapte ani între cei căzuți, iar doi ani fără proaducere vor fi părtași cu poporul la rugăciuni.

Consultă: Anghir. Can. VI. Sf. Vasilie Can. LXXIII. LXXI. Grigorie Nisis. Can II.

Comentar.

Acest canon, tot disciplinar, trată situația aceloră dintre Creștini, cari în timpul tirăniei lui Liciniu au deviat dela Credință, fără constrîngeră și amenințări, ori fără confiscarea averilor, cum se practica în timpul persecuțiilor. După încetarea stăpânirei lui Liciniu și învingerea lui de Sf. Marele Constantin, acei căzuți căutaă a se reabilita, adică a se enumera iarăși între Creștini. Sinodul ocupându-se de modul reprimirei acestora, a hotărît să li se aplice măsura următoare. Dacă, cei ce, sincer, se căesc de fapta lor, își recunosc greșala, să fie puși trei ani între ascultători, adică să stea afară de biserică, în Nartică și de acolo să asculte serviciul divin; împlinind acest stagiū de penitență, să fie cu cei căzuți, adică să intre în Biserică și să stea în partea dindărăt a amvonului și să se rōge împreună cu credincioșii; dar fără a fi primiți la Sf. Comunicare, și să iasă din Biserică odată cu Catecumenii. După împlinirea și a acestor șapte ani, să se numere între Creștini, dar timp de doi ani să nu le fie primite proaducerile la Biserică. În totul cei ce fără constrîngere ar fi călcat Credința, erau supuși pedepsei de 12 ani, și numai după acești ani se socoteau pe deplin între Creștini. Canonul presupune că cei ce călcau Credința fără motive și se pedepseauă ast-fel, erau mai înainte enumerați între Creștini, nu erau dintre Catecumeni.

CANONUL XII.

Iar cei chemați de har ș'aū arătat întâia pornire și ș'aū depus cingătorile; iar după aceea întorcându-se, ca câni

la vărsătura lor, în cât uniî și bani aû dat ca să câștige beneficii reinrolându-se. Aceștia de ce anî să fie între căduți, după timpul de trei anî de ascultare. Asupra tuturor acestora se cuvine a se examina buna voință și felul pocăinței. Căci căți își vor arăta întorcerea cu fapta și nu cu forma, prin frică și lacrimi și răbdare și faceri de bine, aceștia plinind timpul hotărit al ascultărei, după cuviință se vor împărtăși de rugăciuni, cu învoirea Episcopului și cu a socoti ceva mai uman despre ei. Iar căți s'ar purta indiferent și aû cugetat că forma de a intra în Biserică le este de ajuns spre reintorcere, numai de cât să plinescă timpul.

Consultă: Petru, Can. IX. XI. Sinod. VI. Can. CII. Aughira Can. II. V. VII. Laod. Can. I. II. Sf. Vasilie. Can. II. III. LXXIV. LXXXIV. Nisis, Can. IV. V. VII. VIII.

C o m e n t a r .

Acest canon continuă epitiimiile celor căduți și este în strînsă legătură cu cel precedent. Aci se tratcă cestiunea acelora, cariî chemați în Creștinism prin harul lui Dumnezeu, adică prin convingeri în urma prediceî și prin puterea Sf. Spirit nevedută de Credincioși, dar vedută prin fapte, aû arătat la începutul primireî creștinismului o pornire vehementă, unită cu o bucurie sufletescă. Dar acăstă situație n'a ținut mult. Căci în ultimile lupte ale lui Liciniû cu Sf. Marele Constantin, mulți dintre cei ce serveau în armata lui Liciniû, aruncând armele se declaraû Creștini. Era cestiunea, că dacă învingea Liciniû, Creștinismul era condamnat la persecuții etc., iar de învingea Sf. Marele Constantin păgânismul era învins pentru tot-d'auna. Mulți însă dintre cei ce lepădaseră armele și să făcuseră Creștini, trecură curind iar pe partea lui Liciniû. Despre acești căduți din Creștinism în acăstă împrejurare-î vorba în acest canon. Lui Liciniû îi trebuia soldați devotați și conceda multe avantaje și onoruri celor de partida sa. Pentru acest cuvînt, uniî dintre noviciî Creștini regretând fapta desarmărei căutaû prin tot chipul, cu bani și cu pro-

misiunii a reîntra în armata lui Liciniu, spre a beneficia de acele mari avantaje, ce li se promiteau. Învins însă Liciniu, și starea Creștinismului fiind înfloritoare, ei iarăși voiau a se enumera între Creștini. Oamenii simpli alergă unde află că-i mai bine, fără mult scrupul. Biserica însă nu l-a primit, de cât condiționat și supunându-i pedepselor disciplinei ei. Dacă s'ar fi primit fără nici o pedepsă morală, atunci nu mai era posibilă disciplina în Biserică. Deci Sinodul a hotărât, ca acești soldați, cari pentru beneficii și avantaje, Creștinii fiind, au trecut pe partea lui Liciniu în timpul luptei, să facă o penitență mai grea, de cât cei căzuți fără constringere; timp de trei ani între căzuți, adică în loc de șapte, zece ani. Apoi s'a lăsat la facultatea Episcopului respectiv de a micșora timpul penalității, când ar constata că, în faptă și nu de formă, regretă purtarea lor anterioară și se căesc. Frasa: ἀποθέμενοι τὰς ζώνας—aruncându-și cingulile, aci este vorba de cingulum militiae, ori totă armătura. De asemenea καὶ βενεφικῶς κατορθῶσαι τὸ ἀναστατεύσασθαι, însemnă beneficiile promise de Liciniu ce vor urma celor ce vor lupta contra Creștinismului; iar soldaților le cerea a sacrifica idolilor și a renunța la Creștinism. Despre dreptul Episcopului de a micșora Epitimiile celor ce meritați, după aprecierea sa Zonara dice: «Se lasă la judecata Episcopului și de a micșora epitimiile, dacă ar vedea pe căitor arătând zel pentru pocăință...¹⁾»

CANONUL XIII.

Iar despre cei ce trec din viață se va păzi legea veche și canonică și acum; în cât, dacă cine-va trece din viață să nu se priveze de hrana ultimă și foarte de nevoie. Iar dacă desnădăj luitul, și împărțășit fiind, s'ar număra iarăși între vii, să fie numai la rugăciune cu cei ce se împărțășesc. În

¹⁾ Balsamon Vol. II, pag. 140.

genere însă, și despre ori cine ar fi cel ce trece din viață, cerând a primi împărtășirea, Episcopul, după cercetare să-i predea prosfora.

C o m e n t a r.

Acest canon regulază o cestiune de cea mai mare valoare morală creștină. Ce să se facă cu cei ce sînt sub epitimiū, dar amenințați a muri de bôle ori bêtrânețe ori alte împrejurări, să se comunice cu sfintele taine sau nu? Și Sinodul hotărăște, ca ori ce Creștin fiind sub epitimiū, pentru păcatele lui, și venindu-i ora morței, trebuie să i se dea Sfînta Comunicare, ori care ar fi starea lui morală, mai ales cînd cere. In princip dar, ori-ce păcătos, chiar cel condamnat la mörte, dacã cere a fi împărtășit, trebuie să i se dea, spre a nu muri în desnădăjduire. Nimēnuī nu se dau Sf. Taine nici la mörte, cînd refusă. Se escepteză nebuniī constatați. Cuvîntul ἑπίδοιον—însamnă aicea merinde, hrană și în sensul canonului sfînta pãrticică cu care se comunică murindul. Balsamon observă: «Socot, că atunci după însănătoșare, să se rōge cu credincioșii, se va îngădui celui penitent, cînd și înainte de bōlă se ruga împreună cu aceștia. Iar dacã era în rîndul ascultătorilor, acelaș loc își va lua și după însănătoșare ¹⁾.»

CANONUL XIV.

Despre Catecumeni cariī cad, s'a pãrūt sfîntului și marelui Sinod, ca ei trei ani numai, fiind ascultători, după aceea să se rōge cu Catecumenii.

Consultă: Neocesaria. Can. V. Laod. Can. XII. Sf. Vasilie. Can. XX. Timot. Can. VI. Ciril. Can. V.

C o m e n t a r.

Despre Catecumenii, ori cei ce din păgânism și iudaism veneau la Creștism și cariī nu erau în curînd botezați, ci trebuiau

¹⁾ Bal. Vol. II. Pag. 144.

să facă un știut stagiū pentru a se pregăti spre Creștinism învățând, la persoane anume instituite, în acest scop, de Biserică,—numiți Catiheți, tratéză acest Canon. Acești Catecumeni erau de două categorii: «Aristen dice: Eraū două feluri de Catecumeni; unii cei de curînd veniți, iar alții ajunși mai desăvirșiți, inițiindu-se îndeajuns în învățăturile Credinței, se pregăteau spre botez», carii se numeau și Φωτισόμενοι. Despre aceștia se pare că tratéză aceste canon. Dacă s'ar fi întîmplat ca în decursul stagiului catecumenatului să cadă iarăși fie din cauza persecuțiilor, ori reîntorcându-se la vechia lor religie; aceștia nu mai erau primiți între Φωτισόμενοι—pregătiți spre a primi Botezul, ci erau numărați între cei de curînd veniți și trebuiau să facă o penitență de trei ani între ascultători, ș'apoi să fie înaintați în categoria celor mai înaintați spre a primi Botezul¹⁾.

CANONUL XV.

Pentru multa turburare și răsvrătirile întîmplate, s'a părut a se ridica cu totul obiceiul, ce se afla în unele părți, contra canonului apostolic; în cât să nu se mute din oraș în oraș nici Episcopul, nici presviterul, nici diaconul. Dacă însă cineva, după hotărîrea sfîntului și marelui Sinod, ar întreprinde ceva de felul acesta, saū s'ar deda pre sine la un lucru ca acesta, expedientul nu va avea tărie de loc, și se va reșeđa la Biserica la care a fost hirotonit Episcop saū presviter saū diacon.

Consultă: Apost. Can. XIV. XV. Sinod. IV. Can. VI. Antiohia Can. III. XXI. Sard. Can. I. XVI. Cartag. Can. LVII.

Comentar.

Despre acéstă cestiune am trat și în canónele Apostolice 14 și 15 și în care s'a arătat că nu póte un cleric să'si părăsescă serviciul seū și să trecă în altă Eparhie străină,

¹⁾ Veđi Arist. Vol. II. Pag. 145.

fără prealabila voe înscris a Episcopului său, s'aŭ a Metropolitanului, dacă-i Episcop; iar Episcopul unde se duce acel cleric transfug nu'l pôte primi, alt-fel cade sub caterisire. Pentru trebuinți urgente familiare, pôte însă să se ducă în altă Eparhie, dar tot trebue să știe Episcopul locului, și n'are voe a sêvîrși ceva bisericesc, căci este caterisit. Acastă măsură aspră disciplinară, s'a luat spre a opri pe vagabonți, ambițioși ori pe cei sub epitimiî, de a nu perturba administrația bisericească. Asupra acestui punct atât mai avem de notat după Σύσταγμα τῶν Θεῶν καὶ ἱερῶν κανόνων. pag. 147 vol. II: «Sint deosebite între ele μετάθεσις, μετάδοσις, κατάδοσις—transmiterea, trecerea și mutarea. Transmisiunea este schimbarea dela o Eparhie la alta. Când din întâmplare un Episcop este inzestrat cu totă înțelepciunea, va fi chemat de majoritatea Episcopilor la un ajutor mai mare unei Biserici văduvite, și care este primejduită în ale religiunii, cum s'a întâmplat cu Marele Grigorie Teologul, transferat de la a Sasimelor la Constantinopol. Acăsta este permis, după cum reese și din canonul 14 al Sfinților Apostoli. Trecere este, când cine-va, neavând Episcopie, ca cuprinsă de către barbari, s'ar obliga de către mulți Episcopi să trecă la Biserica vacantă, pentru darurile lui cele preatrebuitoare respectiv de Ortodoxie și cele-l-alte afaceri bisericești. Și acăsta este de primit după canónele Sf. Părinți adunați în Antiochia. Iar mutarea este năvălirea dela sine, saŭ cu o socotintă rea aceluî ce n'are ocupație, saŭ și a Episcopului ce are Biserica se aruncă fără cugetare asupra unei Biserici văduvite pe care act l'aŭ detestat atât Sf. Părinți adunați în Sardica, în cât aŭ hotărît să fie neîmpărtaşit cu ori ce Creștin, cel ce face acăsta, și nici la ultima sa respiraie să nu se învrednică de împărtaşire». Acastă năvălire de a ocupa locuri mai înalte în cler a fost o pornire a celor nevrednici și ignoranți în tot-d'auna.

CANONUL XVI.

Căți aruncându-se cu pericol plăcă de la Bisericile lor, neavând înaintea ochilor nici temă de Dumnezeu, nici știind canonul bisericesc, presviteri sau diaconi sau în deobște cuprinși în canon, aceștia trebuie să nu fie primiți de loc în altă Biserică, ci totă sila trebuie a li se aduce de a se înturna la parohiile lor, s'aŭ persistând, se cuvine să fie neîmpărtașiți. Iar dacă ar îndrăzni cine-va să răpescă pe acela ce interesază pe altul, și l'ar hirotoni în biserică lui, pe când Episcopul său propriu nu se învoește, acel de la care a plecat, hirotonia celui enumerat în canon, să nu aibă putere.

Comentariu.

Acest canon foarte propriu pentru menținerea disciplinei și stingerea ori suspendarea multor neînțelegeri dintre Episcopi, a fost adesea călcat. Mulți, fie din ambiția deșartă, fie din mândria diabolică, fie chiar și din pismă smomesc clericii meritoși de pe la alte Eparhii. Acei clerici, neînțelegând pericolul în care se aruncă, atrași de promisiuni, părăsesc pe Episcopul ce l-a educat și format. Ei nu mai pot servi cele ale gradului lor, sub nici un cuvânt, și trebuie să fie constrinși prin toate mijlocele a se reînturna la Biserica ce aŭ părăsit'o. Zonara dice: deci socot că frasa: τὸ ἀκοινωνήτους εἶναι, în canonul present, să se înțeleagă așa: cei sfințiți clerici, să nu aibă comunicare cu ei și să nu'i primescă a conlurgisi cu ei, căci comunicarea după Sfinții Părinți aici nu însemnă împărtașirea cu sfintele daruri, ci conasociația comunicația dîlnică și a lurgisi cu ei, acesta li se oprește¹⁾. Iar Balsamon, aducând praxa marel Biserici, se exprimă: «In cât bine face hartofilaxul, după timpuri, al marel Biserici ne permițând celor hirotonisiți în afară greoți, de a ierurgisi ne aducând scrisori de recomandare și apolitice dela cei ce i-aŭ hiro-

¹⁾ Veđi Zonar. Vol. II. Pag. 149.

tonisit ¹⁾. Prin urmare canonul îl declară pe niște asemenea ca argosiți, orî neavînd drept de a servi, pot însă a fi între laici.

CANONUL XVII.

Fiind-că mulți din cei enumărați în canon venînd îmbogățirea și câștigul rușinos, au uitat Scriptura Dumneedească ce ȳice: «banul lui nu l'a dat cu procent», și, împrumutînd, pre-tind insuțit. A găsit drept Sfîntul și marele Sinod, că dacā s'ar afla cine-va dupā acēstā hotărîre, luānd procente din manipulare sau alt-fel manevrānd lucrul sau prețindēnd jumātate, sau în genere inventānd alt-ceva pentru cāștigul rușinos, se va caterisi din cler și va fi strein de canon.

Consultā Apost. can. XLIX. Sinod IV can. X. Sinod. VI can. X. Lau-dicea IV. Cartag. can. V, XX. Sf. Vasile can. XIV. Psalm. XIV. Vers. V.

Comentar.

Canonul apostolic 49 tot despre acēstā cestiune tratēzā, și acolo, s'a expus, pentru ce un cleric nu se cuvine sā facā pe cāmătarul. Aicea vom adāugi numai motivele reale ale timpului, pentru care se interdīcea cu atāta asprime camāta, fiind-cā ajunsese o plagā socialā. Zonara ȳice: «Cāci, variate fiind procentele, cele māi grele dintre ele sunt cele sutā la sutā». Apoi explicānd cuvîntul μεταχειρίζομενος ȳice: unii, furișāndu-se de a nu se ȳice despre ei cā iaū procente, dau banii celor ce au trebuință și se împacā, ca sā împartā între ei cāștigul, și nu se numesc împrumutārî, ci asociați, și neparticipānd la pierderi, se folosesc numai de cāștig». Explicānd și însemnarea cuvîntului ιμεολία ne spune, «cā este jumātatea capitalului ²⁾». Tot ast-fel interpretā acest canon și Balsamon. Se cunōște abuzul ce se făcea, în vechime, cu aceste procente exorbitante. În timpurile din urmă ale

¹⁾ Veđi Bals. Vol. II. Pag. 149.

²⁾ Zonara Vol. II. Pag. 152.

preț către unii Episcopi și către preoți, neținând seamă că ei sînt servitorii acestora. Canonul este dar pur disciplinar, și are în scop, de a ridica din ierarhie asemenea desordini, și a introduce disciplina în cler, determinând rolurile fiecărui grad din Ierarhie. Din canon rezultă, că în serviciul interior, Diaconii nu sînt de cît ajutătorii Episcopilor și a presviterilor, pentru că aceștia pot săvîrși și serviciul fără Diaconi, pe cînd Diaconii fără aceștia nu pot nimica face. Chiar și ceea ce fac în timpul servirei, o îndeplinesc numai după ce ia bine-cuvîntarea Episcopului sau a preotului. Nu este lucrul tot ast-fel și în serviciile externe bisericești; așa un Diacon p_ote sta înaintea unui Episcop sau preot în Sinode, cînd este reprezentantul Episcopului s_eu, ca Marele Atanasie, în Sinodul acesta. Atunci însă ocupă locul celui ce l'a împuternicit a-l reprezenta. Iar Balsamon ne spune că pe timpul s_eu se practica acesta: «De a ședea unii din Diaconii bisericești, în adunările externe ale judec_ăței, înaintea Preoților, vedem că p_ână acum s'a făcut, și socot că s'a întimplat acesta pentru funcțiunile lor—ἀρχοῦντία. Numai cei ce se învrednicesc de arhondichii bisericești de către Patriarh stau înaintea Preoților 1)». Tot el ne aduce, ca dovadă în această cestiune, Nuvela Imp_eratului Alexe Comnen 2)

CANONUL XIX.

Despre cei ce urm_ază lui Paul Samosatul, apoi refugiindu-se la Biserica Catolică, se l-a hotăr_ire ca să se reboteze negreșit. Iar dac_ă unii, în timpul trecut, s'au num_erat în cler, dac_ă s'ar ar_ata neprih_aniși și neîntinași, rebotez_ându-se, să se hiroton_escă de Episcopul Bisericii Catolice. Iar dac_ă cercetarea l-ar afla necapabili, se cuvine să se cateris_escă. De asemenea și despre diaconese și în genere despre cei num_erași în cler, aceeași normă se va p_ăzi. Am amintit

1) Veđi Balsamon Vol. II. Pag. 156.

2) Idem locul citat.

despre diaconesele cele orînduite în această schismă, fiind-că n'aũ nici o hirotonie, în cât negreșit să se așede acestea între laici.

Consultă: Apost. Can. XLVII. Sinod. I. Can. II. Laodic. Can. VII. Cartag. Can. LXVI.

C o m e n t a r .

Acest canon se ocupă de stingerea eresiei lui Paul de Samosata, este dar dogmatico-disciplinar. Paul de Samosata era un Eretic antitrinitar. A fost Episcop la Antiochia pe la 262, apoi depus de un Sinod în 269. Acest eretic învăța că este un Dumneșeu, numindu-l Tată, Fiú și Duh Sfînt. Prin urmare nu recunoștea deosebirea reală între cele trei persoane ale Sf. Treimii, ci le confundă în una ca Deistii. De aceea Sf. Părinți n'aũ recunoscut că botezul și hirotonia s'îrșită de acești eretici aveaũ vre-o valóre, ci-i primeaũ la Creștinismul Cătolic, ca și pe păgânii. Ori-ce eresie ce atingea Sf. Treime era considerată ca cea mai protivnică Creștinismului, pentru că tocmai dogma fundamentală, pe care-i clădit tot Creștinismul, Sf. Treime, aceia o atacaũ. Cuvintele din textul canonului că ἀναβαπτίζεσθαι, καθαρεισθαι, χειροτονεῖσθαι nu trebuiesc luate în sensul literar. Rebotezarea nu este permisă în Creștinism, în ori ce păcat ar fi cădut un Creștin, de asemenea rehirotonia, pentru că ambele aceste misterii imprimă în primitor un caracter neșters. Acestor eretici nu li se recunoștea nici botezul nici hirotonia. Zonara dice: «Iar numele de caterisire socot că s'a pus aicea rēũ întrebuiñtat. Căci se caterisește cel ce a primit în adevăr hirotonia, și s'a ridicat la înălțimea Ieratică. Iar cel ce din început n'a fost hirotonit adevărat, cum, saũ în ce mod și din ce înălțime să se caterisescă? Decî în loc de să se scótă, alunge, s'a pus abuziv să se caterisescă ¹⁾». Tot ast-fel și despre rebotezare, pentru că Sinodul Nicean a privit

¹⁾ Zonara Vol. II. Pag. 159.

botezul acestor eretici ca nevalid, pentru că nu era făcut sub și prin formula riguros impusă Creștinilor de către Iisus Christos. Apoi neavând botezul, de la sine că și hirotonia lor n'avea valoare. Prin urmare ἀναβαπτίζεσθαι traducându-se prin rebotezare ori botezarea adoua oră trebuie a se înțelege așa: că acești eretici aveau un botez, dar fals, și de aceea Sinodul a întrebuintat cuvîntul ἀναβαπτίζεσθαι, că adică botezul lor n'are valoare. Tot Zonara, explicând frasa: Ἐμνήσθημεν δὲ τῶν διακονιστῶν τῶν ἐν τῷ σχήματι ἐξετασθεισῶν... dice: «In vechime se afierosau lui Dumnezeu feciore, care declarau a petrece în curățenie, pe care Episcopii le primeau, conform canonului 7 din Sinodul din Cartagena, și se îngrijau de paza lor, conform canonului 47 din acelaș Sinod, dintre care feciore se hirotesa și diaconese la timp, adică când ajungeau la etatea de 40 de ani. Niște asemenea, de și se îmbrăcau într'o schimă ore-care de cătră Episcopi, la vârsta de 25 de ani, după canonul 140 al aceuiaș sinod, pe niște asemenea, dar, feciore Sinodul acesta le numește diaconese, orânduite în schimă, dar care nu aveau hirotésie și pe care dispune ale orândui între laici» ¹⁾. Femeile n'au fost nici odată primite la hirotonie în Creștinism. In timpurile vechi existau Diaconese, adecă servitoare la agape, la o vîrstă forțe înaintată, spre a se evita ori-ce presupunerî, și pe care le primeau în acest oficiu prin hirotésie, adică prin o simplă rugăciune în afară de Sf. altar, numită bine-cuvîntare, tocmai cum se fac astăzi hirotésiile anagnoștilor, ceteților etc.

CANONUL XX.

Fiind-că sînt unii, care plécă genunchiul Duminica și în zilele Cinci-decimeî, pentru că în totă eparchia să se păzască de asemenea, s'a părut Sfintului Sinod ca, stînd, să se aducă rugăciuni lui Dumnezeu.

¹⁾ Zonara, idem Balsamon, vol. II, pag. 159—162.

Comentar.

Acest canon presupune că nu era aceeași deprindere în Biserica Universală, de a se ruga, ci în unele locuri stău drepti, în altele ingenunchiați în timpul rugăciunii; iar aceasta mai ales în restimpurile, când Biserica intonează cânturi de laude și mulțumiri, ca Duminicile de preste an și timpul de la Paști până la Cinci-șecime. Decă pentru a fi o uniformitate între Creștini, și, pentru a se cunoște că aceste zile sânt de bucurie și veselie, Sinodul a hotărât, ca în toate Bisericile, Duminicile și timpul de la Paști până la Cinci-șecime rugăciunile să se facă, stând poporul, în Biserici, iar nu ingenunchind, ceea ce se face în tot cel-l-alt timp, mai ales în postul cel mare. Duminica este ziua Invierei, iar de la Paști și până la Cinci-șecime Iisus Christos a stat cu ucenicii săi, după scularea sa din morți.

C. E.

(Va urma).

PATRIARCHIA DE CONSTANTINOPOL.

REGULAMENTELE GENERALE NAȚIONALE PENTRU CONDUCEREA ȘI ADMINIS- TRAREA AFACERILOR ACESTEI PATRIARHII.

—
Vezi Biserica Ortodoxă No. 11 și 12 an. XXIII.

III.

Regulamentul pentru constituirea S-tului Sinod.

A.

Modul alcătuirii membrilor S-tului Sinod.

Art. 1.—Fiind-că S-tul Sinod, care constă din 12 Mitropoliți ai scaunului patriarchal ecumenic, sub președinția Patriarchului ecumenic, a fost socotit tot-d'auna după datini și orândueli străvechi, ca autoritatea spirituală a tuturilor popórelor creștine, care se află sub Patriarchia ecumenică, va îngriji, cu cea mai mare sîrguință, de toate atacerile spirituale ale neamului, în conformitate cu sfintele canóne bisericesti. Ast-fel, va înlocui și va numi arhieriei în locurile vacante, va îngriji de îmbunătățirea generală, de păstrarea și

conducerea monastirilor de pretutindenă și de școala teologică din capitală. Va supra-veghea, ca creștinii ortodocși să fie păziți de oricare influență străină, care ar putea să le corupă convingerile religioase, sau să fie cauza de a-și schimba religiunea lor. Va îngriji de a numi și trimite, atât aci în capitală, cât și în toate provinciile statului preoți capabili și virtuoși, pentru a predica creștinilor cuvântul lui Dumnezeu. A procura și va distribui toate cărțile și broșurile, pe care le ar crede necesarii, pentru luminarea clerului și catechisarea creștinilor; și pentru acesta va fi în Patriarhie o tipografie bine organizată. Această Patriarhie pentru toate cărțile și tractatele, ce se vor tipări (exceptând pe cele religioase), Patriarhia va trebui mai dinainte conform Nizamului, să ia înțelegere cu înaltul Minister de instrucțiune publică.

Pentru a se aduce toate acestea la îndeplinire, S-tul Sinod va trebui să se corespundă cu arhierii din eparchiile statului, care se vor adresa d'adrechtul către el și nici unul dintr'aceștia nu va fi permis a se amesteca în afacerile și drepturile, care aparțin puterii spirituale a S-tului Sinod.

Art. 2. Desființându-se de aci înainte eforturile și obiceiuita ședere aci a arhierieilor mai distinși, toți Mitropoliții scaunului Patriarhal, au de o potrivă dreptul de a fi numiți membri ai S-tului Sinod, fie-care pe termen de doi ani, după ordinea periodică, înnoindu-se pe fie-care an jumătate din membrii săi, așa fel însă, ca nici un membru să nu stea mai mult în sinod de cât doi ani. Toți membrii S-tului Sinod sunt deopotrivă și egali în privința votului, întru cât privește exercitarea dreptului lor, în actele sinodale, fără a fi vre-o distincțiune între d'nșii sau superioritate. Lista arhierieilor, care vor sta în Capitală sau a celor care vor pleca, Patriarhia o va trimite înaltei Porți și îi va face cunoscut lucrul.

Art. 3.—Cei ce au fost înălțați la demnitatea de episcopi,

arhiepiscopi și Mitropoliți, d'a dreptul prin chirotonie, nu pot fi numiți membri ai sinodului, până nu vor sta cinci ani impliniți în mijlocul turmei lor; iar cei ce vor fi transferați de la o eparchie la alta, până ce nu vor sta de asemenea trei ani la turma lor. Pot să renunțe la chemarea lor ca membri ai sinodului numai cei înaintați în vîrstă, iar toți ceilalți, când vor fi chemați sunt datorți imediat să vină la Constantinopol.

Art. 4.—Se va fixa o sumă de bani analogă, ca îndemnitare, pe care o vor lua arhieriei, cari sunt membrii ai S-tului Sinod, și anume aceia ale căror venituri regulate sunt mai puțin de 50,000 lei și acesta ca ajutor pentru preîntîmpinarea cheltueleur, în timpul șederei lor în Constantinopol, din ziua în care, fie-care din ei a intrat în atribuțiunile sale de membru al sinodului, până în ziua când a fost înlocuit.

Art. 5.—Se va fixa o anume listă a tuturor Mitropoliților, împărțindu-i în trei clase și coprindeînd fie-care una a treia din numărul total al lor. Din această listă, cu trei luni înainte de expirarea fie-cărui an, Patriarchul împreună cu sinodul, va lua câte doi din fie-care clasă, pe cel d'întăiu, adică și pe cel din urmă și îi va chema spre a înlocui pe cei vechi, cari sunt datorți fără întîrziere a se întorcede la eparchiile lor.

Art. 6.—In cas de a deceda vre unul din membrii sinodului, înainte de expirarea celor doi ani, dacă decesul s'ar întîmpla în primul an, va fi înlocuit de cel ce urmăzează imediat pentru a complecta pe cei doi ani; iar de se va întîmpla în al doilea an, atunci acele câte-va luni se vor socoti la acela, care urmăzează a fi chemat după ordinea stabilită ¹⁾.

---

¹⁾ După acest articol se află următoarea notă: Personalul S-tului Sinod se va compune, precum urmăzează: în primul an vor rămînea aci ca mem-

Art. 7.—După ce se va institui comisiunea specială mixtă, pentru a chibzui și stinge datoria comunității și a personalului Curței, membrii Sfintului Sinod vor fi dispensați de ori-ce garanții s'aū polițe, pentru împrumuturi naționale. Acēsta va fi în viitor cu desăvîrșire interdișă.

Art. 8.—Ori-ce act al sinodului, care s'ar face fără înștiințarea și prezența Patriarchului, este fără valōre. Dar asemenea și ori-ce act, care s'ar face numai de Patriarchul, este de asemenea fără valōre. Ori-ce act al sinodului, făcut de majoritate în ședința complectă a tuturor membrilor sinodului, Patriarchul este dator a-l primi și a-ī da curs.

Art. 9.—Nici unul dintre membrii sinodului, după ce a expirat termenul șederei sale, nu mai pōte sub nici un pretext a rămāne în Constantinopol, afară numai de mare necesitate sau bōlă, dar în acest cas, cu înștiințarea sinodului și pe un termen determinat, hotărit de Patriarchul și înștiințāndu-se despre acēsta și Inalta Pōrtă. În acest cas, acești archierei sinodici, nici nu pot lua parte la sinod, nici nu pot servi.

Art. 10.—Nici unul dintre archierei de sub jurisdicțiunea scaunului ecumenic, nu pot sta în Constantinopol, sub nici un pretext, fără învoirea prealabilă a Patriarchului și înștiințarea Sfintului Sinod.

Art. 11.—Periodul de doi ani va începe îndată ce, cele hotărite de către adunarea națională provisorie, vor fi aprobate de Majestatea Sa imperială, bine-făcătorul nostru Suveran și va începe în cea mai apropiată sērbătōre.

---

bri ai S-tului Sinod, trei dintre membrii adunării provisorii, aleși de Patriarchul, împreună cu sinodul prin vot secret, iar nouē dintre cei-l-alți archierei cāte trei din fie-care cele trei clase, adică primul și ultimul și acela, care urmēză după cel dintăiu; iar după împlinirea unui an, jumătate din acești membri, adică: cei trei membri, din adunarea provisorie și trei dintre cei-l-alți nouē, primul din fie-care clasă, se vor reîntōrce la eparchiile lor, fiind înlocuiți cu alți șese, luați cāte doi din fie-care clasă, pentru a se continua ordinea fie-căruia din ei.

Art. 12.—Dacă Patriarchul se va abate de la datoriile și atribuțiunile sale spirituale și după întâia și a doua observare cu bună cuviință, ce îi va face sinodul, s'ar arăta neprimitor de sfatul, ce i s'a dat și nu s'ar îndrepta, atunci Sfântul Sinod, în înțelegere cu membrii consiliului mixt permanent, ce se va înființa, va repeta împreună aceleași observațiuni cu bună cuviință. Dacă și atunci va persista, ambele corpuri se vor adresa înscris către Inalta Pörtă și vor cere destituirea lui. De asemenea, dacă Patriarchul s'ar abate de la atribuțiunile sale politice, atunci consiliul mixt permanent va proceda mai întâi de la sine și în urmă împreună cu Sf. Sinod, întocmai precum s'a arătat mai sus. Când se va cere distituirea Patriarchului, atât într'un cas, cât și în cel-l-alt, va trebui să fie pentru, cel puțin două treimi din fie-care corp.

B.

Raportul Patriarchului ecumenic către Sf. Sinod și vice-versa.

Patriarchul ecumenic, ca șeful spiritual și căpetenia întregului cler, supus scaunului ecumenic, trebuie:

1. Să dea exemplul cel bun către toți, purtându-se frățeste și cu sinceritate către toți arhieriei, fără deosebire de persoană și simpatii personale.

2. Să sprijină împreună cu Sf. Sinod, din toate puterile sale, pe acei dintre clerici, cari ar fi cu nedreptul urmăriți sau persecutați.

3. Să observe și să supra-vegheze asupra purtării întregului cler și cele bune și laudabile să le încurageze, prin mijlocele cuviințose, iar cele condamnabile și nepotrivite cu demnitatea bisericăscă, să le împiedice și să le pedepsească după cuviință cu concursul Sfântului Sinod.

4. Să onoreze și să fie amabil după cuviință cu membrii Sfântului Sinod, arătându-se către toți, fără excepțiune, cu

blândețe frățescă, pentru a se evita ori-ce scandal sau bănuelă.

5. Să impună în Sfântul Sinod ordinea și buna cuviință, potrivită înaltei sale pozițiuni, pentru podoba bisericei. Să nu sufere nici odată a se pronunța în ședințe cuvinte nepotrivite sau scandalóse, cari ar fi nedemne și nepotrivite cu caracterul archieresc, dând el însuși exemplul de această ordine.

6. Să lucreze și să colaboreze împreună cu Sfântul Sinod, fără patină, imparțial și fără interes personal, având tot-d'auna în vedere interesele comune și ale națiunii, apărându-le din toate puterile.

7. Va avea în Patriarchie o anume cameră potrivită, pentru a se întruni în ea, în mod extra-ordinar sinodul, ori de câte ori va fi nevoie, după înștiințarea Patriarchului și aci se vor consfătui în particular despre toate; și nu va fi permis, ca sinodul să țină ședințe în afară de Patriarchie.

C.

Datoriile și atribuțiunile Membrilor Sfântului Sinod.

Archiereii, membri ai Sfântului Sinod, sunt datori:

1. Să respecte și să onoreze după cuviință pe Patriarchul, ca pe cel mai înalt șef spiritual al bisericei și al națiunii, ascultându-l și supuindu-se înțeleptelor sale îndemnuri și povățuirii și să nu se depărteze de la îndatoririle lor sacre și să se porțe, atât în sinod, cât și în afară de sinod cu buna-cuviință și demnitatea cerută, evitând ori-ce mișcare și ori-ce motiv, care ar provoca scandal, sau ar atinge demnitatea patriarchală.

2. Ori de câte-ori vre-unul dintre archiereii, membri ai sinodului său nu, va fi nevoie să meargă a visita persoane distinse, visita acesta se va face cu obicnuita învoire a Patriarchului. Dacă s'ar constata, că a făcut acesta fără in-

voirea Patriarchului, pentru prima-ora 'i va face Patriarchul observare fratésca in particular. A doua-ora se va mostra de catre sinod, iar a treia ora se va lua masurile cuvenite pentru a'l readuce la buna-orinduiala si supunere.

3. Nici unul dintre arhieriei, fie ca ar fi membru al sinodului sau nu, nu poate vorbi de reu pe Patriarchul, injosind in mod nedemn numele seu si atacandu-i onorea. Cel ce se va constata ca face acesta, pentru intaia data va fi sfatuit cu blandețe de Patriarchul; a doua ora va fi muștrata de sinod; iar a treia ora, daca nu va asculta a reveni asupra purtarei sale, va fi pedepsit dupa cuviinta.

4. Nici un arhieriu nu poate merge in alta eparhie si sa stea mai mult de 15 zile, fara o prealabila invoire a Patriarchului, si fara a anunta pe chiriarhul acelei eparhii, afara numai in sangiacurile vilaetelor (probabil capitala provinciilor) si la acesta la neaparata trebuinta, cand pot merge si sta cate-va zile, pana 'si vor termina trebile lor, inștiințand pe Patriarchul ecumenic atat despre mergerea cat si despre intorcerea lor.

5. Membrii Sf. Sinod vor conlucra tot-d'auna de comun acord cu Patriarchul, asupra tuturor afacerilor, ce se vor ivi; in cas de paritate de voturi se va preferi acea parte, unde va fi votul Patriarchului. Nu exista nici un fel de superioritate intre arhieriei sinodici, cari ar resulta din superioritatea arhierésca a ordinei scaunului seu; acesta se va pastra numai, cand vor sluji la o laltă mai multj arhieriei, conform orinduelei bisericești.

Sf. Sinod, ce se va alcătui, va ingriji ca sa se ocupe si de acesta, prevédend-o in constituțiunea bisericesca împreună cu alte multe indreptari necesarii, ce sunt a se face.

6. Ori-ce atac adus de Patriarch contra vre unuia dintre membrii sf. sinod, din cauza opiniunei sau a votului, dat de dinsul in ședința sinodului, se considera ca un atac

contra tuturor membrilor sinodului, dar și sinodul Mitropoliților este dator să aibă cuvenitul respect Patriarchului.

7. Sinodul trebuie să aibă întâiul și al doilea secretar dintre clerici, cari se numesc de Patriarch și sinod; primul secretar și în absență a acestuia, al doilea secretar dirijează cancelaria, prezintă petițiunile adevărate bisericești și cele-lalte acte înaintea Patriarhului și a sinodului și ține procesele verbale ale ședințelor sinodale; nu poate ași exprima opinionea sa, nici să voteze, nici să ia parte în discuțiunile de-cât numai când este întrebat asupra vre-unei chestiuni; iar lucrările scriitorilor le fixează câte odată primul secretar; iar acesta nu se consideră ca eligibil pentru arhierie, înainte d'a servi în această funcțiune timp de 5 ani; iar al doilea secretar 7 ani, de la începutul intrării sale în cancelaria bisericească.

8. Sf. Sinod ține ședințe de trei ori pe săptămână. Pe toate actele ce se vor trimite către Înalta Pörtă, se va pune sigiliul celor șese membrii; iar cele șese părți ale sigilului sînt păstrate de cei șese membri remași anual. Orice act, înainte de a se trimite, se va trece mai întâiu în registru și se va sub-scri de membri sinodului. Cheia acestui sigiliu se va păstra tot-d'auna de Patriarchul.

9. Archiereii numiți la eparchii, nu pot sta în Constantinopol mai mult de cât două luni, ci trebuie a se duce la eparchiile lor. În timpul ședinței lor pot sluji și pot lua parte, împreună cu alții la slujbe.

10. Archiereii, cari cu învoirea Patriarchului și a sinodului stau în Constantinopol, pentru un timp determinat, pentru anume afaceri sau bôlă, pot servi sau conlurgisi, dacă nu sunt opriți, ei însă nu ia parte la sinod. Expirând termenul șederei lor, imediat trebuie a se reîntorce la eparchiile lor. Dacă s'ar ivi nevoie de o nouă prelungire a șederei, acesta o va hotări Patriarchul cu asentimentul Sf. Sinod. Dacă vreunul s'ar afla, că mijlocește a 'i se prelungi termenul șe-

derei sale, aducând cu acesta turburare bisericeii, unul ca acesta se va trimite imediat la eparchia sa; iar dacã acesta va fi greũ, atunci se va trimite in alt loc, pânã ce va fi posibilã trimiterea la eparchia sa.

11. Patriarchul împreunã cu sinodul va lua tôte mãsurile, ca sã asigure existența zilnicã și cu demnitate, atãt a Patriarhilor disponibili, cãt și a Mitropolițiilor, Episcopilor și a tuturor archiereilor, ca ei sã primescã subvențiuni, potrivit demnitãței lor. Aceia dintre archierei, cari s'ar dimisiona de bunã voe, pot alege locul, unde voesc a se aședa cu încunoștiințarea Patriarchului și a Sinodului deosebit însã de eparchia în care au fost, când s'a dimisionat. Dacã însã vre-unul dintre archierei a fost destituit în conformitate cu Art. 8, din regulamentul pentru alegerea archiereilor, atunci dacã vina sa a fost religioasă, Patriarchul împreunã cu sinodul hotãrãsc asupra locului, unde urmertzã a se stabili, iar dacã vina sa a fost civilã, atunci locul, unde urmertzã a se stabili, se va hotãri de comun acord de cãtre Inalta Pörtã împreunã cu Patriarchul.

12. Patriarchul împreunã cu sinodul va numi o comisiune, din membrii clericii instruiți, care va avea îndatorirea sã îngrijascã de buna purtare și instrucțiune a clerului, pentru a nu chirotoni clericii ómeni neinstruiți și nedemnii.

13. Conform regulamentelor comisiunii centrale eclesiastice din Constantinopol, trebuie a fi în fie-care eparchie cãte o comisiune bisericescã.

14. Fie-care archiereu va avea în eparchia sa un predicator, carele va merge în tôte pãrțile eparchiei, pentru a predica cuvîntul lui Dumnezeu, fãrã a pretinde ceva credincioșilor. Eparchiile mai însemnate vor întreține și o școlã religioasă, cu cheltuiala creștinilor acelei eparchii și sub privegherea archiereului și a creștinilor notabili. In acestã școlã se vor instrui, cei-ce doresc a se preoți, în deosebi fiii preoților și acei dintre preoți și ierodiaconi, cari încã

aŭ nevoe de o ast-fel de instrucțiune. Aceia dintre elevii acestor școle, cari se vor deosebi prin inteligență și vor dori a merge mai departe, pentru a se perfecționa la învățatură, vor fi trimiși la școla Teologică din Constantinopol de către arhiepiscopul locului.

15. Se vor trimite din timp în timp epistole enciclice către toți arhiepiscopii, spre a îngriji, ca împreună cu notabili episcopii lor, să trimită tineri cu bună purtare și inteligență, spre a-și face studiile în școla Teologică din Constantinopol.

16. S-tul Sinod va avea caseta sa proprie, pentru cheltuețele necesarii, ca de exemplu: trimiterea scrisorilor și alte necesități mici. Sumele necesarii pentru acestea se vor procura din casieria consiliului mixt.

17. Monastirile stavropigiale din diferite locuri, precum și cele enoriale din diferite episcopii, cari de la început conform sfintelor canoane aŭ depins chiriarchicește, unele de Biserica cea mare, iar cele-l-alte de Mitropoliți, vor depinde și în viitor și se vor administra întocmai, conform regulamentului special pentru monastiri.

18. Sf. Sinod va avea în deosebită atențiune și morală chibzuință plângerile din diferite timpuri făcute de Bulgari către biserică, relativ de cântarea sfintelor slujbe în biserică, cercetând și găsind că reclamațiunile ar fi fondate și adevărate, să aducă îndreptările cuvenite, pentru mulțumirea și liniștea lor.

19. Una din cele mai esențiale îndatoriri ale Sfintului Sinod și a notabililor națiunii este, de a lua toate măsurile cuvenite, pentru înființarea unei școle naționale de fete în locul, ce se va hotări, sub supravegherea Patriarhului a Sfintului Sinod și a consiliului mixt, pentru că aci să afluă azil copilele sărmene ale conaționaliilor. De asemenea și pentru înființarea unui orfelinat, în care se vor primi copii orfanii, lipsiți de orii și ce protecțiune saŭ epitropie, pre-

și acela, care trebuie să li se dea o îngrijire și să fie ca-
chetați.

20. Va avea de asemenea toată sollicitudinea și îngrijirea
pentru stabilimentele naționale și de interes comun din Con-
stantinopol, ca spitalele, școala Națională din Fanar, școlile
episcopale și parohiale și altele, în care învățătura trebuie
să fie uniformă.

21. Pentru păstrarea sigură a vestmintelor și vaselor
sacre ale bisericii Patriarhale, va fi un custode, numit de
Sfântul Sinod, pentru a le păstra după catalogul lor, sub
supravegherea unuia dintre arhierii sinodici. De asemenea
va fi și un bibliotecar supravegheat și acesta de unul din
membri sinodului.

D.

Sinódele celor d'ântéiū trei secole ale Bisericeī creștine,

Urmare și fine. Veđi Biserica Ortodoxă Română, No. 12. an. XXIII.

VI. *Sinódele din Cartagena, Roma și Antiochia.*

Dintr'o epistolă a Sf. Ciprian, adresată poporului din Furna și care datéză din ultimii ani ai domniei lui Filip Arabul, deci, după tótă probabilitatea, cam de pe la an. 249, se știe, că predecesorii sêi ar fi ținut un sinod, în care s'a hotărît între altele, ca nici un cleric să nu fie lăsat de nimeni prin testament ca tutore, saū îngrijitor și administrator peste orfanți și avere rămasă, pentru a nu'l împiedeca de la datorțiile sale către altar și biserică; și că, dacă cine-va ar face acésta, apoi acela sâ fie privat de sêvîrșirea rugăciunilor pentru odihna sufletului sêu. Dar unde s'a ținut acest sinod, când s'a ținut, cari și câți aū fost episcopii, cari aū luat parte la el, sunt lucruri cu desêvîrșire necunoscute și nici Sf. Ciprian nu le arată.

Se întâmplă însă, că în orașul Furna, situat în Asia Proconsulară, un óre-carele Geminiū Victor, numi tutore prin testamentul sêu pe preotul Geminiū Faustin. Sf. Ciprian aflând acésta, remase fôrte mișcat, atât el, cât și episcopii și preoții, cari se aflaū la sinod și mai ales, când trimișii bisericeī din Furna 'l-aū înștiințat despre testamentul lui Geminiū Victor. De îndată cazul s'a pus în discuție în

sinodul, ce era adunat în Cartagena, în an. 249 și cu toți au fost de părere, ca Victor să fie supus la rigórea hotărîtă de sinodul precedent, că adică, să nu aducă pentru el nici jertfă, nici rugăciune în biserică, ca unul ce nu merită a i-se pomeni numele la altar în rugăciunile preoților, pe cari el a voit să 'i deturneze de la altar, căci scris este, zic sfinții părinți ai acestui sinod: «Nimeni ostaș fiind se amestecă în lucruri lumești, ca voevodului să fie plăcut¹⁾».

Dacă aceste cuvinte sunt zise, adaog ei, despre toți credincioșii, cu cât mai mult sunt datorii a le păzi aceia, cari se ocupă cu cele duhovnicești, pentru a nu se depărta de biserică și a îngriji de lucrurile cele pămîntești. Ei aduc întru sprijinirea celor hotărite exemplul levitilor, cari n'au avut parte la împărțășirea pămîntului făgăduinței și au primit poruncă de la Dumnezeu, ca să se întrețină de către celelalte triburi, pentru ca să se ocupe numai cu serviciul altarului și să îngrijască numai de cele sfinte. Apoi acești sf. părinți mai adaogă: «Aceiași purtare trebuie s'o aibă astăzi biserica, față de clerici, pentru ca ei să nu fie împiedecați de la îndatoririle lor, ca ei să se afle acolo zioa și noaptea și să-i scutască de orî și ce fel de supărări a grijelor lumești; caritatea și iubirea credincioșilor să țină locul și să le fie lor mijloc de existență». Sf. Ciprian scriind clerului și poporului din Furna, aceia ce se hotărîse la acest sf. sinod, le ordonă de a executa hotărîrea și 'i rógă, ca nu prin pedepsirea culpabililor să se împiedice în viitor desordinile și nesocotirea acestei hotărîri. Este însă de observat, că în hotărîrile ambelor acestor două sinóde, atât a celui anterior lui Ciprian, cât și a celui ținut la Cartagena sub el, la anul 249, nu se opresc, de-cât tutelele testamentare, nu însă și cele legitime, impuse prin gradul înrudirei, căci de la acestea, conform legilor și datoriiilor impuse de magistrați, nu se puteau dispensa.

¹⁾ II. Ep. Timot. Cap. II. V. 4.

La an. 251 Deciū părăsise Roma, mergend în Iliria și Tracia, spre a întâmpina devastările, ce le făceau Goții. Absența sa muie furia persecuțiunei, permise Sf. Ciprian de a se reîntorče la Cartagena, la începutul lunel lui Aprilie. Mai mulți episcopi din Africa au venit atunci, după terminarea sərbătorilor Paștelui, cari în acel an, după ciclul Sf. Ipolit, căzuse la 23 Martie, la Cartagena, pentru ca aci să țină un sinod, care să se ocupe de mai multe afaceri ale bisericei și anume: chestiunea principală era, d'a se regula cestiunea celor căzuți, căci biserica se afla în fața unui forțe mare număr de ast-fel de căzuți, din cauza furiei, cu care se deslănțuisse persecuțiunea lui Deciū.

Acest sinod s'a ocupat asemenea și de chestiunea lui Felicisim și de a celor cinci preoți, cari 'l urmaseră în schisma sa. Se crede, că acest sinod ar fi început chiar cu această cestiune, iar cele privitoare pe cel căzuți în timpul persecuțiunei s'a regulat după aceea. Felicisim și preoții, cari țineau de ideile sale, când au aflat despre ținerea sinodului, s'a prezentat aci pentru a se apăra. Ei au fost priimiți și li s'au dat totă libertatea, de a-și spune cuvântul lor. Dar constatându-se greșelele cele mari, în cari ei căzuseră, au fost condamnați de sinod și excomunicați și anume: Felicisim, autorul schismei, pentru că prădase averea bisericei și pentru imoralitate, față de virgine și femei măritate, fapte pentru cari era deja excomunicat de episcopul său. Față de Novat însă, după ce și el însuși a fost convins de ideile sale eretice și viclene, sinodul s'a ocupat și de cele-alte acuzări, ce i se aducea, că ca risipitor a averilor, ce i se încredințase de văduve și orfanți, și mai ales că, lăsase a muri de fême pe tatăl său, fără a se îngriji de înormintarea sa, deosebit de purtarea sa nedemnă, față de soția sa, care se afla în poziție și pe care o bătea. Toți aceștia au fost nevoiți a fugi pe ascuns din Cartagena, sinodul în urmă, precum ne afirmă Sf. Ciprian, a adus la cunoșința lui Corneliū epis-

copul Romei întrégă această cestiune, epistola către Corneliu însă n'a ajuns până la noi.

După ce a fost terminată această cestiune, sinodul s'a ocupat de cei căzuți. Pentru a nu lua o hotărîre grăbită, s'a discutat foarte mult cu cuvinte din Sf. Scriptură, găsindu-se cu cale, că nu este bine, ca celor căzuți să li se ridice orice speranță de împăcare cu biserica, pentru ca ast-fel să nu li aducă în desperare, de a se reîntorce la viața lor păgână de mai nainte, sau a îmuli cu ei numărul ereticilor și al schismaticilor. Dar iarăși, pentru a nu slăbi severitatea în privința modului, cum biserica și evangeliul trebuie a acorda mântuirea, s'a hotărît de a li se impune penitență, pe care s'o arate prin rugăciuni și lacrimi, cerend ertare și implorand milă de la Dumnezeu. Sinodul chiar a crezut de cuviință și necesar, d'a examina cauzele căderii fie-cărui în parte, pentru a fixa canonul și durata penitenței. Față de Libelatici s'a crezut, că este bine a nu-i confunda, cu cei-ce sacrificase idolilor, dar și acestora în fața persecuțiunii, de care era amenințată biserica, li se îndulcea canonul, când se constata, că ei se căesc cu adevărat, dovedind acesta prin faptele lor. Iar față de cei-ce nu arătau penitență și căință, canonul era sever, chiar și atunci, când erau amenințați de bôle periculoase. Sf. Ciprian justifică acesta prin următoarele: «Pe unul ca acesta, zice el, nu atât căința greșalelor 'l face să cêră ertare, ci mai mult frica de mörte, el însă nu merită a primi mângâerea în ceasul morței, căci nu s'a gândit nici odată la ea».

Cât privește pe episcopii și preoții, cari sacrificaseră idolilor în timpul persecuțiunii, s'a primiseră certificate, că au sacrificat, sinodul a hotărît, că puteau fi admiși a face penitență, cu condițiunea însă, ca ei să fie cu desăvîrșire excluși din sacerdoțiu și din toate demnitățile bisericesti, ca nevrednici de a administra biserica lui Christos și de a aduce sacrificii pe altarul lui Dumnezeu, după ce au sacri-

ficat demonilor. Tóte acestea și tóte hotăririle acestui sinod, sunt coprinse în canónele, ce s'aú formulat aci, cunoscute sub numele de Canónele sinodului de Cartagena, ținut sub Ciprian, carele a fost sufletul acestui sinod. Ele aú fost trimise de Ciprian, cu o epistolă sinodală către Corneliú episcopul Romei. La acest sinod se crede, că aú fost din nou excomunicați Iovin, Maxim și ereticul Privat, cari mai nainte fuseseră deja excomunicați de un sinod de noué episcopi, pentru căderea în idololatrie și altele.

Dupé ce Ciprian, episcopul Romei, a primit înștiințare, despre cele petrecute la Sinodul din Cartagena, a adunat și el un sinod la Roma, la care aú luat parte ca 60 de episcopi, fórté mulți mărturisitori, cari s'aú distins prin curagiul lor martiric, în timpul persecuțiunei și un mare număr de preoți și diaconí și aci, cele hotăríte, față de cei căzuți în timpul persecuțiunei, aú fost primite de toți. S'a condamnat de asemenea la acest sinod învătătură lui Novațian, carele lua speranța de mântuire celor căzuți și nu voia să le erte păcatul, ori-care ar fi fost penitența și căința lor. Aú fost de asemenea lipsiți de comunitate cu biserica toți aceia, cari urmaú ideile lui Novațian. Inainte însă ca părinții acestui sinod să vină la acéstă hotărire, și aú dat tóte silințele de a face pe Novațian să renunțe la invătătura sa și să se unescă cu aceia, cari întind mâna păcátosului, carele se căește și cere ertare de păcatul său.

Cele hotăríte aci de sinod Corneliú le-a adus la cunoștința lui Fabiú episcopul Antiochiei și la finele epistolei sale arată numele episcopilor, cari aú luat parte, pomenește încă și de aceia, cari n'aú putut veni, dar cari s'aú unit cu cele hotăríte.

Fericitul Ieronim, în capitolul 66 al catalogului său, amintește și despre un sinod, ținut în Italia, contra lui Novațian, sinod pe care, pare a'l deosebi de sinodul ținut la Roma sub Corneliú. Mulți cred, că episcopií provinciei Ita-

lice, cari n'aū putut merge la Roma, s'ar fi întrunit într'un alt oraș și aū consimțit și ei la cele hotărâte de sinodul ținut la Roma sub Corneliū, contra lui Novațian și aū înștiințat pe episcopul Romei, despre acēstă hotărare a lor. Acēstă opiniune, pare cu atāt mai mult crezibilă, cu cāt și Eusebiū ne spune că, în afară de sinodul ținut la Roma, episcopii fie-cărei provincii s'aū ocupat cu chestiunea lui Novațian și cele altele și cu toți aū luat aceiași hotărare, ca și sinodul de la Roma¹⁾,

Causa pentru care Corneliū, episcopul Romei, a scris lui Fabiū episcopul Antiochiei, înștiințându-l despre hotărrea sinodului din Roma, contra lui Novațian, se crede a fi înclinarea acestuia către schisma lui Novațian, pe care mulți din Antiochia o favorisau. Dar epistola lui Corneliū, precum și aceia a lui Dionisie al Alexandriei, n'aū putut avea efectul dorit, căci aci în Antiochia mulți înclinau către ideile rigoristice ale lui Novațian, față de cei decăzuți. Pentru acēsta fu nevoie a se aduna un sinod la Antiochia, ca să se prefintimpine orī și ce fel de desbinare în marea cetate a orientului. Eleniū episcopul Tarsului, Firmilian al Cesariei Capadociei și Teoctist al Cesariei Palestinei, aū rugat pe Dionisie al Alexandriei, ca să vină și el să ia parte la sinodul din Antiochia, dar pe când se făceau aceste tratative, Fabiū, episcopul Antiochiei mōre, după ce administase acea biserică aprōpe doi ani. Mōrtea sa a paralisat ținerea sinodului. Se crede însă, că acest sinod s'a ținut sub următorul lui Fabiū, Demetriū, dar despre acēsta, nu face mențiune nici unul din scriitorii contimporani sau posteriori, afară de Sinodic. Se știe însă, că ideile lui Novațian, cari aū turburat orientul, mai mult de-cāt occidentul, aū dispărut și aici între 255—256 și sub timpurile episcopului Romei, Ștefan, pretutindenī pacea era restabilită.

În acelaș an, 252, pe când episcopii Asiei se pregăteau,

¹⁾ Comp. Eusebiū. Ist. Biser. Cart. VI. Cap. 43.

pentru ținerea unui sinod la Antiochia, episcopii Africei, Fortunat, Achiminiu, Optat, Privațian, Donatul și Felix, adunați la Capsa, pentru cherotonia unui episcop, au scris lui Ciprian pentru trei creștini, anume: Ninu, Clementian și Floru, care după ce mărturisiseră pre Christos cu mult curaj și tărie, în cele din urmă supuși fiind la noi pedepse, s'au lepădat de Christos și astfel au scăpat cu viața. Episcopii amintiți întreabă pe Ciprian, dacă aceștia pot fi primiți în comunitatea bisericească, mai ales că de la căderea lor, timp de trei ani au făcut penitență. Ciprian le răspunde, că conform hotărârii luate, ei trebuie a fi ertați, mai ales, că purtarea lor anterioară și căința ce au arătat, este o garanție despre credința lor. Dar în același timp Ciprian le spune că, de ore-ce dorește a se consfătui cu ei și cu ceilalți episcopi asupra acestei chestiuni și asupra altora, îi așteaptă la Cartagena după trecerea sărbătorilor Paștelui și în adevăr, în acel timp ei au și venit. Ciprian a ținut sinodul în Cartagena în luna lui Maiu, an. 252. Casul celor trei creștini din Capsa, aci fu judecat și hotărât, dându-li-se ertare mai ales, că aci au fost ertați toți aceia, ce arătaseră penitență, pentru fapte mult mai grele, de cât a celor trei creștini din Capsa. Rațiunea, pentru care la acest sinod s'au îndulcit hotărârea sinodului precedent, fu persecuțiunea, cu care biserica era amenințată, în zilele împăratului Galu. S'a păstrat epistola memorabilă a Sf. Ciprian, prin care el explică lui Corneliu, episcopul Romei, nevoea d'a se îndulci canonul hotărât la sinodul anterior, față de cei căzuți. Aci Ciprian zice: «Fiind-că noi prevedem, că timpul unei noi persecuțiuni se apropie și fiind-că trebuie să fim gata a o preîntâmpina, trebuie a ne pregăti prin îndemnurile noastre către popor, pe care trebuie a'l asigura și a'l încredința, despre bunătatea lui Dumnezeu, care ne iubește și în iubirea sa ne iartă greșelele. Trebuie a aduna pe toți soldații Domnului nostru Iisus Christos și pentru acesta am

crezut de nevoie, că este timpul a da pace și ertare tuturor acelorora, cari n'a-ău eșit din sânul bisericeii, precum și acelorora, cari de la căderea lor a-ău făcut penitență și s'a-ău căit. Ar fi trebuit, ca timpul de penitență a se prelunghi pentru mulți căzuți și pe uni a nu-i primi, de-cât la sfirșitul vieții lor, însă dacă ar fi fost pace, dar acum nu este timpul a ne lăgraji de muribunzi, ci este nevoie de a da ertare acelorora, cari sunt plini de viață, pentru a nu desarma acela, pe cari îl chemăm la luptă, ci din contră a-i întări și le da putere, comunicându-le trupul și sângele Domnului nostru Iisus Christos, pentru a-i opune ast-fel în fața vrăjmașului, hrăniți cu puterea hranei Dumnezeiești, căci cum am putea noi să le cerem a-și vărsa sângele, pentru mărturisirea numelui lui Iisus Christos, când ei aflându-se în fața luptei, noi le refuzăm a-i împărtăși și a le da sângele Domnului. Noi nu le dăm pacea și mângâierea, pentru ca ei să trăiască în delicii, ci pentru a intra în luptă. Dacă ei rămân credincioși luptătorii împreună cu noi contra vrăjmașului, așa precum ne făgăduesc și precum și noi credem și dorim să fie, n'a-ăvem motiv a ne căi, că am dat ertare și am dat pace unor ast-fel de bravi soldați. Din contră, ar fi o mărire pentru noi, că am acordat pace acelorora, cari merg la martiriu și va fi o onoare pentru episcopii, cari oferă în toate zilele sacrificiul Dumnezeesc, de a pregăti ast-fel de victime Domnului. Dar dacă acela ce nu place lui Dumnezeu, că uni din ei ar cere în viclenia sufletului lor, prefăcându-se, pacea și ast-fel ne-ar înșela, știut să fie, că unul ca acesta mai întâiu pe sine se înșelă, iar Dumnezeu, care cunoște adîncul inimii fie-cărui, 'l va pedepsi. Noi nu putem vedea de-cât aparența, fără a putea pătrunde mai departe. Nu trebuie dar a refuza pacea și ertarea acelorora, cari se făgăduesc și se hotărăsc a suferi martiriul, căci trebuie să ne temem d'a nu trece cu vederea și de a nu lipsi pe cine-va de cu-

nuna martirică. Da! Nu este drept a se bucura cei răi de bunătați. Dar nu se cuvine, ca cei buni să ajute pe cei răi? Nu trebuie să se zică, că acela, care a obținut cununa martirică, s'a curățit prin sângele său, fără a avea nevoie de pacea bisericeî. Acela, pe care biserica nu'l întărește în luptă, nu este capabil de a suferi martiriul și dacă noi nu suntem întăriți și însuflețiți de eucaristie, curajul nostru scade, suntem învinși și cădem cu desăvârșire nevrednici, afundându-ne în mormînt, fără vre-o nădejde de viață și de mântuire. Nu vom fi noi atunci vinovați, că am lăsat să moră un soldat așa de generos, care avea pe Domnul în sufletul său și fără a se fi reconciliat cu biserica». Apoi Sf. Ciprian conchide: noi am găsit cu cale, prin luminarea Duhului Sfînt și fiind-că Dumnezeu ne-a prevestit, prin multe descoperiri sigure, că vrăjmașul se pregătește a ne lovi, a aduna la un loc pe toți soldații lui Iisus Christos și după ce am examinat cazul fie-căruia, am acordat pace celor căzuți, sau mai bine zis, le-am dat armele, cu cari să pôtă lupta și crezînd în marea iubire de omeni a lui Dumnezeu, credem, că veți face ca și noi».

Acastă epistolă sinodală pörtă în fruntea sa numele a 40 de episcopi, cu Ciprian în frunte. Mulți confundă această epistolă, cu epistola sinodală, adresată către Fidus și sub-scrisă de 70 de episcopi. Aceștia se basază pe faptul, că Fidus a cerut deslegare de la acest sinod, asupra a două chestiuni: I asupra păcei și ertărei, pe care episcopul Terap o acordase unui ore-carele Victor și II, dacă copiii noul născuți trebuiesc a se boteza, înainte de zioa a opta după naștere, iar sinodul i-a dat deslegare asupra ambelor chestiuni.

Intre acestea la acest sinod a intervenit și faptul următor: Ereticul Privat, care fusese episcop în Lambaza și depus, din cauza unor crime, de către un sinod, ținut în Africa și la care luase parte 30 de episcopi, fapt cunoscut prin epistolele lui Fabian și a lui Donat, a venit și s'a prezentat

la acest sinod, pentru a se desvinovăți. El era însoțit și de Felix, pretinsul episcop, pe care acesta 'l cherotonisise, după ce fusese condamnat, precum și de Iovim și Maxim, condamnați de asemenea, pentru diferite crime, mai întâi de un sinod de nouă episcopi și în urmă de sinodul din Cartagena de la an. 251. El însă nu fu primit, nici ascultat și din această cauză s'a dat la noi scandale. A chirotonit un alt episcop al Cartagenei și anume pe Fortunat, unul din cei cinci preoți, partisan ai lui Felicisim, care, precum știm, cu un an mai înainte fuseseră scoși din biserică și excomunicați de episcopii Africei.

În Ispania, pe la începutul păstoriei lui Ștefan, episcopul Romei, doi episcopi, Basilid și Marțial, unul al bisericii din Nastorga și altul al bisericii din Merida, s'a'u făcut vinovați de mai multe fapte, nedemne de pozițiunea lor sacerdotală și ierarhică. Marțial prin acte publice se lepădase de Christos și adorase idolii; mergea la sărbătorile și societățile păgâne și 'și înmormântase copiii săi la o laltă cu idololatrii. Sinodul din Angira condamnase la doi ani de penitență pe acela, cari s'ar fi găsit și ar fi fost de față la sărbătorile păgânilor, fie că n'ar fi mâncat din cărnurile sacrificiilor lor. Basilide era numai libelatic, dar bolnav fiind, blasfemase contra lui Dumnezeu și a lui Iisus Christos și el însuși, pentru a se căi, se retrăsese de bună voe din demnitatea de episcop și ast-fel, în locul lui Basilide fu ales și cherotonit episcop Sabin, iar în locul lui Marțial, Felix. Basilide însă, de-și se retrăsese de voe, nu putea suferi noua alegere a lui Sabin. El se duse la Roma, spre a mijloci la Ștefan, pentru a'l restabili; induse în eróre pe acesta și obținu scrisori favorabile, pentru a fi din nou pus la locul său; nu se știe dacă și Marțial nu a făcut tot asemenea.

Ast-fel, pentru a se evita consecințele acestor fapte, cari puteau să aducă mare turburare, pentru bisericile din Astorga și Merida, episcopii, Felix și Sabin, s'a'u adresat prin

scrisori către diferiții episcopi ai Africei și către Ciprian, pentru a-i înștiința de uneltirile lui Basilide și Marțial. În anul 258 s'a adunat la Cartagena 36 de episcopi, în fruntea cărora se afla Ciprian. Sinodul s'a pronunțat pentru Felix și Sabin și a scris despre acesta bisericilor din Astorga și Merida, arătându-le, că cel ce s'a făcut vinovat de a desprețui și trăda numele lui Iisus Christos și credința în el, nu mai pot, conform hotărârilor bisericeii, să fie în demnitatei sacerdotale. Sinodul declară chero-tonia lui Sabin și Felix ca legală și arată că Basilide, prin surprindere și înșelăciune a obținut scrisori favorabile de la Ștefan episcopul Romei. El termină scrisoarea sa către aceste biserici, desaprobând pre acei din episcopi, cari au mai întreținut raporturi de legătură bisericească cu Basilide și Marțial, pe cari 'i consideră ca decăzuți de la credința în Iisus Christos.

VII. *Sinódele din Narbona, Roma și Antiochia.*

În actele primului episcop de Narbona, Paul, care se crede a fi viețuit pe la jumătatea sec. III, se face amintire despre un sinod, carele s'ar fi ținut în timpul episcopatului său în acest oraș. Aci se zice, că ar fi fost judecat acest episcop de un sinod, pentru acușățiunii de imoralitate, a-duce în contra lui, de doi diaconi ai bisericeii sale. Se istorisește cum în cele din urmă, însuși acuatorii au recunoscut vina lor și cum episcopul Paul s'a rugat pentru ei, resplătindu-le ast-fel cu bine, pentru reul ce voiau a-i face, însă despre acest sinod nimeni dintre istoricii vechi amintesc ceva, afară numai de istoria bisericeii galice.

Mulți consideră, ca un fel de sinod și consfătuirea ținută la Alexandria, de episcopul acestei cetăți, Dionisie, împreună cu alții, la an. 255. Aci a fost vorba de a se combate în-vățătura greșită, despre așa zisa, Impărăție de o mie de ani a lui Christos pe pământ, pe care în aceste timpuri, mulți

o credea, făcând mare propagare despre ea, arătând, că este o învățatură apostolică, care se întemeiază pe Apocalipsul Sf. Ioan Evangelistul. Intre cei-ce au luat parte la această consfătuire, Sf. Dionisie amintește și pe episcopul Nepote și Ți face mari laude, pentru modul, cum el apăra scripturile, combătând această credință greșită, fie că acest episcop, precum se știe, nu avea vederi întru toate, conform cu învățătura cea drăptă a bisericei, că el a fost în cele din urmă condamnat de un sinod în Alexandria și Fulgențiu face din el un eresiarch.

Sinodicul afirmă, că în Alexandria, în zilele Sf. Dionisie, episcopul acestei cetăți, s'ar fi ținut aci un sinod, contra lui Saveliū. Este de mirare însă, cum Eusebiū și Sf. Atanasie cel Mare. cari vorbesc de acesta și de epistolele Sf. Dionisie, scrise contra lui Sabeliū, nu amintesc nimic despre acesta. In adevăr, Sabeliū nega Sf. Treime și deosebirea persónelor divine, susținând, că Tatăl, Fiul și Duhul Sfint nu sunt, de cât o singură persónă sub diferite numiri. Sf. Vasile cel Mare adaogă, că Sabeliū nega întruparea Fiului lui Dumnezeu, pogortrea sa în Iad, învierea sa și toate minunile săvârșite în biserică, prin conlucrarea Duhului Sfint.

Sf. Dionisie al Alexandriei a înștiințat despre această eresie pe Papa Sixt și I a trimis mai multe epistole, apărând drăpta credință, contra atacurilor lui Sabeliū și adaogă, că despre acesta a vorbit cu mai mulți episcopi. El a discuta chiar pe episcopii din Pentapole, dintre cari unii înclinau către învățătura lui Sabeliū și vèzënd că pe această cale nu ajunge la un rezultat satisfăcător, scrie o epistolă către Efranor și Amoniū, prin care combate public erorile lui Sabeliū. Dar insistând asupra distincțiunei persónelor divine și asupra acelora, cari sunt proprii Fiului lui Dumnezeu ca om, și în deosebi asupra cuvintelor Mântuitorului: „*Eă sunt via, iar Tatăl meă vierul*“, arată, că Tatăl și Fiul sunt doue persóne distinse, el însă, pentru cele scrise în această epis-

tolă a sa, fu suspect asupra credinței despre natura Dumnezească a Fiului lui Dumnezeu, ca cum n'ar recunoște consubstanțialitatea sa cu Tatăl. El fu denunțat și acusat către episcopul Romei, Dionisie, care succedase lui Sixt și acuatorii săi au sosit la Roma la 22 Iulie, an. 259.

Episcopul Romei a adunat aci un Sinod, care a desaprobat învățătura atribuită lui Dionisie al Alexandriei și i-a scris în numele tuturor episcopilor, ce luaseră parte, pentru a se explica asupra punctelor, pentru cari era acusat. Sf. Dionisie a răspuns prin o scrisoare întrégă, în care el se justifică pe deplin de erorile, ce i se atribuiau și această scriere intitulată: Apărarea sa și respingerea acuzărilor, a trimis-o cu epistolă episcopului Romei, așa în-cât toți au fost convinși, despre drépta credință și apărarea, ce o făcea Dionisie contra tuturor atacurilor, ce i se făceau de eretici.

Dar, pe când acestea se petreceau între Roma și Alexandria, Asia era și ea turburată de învățătura lui Paul de Samosata. După moartea lui Demetriu, scaunul episcopal al Antiochiei fu ocupat de acesta, care 'l desonoră, prin învățătura sa necredincioasă. El învăța, că Iisus Christos era un simplu om, născut pe pământ și că nu se deosebea de ceilalți și că nu exista, înainte de a-și avea ființa sa prin naștere din Maria. Mărturisea, că în el era cuvântul, înțelepciunea și lumina divină, care lucră; că acestea locuiau în el, fără vre-o unire personală cu el, așa în-cât el admitea în Iisus Christos două ipostase, două persoane, doi Christosși, doi fiți, unul Fiu al lui Dumnezeu prin natura sa, coetern cu Tatăl și carele nu era, de cât însuși Tatăl, cel-alt fiu al lui David, născut în timp, carele priimise numele de Fiu al lui Dumnezeu, prin bunătatea Tatălui și pentru că el servea de locuință a Tatălui. El susținea încă, că Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt nu sunt de-cât același Dumnezeu, o singură persoană; că cuvântul și Duhul Sfânt erau în Tatăl, fără existență personală, întocmai ca și rațiunea la om și în a-

cest sens, înțelegea el consubstanțialitatea Fiului cu Tatăl, înlăturând ori-ce proprietate și distincțiune în Dumnezeu. El nu a căzut în erorile lui Noețiu și a lui Sabeliu, cari susțineau, că Tatăl s'a făcut om și el a suferit mórtea, ci după învățătura lui cuvîntul este, cel ce s'a pogorit și în urmă, după ce a adus totul la îndeplinire, s'a reîntors iarăși la Tatăl. Filastru susține, că el avea și idei iudaisătore, că socotea circumcisiunea necesară, însă, atât Epifaniu, cât și Sf. Ión Chriostom mărturisesc, că atât Paul din Samosata, cât și discipolii săi, n'aū observat nici circumcisiunea, nici Sâmbăta, nici vre-una din ceremoniile iudaice. Ceea ce se crede însă este, că el schimbase forma botezului întrebuintată în biserică, de óre-ce sinodul de la Nicea, prin can. 19 hotărâște, ca următorii acestuia, pentru a fi priimiți în biserică, trebuie a fi rebotezați.

Pentru a împiedica progresele, pe cari le făcea erorile acestuia, mai ales în Antiochia, episcopii orientului s'aū întrunit în sinod, în al 12 an al împărăției lui Galian, adică la an. 264. Cei mai însemnați dintre episcopi, cari aū luat parte la acest sinod, sunt: Firmilian, episcopul Cesariei Capadociei, Grigorie făcătorul de minuni și fratele său Atenodor, Heleniu episcopul Tarsului din Cilicia, Nicoma al Iconiei, Iemen al Ierusalimului, Teoctist al Cesariei Palestinei, Maxim al Bostrelor și alții mulți, precum și un mare număr de preoți și diaconi. Fu invitat și Dionisie al Alexandriei, arată însă, că nu pôte veni din cauza bătrânețelor sale. El trimise însă o epistolă către biserica Antiochiei, în care și arată vederile sale. Se crede, că sinodul acesta a fost presadat de Firmilian, care a fost mentorul sinodului, precum se vede din sinodul, ce s'a ținut după aceea, tot contra acestui eresiarch.

Episcopii n'aū putut ajunge să convingă pe Paul, despre greșelile sale, în acéstă primă întrunire a lor. Ei aū hotărât a se întruni din nou, tot în Antiochia. Resultatul, la care

aū ajuns ni'l spune Sf. Firmilian, că a fost condamnarea absolută a dogmelor lui Paul de Samosata și promisiunea acestuia, d'a se corige de greșelile sale. Sinodul acesta n'a dat o hotărîre, în speranța, că totul se va termina în liniște, fără a se zvonii lucrul și a se scandalisa credinșoișii.

Lucrul însă nu s'a terminat, nici la întâiul, nici la al doilea sinod, precum ne afirmă Rufin și Eusebiu. Acest din urmă ne spune, că episcopii s'aū adunat de mai multe ori, în diferite timpuri, contra lui Paul de Samosata, că aū discutat cu el, pentru a'l convinge și a'l face să-și părăsescă greșelile sale.

S'a ținut însă un al treilea sinod. Paul nu se ținea de promisiunile sale, de a se corige. Sgomotul despre învățăturile sale greșite, se respândise în tóte părțile și ast-fel episcopii adunați în sinod, tot aū voit ca el să revină la adevăr și nu s'aū grăbit a'l scóte din comunitatea bisericească. Ei aū scris, ca să grăbescă și să se hotărască, pentru învățatura cea dréptă și să se țină de făgăduelile luate, vėzėnd însă, că el persistă în ideile sale, s'aū adunat, precum am zis, pentru a treia óră la Antiochia, în an. 269.

Sf. Firmilian, care voia să ia parte și la al treilea acesta sinod, plecând din Capadocia, a venit până în Tarsul Ciliciei și aci bolnăvindu-se a murit. Sinodul însă s'a întrunit și după atestațiunea Sf. Atanasie, aū luat parte ca la 70 episcopi, iar după Ilariu de Pictavia și alți, 80, afară de preoți și diaconi și aci se disting acciași episcopi amintiți mai sus, Eleniu al Tarsului, Iemen al Ierusalimului, Teoctist al Cesariei Palestinei, Maxim al Bostrelor, Nicoma al Iconiei și alții. Locul de onóre, sau președenția se crede, că a avut'o Eleniu al Tarsului, căci el semnėză în fruntea epistolei sinodale a conciliului. Intre preoți s'a distins Malchion, om tórtė erudit, filosof distins și teolog.

Aci s'aū discutat din nou ideile lui Paul de Samosata și înainte de a se hotări, aū discutat iarăși din nou cu el,

de-și aceste discuțiuni de mare importanță, n'aũ ajuns până la noi, de-cât numai în ore-carı fragmente, pe carı ni le-aũ păstrat Eusebiu și Ieronim. Sinodul a dovedit greșelile lui Paul, care persistând în ele, a fost depus și excomunicat. În locul lui fu ales Domniu, fiul lui Demetrian, carele administrase cu multă înțelepciune biserica Antiochiei, înainte de Paul. Acesta însă nu se supuse și voia a sta în reședința episcopală, ceea ce făcu pe episcopi a se adresa împăratului Aurelian. El fu în urmă scos și gonit cu rușine de autoritățile civile.

Înainte ca episcopii d'a se reîntorce fie-care într-ale sale, aũ crezut de cuviință să comunice tuturor condamnarea lui Paul. Epistola sinodală fu scrisă de Malchion, în numele episcopilor, preoților, diaconilor și a întregii episcopii de Antiochia și a celor învecinate cu ea. Ea era adresată către toate bisericile și în deosebi către Dionisie al Romei și Maxim al Alexandriei, ca episcopi a două scaune însemnate.

Ea conținea toate cele întimplate la Sinod, atât în acesta, cât și în cele două precedente, cu privire la erezia lui Paul din Samosata. Sunt expuse ideile sale pe larg și modul, cum a fost convins despre greșelele sale. Cu privire la moravurile sale, părinții sinodului zic: Înainte de a fi episcop n'avea nici o avere, nici de la părinți, nici dobândită prin munca sa; acum are averi imense, dobândite prin nedreptăți și sacrilegiu, forțând pre frații la interese în favoarea sa, prin abuzuri și prin tot felul de afaceri necinstite și nedemne. El nu privea religiunea, de-cât ca un mijloc de câștig. Pe de altă parte este plin de vanitate și imităză pe înalții demnitari lumești. Iubește mai mult numele de duce, de cât de episcop. Iubește fastul; citește scrisorile în respântii și pe drumuri; merge tot-d'auna însoțit de lume, pe care o consideră ca o gardă a sa, iar aroganța sa deșteptă ură și despreț contra credinței. În întrunirile bisericești întrebuițeză

artificii teatrale, pentru a uîmi pe cei simpli; și-a făcut un tribunal și un scaun înalt, care nu se potrivește cu acelea, pe cari trebuie să le albă un următor al lui Christos. El are un cabinet secret, ca și judecătorii lumești și l-a dat numele său; vorbind poporului, dă din mână și din picior; se mânie contra acelora, cari nu'l laudă și nu'l aplaudă, ca la tétu și cari nu strigă și nu se ridică să facă sgomot în modul indecent, cum fac partizanii săi, bărbați și femei chiar; insultă pe acela, cari ascultă cu bună cuviință și modestie, ca și cum n'ar fi în casa lui Dumnezeu. Insultă chiar și memoria episcopilor decedați; a desființat cântările în onoarea Domnului nostru Iisus Christos, iar în locul lor a pus femei, spre a-l cânta în mijlocul bisericii și chiar în zilele cele mari și în ziua Paștelui, lucru de care s'aũ spălmântat atât episcopii, cât și preoții orașului și din vecinătăți; a permis să fie laudat tutulor într'un limbagiũ necuviincios. Nu voește a mărturisi, că Fiul lui Dumnezeu a venit din ceruri; iar acela, cari l' laudă prin cântări și cuvinte spun, că el este îngerul căzut din cer și nu'l împiedică și permite acesta, chiar în prezența sa. Ce să zicem de femeile sale întreținute, cum se numesc la Antiochia și de acelea ale preoților și ale diaconilor săi, de cari știe tótă lumea și a căror păcate le acoperă. Noi știm, fraților, că episcopul și tot clerul trebuie să dea exemplu, de tótă fapta bună tutulor și ei nu trebuie să dea nici un exemplu, de smintelă întru nimic poporului. Și cum, pôte el opri pe alții, de la ast-fel de fapte rușinoșe, când el însuși și al săi sunt întru această degradare morală, și când alții fiind tineri se dau la ast-fel de necuviințe, iar el întru o vîrstă înaintată. Toți murmură în secret, dar se tem de a tot puternicia și tirănia sa și nu îndrănesc a'l acusa. Din acestea ori-cine pôte judeca pe un om ca acesta și cât ține el la credința bisericeii, dar credem, că nu este nevoie d'a cere socotelă aceluï, care a renunțat la tainile credinței noastre și care prea mărește infama eresie a lui Artema».

La sfârșitul epistolei părinții sinodului arată, că Paul de Samosata a fost depus și în locul lui ales Domniū, și termină cu cuvintele: «Vă facem cunoscut, pentru ca să-l scriți și să primiți scrisori de la el; iar Paul de Samosata să scrie lui Artema și numai următorii acestui să comunice cu el».

Fiind-că Eusebiū nu ne-a păstrat în întregul ei epistola sinodală a acestui sinod, contra lui Paul de Samosata, ci numai părțile mai însemnate, relativ de învățatura și caracterul acestui eresiarh, nimeni nu poate fi surprins, dacă în aceste fragmente nu se găsește nimic, cu privire la termenul consubstanțial sau de o ființă (*ὁμοούσιος*), propus la acest sinod, este însă sigur, că acest cuvânt a fost înlăturat, din epistola părinților acestui sinod, precum despre acesta ne încredințază Sf. Atanasie, Vasilie cel Mare și Ilariū de Pictavia. Acești sfinți părinți justificând sinodul de la Nicea, explică, că părinții din Antiochia au respins acest cuvânt, din cauza abuzului, pe care făcea cu el Paul de Samosata, împărțind Dumnezeirea, atribuind o parte Tatălui, o parte Fiului.

După atestațiunea Sf. Ilariū de Pictavia, Paul de Samosata nu întrebuița acest cuvânt, de cât pentru a nega prin el discuțiunea persónelor în Dumnezeire, iar părinții acestui sinod, l-au respins pentru a arăta mai clar distincțiunea persónelor Tatălui și a Fiului. Unica preocupare a acestor sfinți părinți, față de învățatura lui Paul de Samosata, era aceea, de a arăta, că Fiul fusese înainte de a fi în lume și că cuvântul lui Dumnezeu, coetern cu Tatăl, a luat chipul robului pentru a ne mântui.

Sinodul de Antiochia, împreună cu epistola sa sinodală, a trimis și pe acela, pe care cu câțiva ani înainte o trimisese Dionisie al Alexandriei, cu privire la învățatura lui Paul de Samosata, adăogând și ore-cari explicări, prin cari se făcea clară necredința acestui eretic.

Episcopii din totă biserica lui Christos au priimit hotărârea

sinodului din Antiochia și s'aŭ lepădat de comunitatea bisericească cu Paul de Samosata.

Epistola acestui sinod, trimisă către Dionisiu, episcopul Romei, fu primită de Felix, următorul său și se crede, că acesta din motivul acestei scrisori sinodale, a scris o epistolă lui Maxim și clerului din Alexandria, condamnând eresia lui Paul de Samosata, cu cuvintele următoare: «Noi credem în Domnul nostru Iisus Christos, născut din Feciora Maria; noi credem, că el însuși este Fiul și cuvîntul etern al lui Dumnezeu, nu un om; pe care Dumnezeu l'a luat, astfel, ca acest om să fie al său și deosebit de sine, căci Fiul lui Dumnezeu, fiind Dumnezeu desăvirșit, el s'a întrupat din sfînta Fecioră om desăvirșit».

Acestea sunt singurele cuvinte, cari ni s'aŭ păstrat din această epistolă, care este citată de Sf. Ciprian al Alexandriei și de sinodul din Efes, pe care unii o atribuesc lui Felix, iar alții, fără nici un temelîu, altora. Dar nici o altă persoană istoria nu cunoste ca episcop al Romei, contimporan cu Maxim, care succedase lui Dionisie cel Mare la scaunul episcopal al Alexandriei. Că epistola este a lui Felix, avem nu numai autoritatea sinodului din Efes, care o citază, dar și mărturiile Sf. Ciril al Alexandriei și ale lui Mariu Mercator, Vicențiu de Lerena și Ipac episcopul Efesului, cari cu toții o atribuesc lui Felix. Mărturia acestui din urmă pare a fi cea mai clară, căci el menționează toate epistolele false, fabricate de ereticii severiani, pentru a se servi de ele la sinodul al treilea. El arată, că epistola datază din acele timpuri, când biserica era turburată de persecuțiunea lui Aurelian, și când se crede, că Felix a suferit mult și că a murit la an. 274. Toți părinții mai sus citați, 'i atribue numele de martir.

Simbolul atribuit acestui sinod, ca o expunere a credinței, contra lui Paul de Samosata, nu pare a avea o basă istorică. El se citază de actele sinodului al III ecumenic, însă

în acest simbol sunt cuprinse lucruri și învățături, cari au atacat biserica în sec. IV. Învățătura lui Nestoriu, care se combate aci probază, că acest simbol dată de la un sinod altul și nu de la acela, care l-a condamnat pe Paul de Samosata. Tot ceea ce se știe cert este, că acest eretic împreună cu alți șese amici ai săi, Iemen, Teofil, Teocten, Maxim, Proclu și Bolan, au făcut și el o epistolă în numele lor, pe care au adresat-o către diferite biserici.

În actele, sinodului III de la Efes, se vede citată o protestațiune a unui óre-carele Eusebiu, pe care Leonte Bizanțiu crede a fi episcopul Dorilei, care face o paralelă, între învățătura lui Paul de Samosata și a lui Nestoriu, pentru a arăta potrivirea cu chiar cuvintele lor. La sfârșitul acestei scrieri este un fel de simbol prescurtat, în care se zice, că Fiul este de o ființă cu Tatăl și tocmai adaosul acesta probază, că și acest simbol nu este al acelui sinod, carele respinsese acest cuvânt, din cauza abuzului, ce Paul de Samosata făcea cu el. După opiniunea comună, acest simbol era în us în biserica Antiochiei, pe timpurile sinodului III ecumenic.

Cardinalul Baroniu, în analele sale bisericesti, întemeindu-se pe un loc din scrierile lui Atanasiu cel Mare susține, că Dionisie episcopul Romei, condamnase pe Paul de Samosata, înainte de a-l condamna sinodul din Antiochia, el adaogă, că acelaș lucru făcuse și Dionisie al Alexandriei, însă acesta nu reese clar din cuvintele Sf. Atanasie; că acești doi episcopi au luat parte activă, pentru condamnarea ideilor lui Paul de Samosata, care a turburat mult timp pacea bisericii, este foarte adevărat și se învederă din scrierile lor, istoria însă nu cunoște sinóde deosebite, ținute sub acești sfinți părinți, anteriori celui de Antiochia pentru a-l condamna.

Acestea sunt cele mai însemnate sinóde, ținute în decursul celor d'întăiu trei secole ale bisericii, că în diferite timpuri

episcopii cei mai apropiați, se consfătuiau unii cu alții asupra multor cestiuni, este, ca de exemplu: consfătuirea, pe care a avut-o Archelaŭ episcopul Cascarel, cu episcopii din apropiere și cu preoții, contra lui Manes și altele, nu intră în categoria sinódelor, la cari s'aŭ tratat anume cestiuni, cari agitaŭ biserica și la cari s'aŭ luat hotăriri, cari se făceau cunoscut tutulor sinodicește. Acéstă procedare a bisericeii, ca prin glasul unanim și autorisat, a celor ce o conduceau și supravegheaŭ să se înlătore tótă neînțelegerea, a fost, precum vedem de la început pavăza cea sigură, care apăra drépta credință, ca un patrimoniu sacru și scump, păstrat de la Domnul prin sfinții săi Apostoli și următorii lor.

C.

BOETIU.

VIAȚA ȘI OPERILE SALE.

III

Scrierile lui Boetiu au fost de o importanță netăgăduită pentru filosofia și teologia evului mediu; cea mai mare influență însă a fost exercitată de scrierea sa «de Consolatione philosophiae». Rar scriere care să fi fost așa de mult citită care să fi avut o influență mai bine făcătoare asupra omenirii ca această operă scrisă de dînsul cu cîte-va zile înainte de mórte. Acésta este una din cele mai însemnate opere scrise în latinesce și care, pe lângă lucrările lui Cicero, Seneca și Augustin, merită cea mai mare considerațiune. Ceea ce însă o face mai importantă, e faptul că Consolatio philosophiae a fost singura filosofie populară a evului mediū și ideile coprinse într'însa au trecut în cultura poporului și pînă departe în secolul al XVIII-lea a procurat la mii de omeni adevărata liniște sufletéscă și înălțare morală. Toți acei pe cari scolastica evului mediū nu-i satisfăcea pe deplin află mulțumirea inimei și a sufletului în scrierile lui Boetiu. Opera sa, în timp de mai multe secole, a avut un loc de onóre pe lângă Sf. Scriptură și trebuie să socotim ca o adevărată îngrijire a provedinței că tocmai acésta carte

s'a menținut și s'a răspândit alături de scrierile goale de conținut ale scolasticilor. În momentul când vechea cultură mergea spre declin și luminile ei abea mai licăreau, Boetiu a semănat, pentru generațiunile cele noi, sămînța unor cugătări frumoșe și nobile, prin care mai târziu s'a putut îndulci barbaria și fanatismul; el a turnat consolarea filosofică în inimile a miș de suferinși din timpurile cele crude ale evului mediũ ¹⁾.

Indată ce noi aruncăm o privire mai pătrundătoare în activitatea intelectuală a evului mediũ, peste tot întâlnim influența lui Boetiu. Mulți scriitori au produs și aceste timpuri, însă activitatea lor se mărginea în certe, sau în discuțiuni goale și scrierile lor pe cât de repede vedeau lumina zilei pe atât de curând și dispăreau. Chiar și operele scriitorilor mai însemnați abea au lăsat câte-va urme. Așa a fost gramatica lui Aelius Donatus și scrierea sa asupra celor opt părți ale cuvintărei, scrierile lui Alkuin și ale lui Beda Venerabilis, satiricon-ul lui Marcian Felix Capella, scrierile lui Paulus Diaconus și altele, toate acestea au exercitat întru cât-va o influență mai mare sau mai mică, dar după puțin timp au rămas numai ca ornamente ale vechilor și însemnatelor bibliotecii de prin unele monastiri. Unele din aceste scrieri au fost adevărate stele luminoșe, însă razele lor au fost trecătoare și nu s'au întins de cât pe spații înguste în noștea cea întinsă a evului mediũ.

Interesul pentru literatura veche clasică nu dispăruse cu desăvîrșire. În copiile clasicilor, făcute de călugări, se găsesc adesea citate și reminiscențe din Virgil, Ovid, Cicero, Seneca, Lucanus, Terentius, ceea ce probază că pe ici pe colea se găsea și câte cineva care să aibă ore-care familiaritate și gust pentru operele scriitorilor păgâni, dar cu toate acestea felul de a vedea al celor vechi nu exercită nici cea mai mică influență asupra acelor timpuri.

¹⁾ Schlosser, Weltgeschichte, vol. III, pag. 688.

Cu totul alt-fel se petrece cu operele lui Boetiu. Comentariile și traduceri sale au servit secole d'a rindul ca aproape singurile mijlocitoare ale culturii clasice și patristice. De și în mare parte ele înseși comentarii, cu toate acestea au fost explicate prin numeroase alte comentarii și traduse mai în toate limbile Occidentului ¹⁾. Dar dintre toate scrierile sale cea care a fost mai mult comentată și revădită, este scrierea de consolatione philosophiae. Acastă operă nu lipsea din nici una din școlile evului mediu și în 1501 apărură în Strassburg chiar și o ediție cu estampe.

Respândirea scrierilor lui Boetiu nu se datoresce întâmplării. Biserica stăpânea în acel timp Occidentul și odată cu acăsta limba latină devenise limba universală pentru toate popoarele, căci era limba bisericeii și care se preda în toate școlile. În Germania devenise limba latină un obiect principal de studiu și pentru că operele lui Boetiu erau scrise în acăsta limbă și prin forma și conținutul lor întrecea cu mult tot ceea ce se scrisese până atunci, de aceea s'au răspândit prin toate școlile și au devenit obiectul însemnat de studiu pentru toți acei ce se ocupa cu literatura și filosofia. Cu privire la limba în care e scrisă opera sa principală de consolatione, Teuffel dice: «Limba este cea mai alésă și mai manierată a timpului său, totuși temperată printr'un element sănătos silogistic» ²⁾. El era epigonul clasicității în sensul cel bun al cuvintului și recunoscut de toți aceia cari au comparat părțile poetice și prosaice ale scrierii sale cu scrierile altor autori din timpul său. Biserica catolică a primit cu cea mai mare bună voință scrierile lui Boetiu, nu numai pentru că erau scrise în limba latină, dar și pentru conținutul lor, care devine indispensabil în

¹⁾ Ele au fost traduse în limbile: germană, francesă, engleză, italiană, spaniolă, olandeză, grăcă, polonă și chiar ebraică.

²⁾ Geschichte der römischen Literatur, Leipzig.

decursul timpului. Aceste scrieri aŭ servit foarte mult la răspândirea creștinismului în țările germane și mai cu seamă că după mórtea lui Ulfila (388) nici o personalitate așa însemnată nu s'a mai ivit printre Germani. Teodoric ajutate și favorisase în mod excepțional pe învățații romani, Boetiu și Casiodor și acesta contribuise foarte mult, ca renumele lor să crească în fața poporului German. Nu mai puțin a contribuit și asemănarea ce era între caracterul scrierilor lui Boetiu și teologia evului mediŭ ¹⁾, pentru ca influența scrierilor lui să devină predominantă. Acastă influență se observă la toți scriitorii însemnați ai evului mediŭ. După cum copilul primește primele lecțiuni din gura profesorului său, tot așa și spiritul poporului German, primele sale speculațiuni le datorează lui Boetiu. Prin el școla germană a dobândit dialectica și prin acesta și-a conservat pentru mult timp o influență predominantă. În scrierile sale teologice el dăduse exemplu cum mintea, exercitată cu logica, putea să pricépă în mod științific dogmele; scrierea sa de consolatione putea să arate ori cŭl posibilitatea ca filosofia să fie transportată în viața de tóte zilele. Toți bărbații acelor timpuri îi urmază în tóte direcțiunile. De el se conduce Alcuin, când tratéză despre trinitate. Influența lui este predominantă asupra lui Paschasius Ratpertus atât în ce privește părerile sale asupra teoriei cunoscințelor cât și asupra dogmelor bisericei. Prin Rabanus Maurus el dă primul impuls în lupta realismului cu nominalismul. Chiar după Carol cel mare, când statul său era plin de lupte interne și când nimeni nu se mai gândea la cultivarea științei, apăru ca o minune Scotus Erigena. Nici el nu rămase neinfluențat de Boetiu. Principiul său cum că creștinismul și adevărata filosofie nu se deosibesc și pe care căută să-l ducă la bun sfârșit, îl ridică mai pre sus de

---

¹⁾ Otto Prietzel Boethius, pag. 6.

secolul său. Prin cunoscințele sale vaste, de și nu în totul influențat de Boetiu, totuși în multe privințe supus influenței acestuia nu putu să nu recunoască aceea ce întreg secolul său recunoscuse, adică autoritatea lui și de aceea în scrierile sale nu'l numesce alt-fel de cât *magnificus Boethius*¹⁾.

Patria lui Scotus Erigena era Anglia și ca cel mai mare protector al artelor și al științelor era regele de pe atunci, Alfred cel mare. Între învățații curții sale era și monachul Asser, care traduse pentru rege primul comentariu din scrierea de consolatiune și acesta deveni o adevărată filosofie populară. Comentariul lui Boetiu avu asupra culturii poporului și asupra poeziei o influență mult mai mare ca oricare alte tratate ale învățaților acelor timpuri. Trebuie însă de observat că acestei scrieri, strict filosofică, i s'a dat, din ordinul lui Alfred, un caracter creștin și într-o cât-va teologic²⁾.

Chiar în secolul al X-lea, când domnea dreptul pumnului și barbaria, memoria lui Boetiu nu a fost uitată. N'a trecut mult timp însă și pe vremea Otonilor dorința de studii se redeșteptă din nou. Timpul lui Otto III a fost cel mai favo-

¹⁾ Suttner, Boethius pag. 30.

²⁾ Scrierea lui Boetiu a fost prelucrată în mai multe țări ca: Italia, Germania de jos și Anglia. Cea din Anglia însă, din secolul al IX-lea, este cea mai interesantă pentru că ne arată și mai bine că ideile lui Boetiu pot fi întrebuințate cu succes în toate relațiile și situațiile vieții omenești. Alfred se afla în o stare aproape asemenea cu a învățatului senator roman și cu toate că acesta nu fusese rege, totuși atinsese punctul culminant al puterii și al măririi în mijlocul poporului său și din cauza împrejurărilor trecuse prin toate stadiile mișcării omenești. El puse să prelucereze opera însemnată a lui Boetiu pentru ca și el să poată avea mângâierea necesară în amărăofunile sale și în același timp ca această filosofie practică să o facă accesibilă și celor mai însemnați înțelepți păgâni din poporul său. În unele părți largese, în altele circumscrie cugetările autorului, le îmbracă în o formă mai potrivită scopului său și adesea pune acolo chiar și propriile sale cugetări. Scrierea lui Boetiu devine prin aceasta mai slabă, dar tot deodată mai simplă și mai înțelăsă, principiile lui filosofice sunt schimbate în un fel de morală populară. Schlosser, Weltgeschichte, III, p. 692.

rabil pentru dezvoltarea științei și planul de studii scris în versuri de Valter de Speier ne probază de ce mare folos a fost scrierile lui Boetiu. Invățatul Gerbert (Silvestru II) și imperatorul Otto, elevul său, depuseră pe mormântul acestuia tributul de recunoștință al patriei lor¹⁾. Gerbert este însemnat și pentru scrierile sale filosofice, în care el caută să treacă peste limitele de până atunci și pentru acesta găsește îndemn în scrierile lui Boetiu. Roscelin începu lupta dialectică pe terenul dogmatic și transformă în sistem principiile nominalistice. Cu nominalismul său atacă dogma trinității și astfel certa dintre realism și nominalism se schimbă în un război aprig între ortodoxie și eresie. Realistiții găsiră arme îndestulătoare în scrierile lui Boetiu și începură să lupte cu autoritatea sa contra nominalismului. Această luptă se termină cu Anselm de Canterbury prin concilierea filosofiei cu teologia. Dacă Boetiu ar fi putut să se scole din mormântul său, dice Suttner, și să citească operele lui Anselm, l-ar fi salutat ca pe cel dintâi împlinitor al ideilor sale. Anselm poartă numele de părintele scolastice, însă nu greșesc nici acela care dă această numire și lui Boetiu. Vilhelm de Champeaux combătu direct nominalismul și ajunse astfel în extremul opus lui Roscelin. În argumentele aduse de dânsul există cea mai mare probabilitate că el s'a basat pe Boetiu, însă dacă l'ar fi priceput mai bine, ajungea să cunoască adevăratul realism, fără să rătăcescă pe drumuri greșite. Între școlarii săi cel mai însemnat a fost Abelard. Acesta însă a rămas realist și în ideile lui mai însemnate a stat sub influența lui Boetiu, după cum singur o mărturisesc. Laudele cele mari pe care el le aduce lui Boetiu în opera sa, «*theologia christiana*» probază entuziasmul ce îl avea pentru el, precum și dorința sa de a stabili un sistem teologic în spiritul acestuia. Nu mai puțin influențați de ideile lui Boetiu

¹⁾ Vezi capitolul precedent.

aŭ fost și Gilbert de la Perée precum și Bernard de Chartres și cu toate că în operele lor se depărtază cu totul de el, cu toate acestea autoritatea lui rămâne neștirbită.

În secolul al XII-lea școala mistică își propune ca temă ca să împace știința cu biserica și să realizese aceea ce nici nominaliștii nici realiștii nu reușiseră. Un comentariu asupra scrierii lui Boetiu «despre trinitate» ne arată în ce mod s'a efectuat acesta ¹⁾. Dialectica, care până acum juca rolul principal în scrierile filosofice și teologice, a fost aproape înlăturată din acest comentariu și ideile lui Boetiu li s'a dat o basă teologică; argumente dialektice aŭ fost întrebuințate numai acolo, unde ideile autorului nu mai puteau fi înțelese în acel timp. Ast-fel și pentru școala mistică ideile sale căpătară o influență deosebită și unde se tratăză despre principiile generale ale științei acolo toți îl iaŭ de basă pe Boetiu, însă îl părăsesc îndată ce trec pe terenul curat mistic. În această școală jucă o importanță deosebită atât tradițiunea teologică cât și cea filosofică.

Parisul cu școlile sale sta în acest timp în fruntea tuturor orașelor și tineri, doritori de cultură, veneau din toate țările Europei pentru ca să se adape la izvoarele de curată știință, care curgeau limpede din gurile celebrităților acestor școle. Nici unul însă din acești tineri zeloși nu ultau să ia împreună cu ei și pe Boetiu, care trebuia să i-ajute și să-i călăuzescă în drumul lor. Nici școala mistică însă nu avu o lungă durată, căci după cum școala dialectică se abătuse din drumul său tot așa se abate și cea mistică. Spiritul timpului se arată neîncredător în principiile lor și scolasticii învățați ai secolului al XIII-lea căutară să stabilească un nou sistem prin care toate științele să le reunescă sub seceptul teologiei; opera călugărilor franciscani «Summa theologiae» e o probă

---

¹⁾ Acest comentariu e atribuit lui Gottfried de Auxene căci de el se spune că a combătut pe Gilbert prin pasagiile scoase din sfinții Părinți.

evidentă a acestei tendințe. La începutul acestei opere se află numele marelui Boetiu, ale cărui idei servă de autoritate, după cum se vede și din expresiunea întrebuițată foarte des «auctoritas Boethii dicit». Nicăieri el nu e combătut, ci numai explicat și orî care scriitor caută să-l aducă în legătură cu învățăturile sfinților Părinți. Acastă strînsă legătură între scolastici și Boetiu își avea origina în înrudirea ce există între ideile unora și ale celui lalt, căci în sistemul lor se observă cea mai vie legătură între filosofie și teologie. El fusese cel dintîi care întrebuițase dialectica în tratarea dogmelor, și deci era considerat ca înainte mergătorul acestei școle, de aceea ideile cuprinse în scrierile sale aū cea mai mare influență asupra scolasticismului. Toma de Aquin, cel mai mare reprezentant al acestei școle, caută să încunune cu o glorie neperitoare pe cel din urmă dintre Romani în comentarul pe care îl face scrierilor sale teologice. Dante, marele poet al evului mediu, vorbind despre consolarea pe care el a găsit-o în filosofie, se exprimă ast-fel: «Atunci când am pierdut pe Beatrice, prima bucurie a sufletului meu, nici o consolare numai avea valoare pentru durerea mea. Când însă rațiunea căută să vindice rănilile mele, am luat refugiu către aceea în care omeniī cei mari aū găsit consolare în nenorocirea lor. Am început cu cartea lui Boetiu, pe care puținī o cunosc și prin care el și-a liniștit durerile închisorei sale. După aceea am citit pe Cicero asupra prieteniei. Am aflat în aceste cărți ceea ce n'am căutat, am aflat filosofia. Mi-o represint ca pe o damă nobilă, dulce și plină de compătimire și de atunci am început să vizitez locurile unde ea se arăta, școlele teologilor și adunările acelora cari filosofaū și m'a captivat plăcerea de a fi în contact cu ei și iubirea mea a gonit de la mine ori-ce altă cugetare. Acastă damă a spiritului meu era fca lui Dumneșeu, regina lucrurilor, nobilă și frumoșă mai pre sus de tôte, era filosofia ¹⁾).

¹⁾ Suttner, Boethius pag. 40.

Școala scolastică începe să decadă cu vremea. Lupta dintre nominalism ¹⁾ și realism ²⁾ începu din nou cu victoria celui dintâi și acesta aduse cu sine sfârșitul scolasticismului. Legătura care exista până acum între teologie și filosofie se rupse și spiritul care le unise pe amândouă dispăru. Noua școală mistică ignoră aproape cu totul pe Boetiu și acesta se vede din scrierile reprezentanților acestei școle între care mai însemnat este Vilhelm de Occam.

Unul din primii reprezentanți ai umanismului, Boccaccio, care în scrierile sale a biciuit scolasticismul, ierarhia biserică și monahismul, recunoște autoritatea lui Boetiu și în lupta sa contra scolasticismului pe dînsul se sprijinesce. Scrierea lui Boccaccio «Ninfale» este o imitație aproape de nerecunoscut a operei «de consolatione» a lui Boetiu. Laurentiū Valla, necăjicosul canonic al Vaticanului, cel mai înverșunat inamic al lui Aristotel, căută să arunce săgețile sale înțepătoare și asupra lui Boetiu. Scrierile acestuia le consideră când ca false, când ca fără nici o valoare. Limba din scrierile lui Boetiu o numește barbară, iar în altă parte ține: «Boethius nos docuit barbare loqui». Părerile lui Valla n'au fost admise nici chiar de partizanii lui. Poggi îl apără în invectivele sale contra lui Valla și tot așa și Scaliger, susținând pe Boetiu, răspunde foarte sarcastic: «Valla Boethium docet latine loqui, at Vallam Boethius bene sapere ³⁾».

Cu năvălirea Turcilor în Europa și mai cu seamă după cucerirea Constantinopolului mai toți învățații greci părăsiră patria lor împreună cu comorile antichității și veniră în Italia, unde știaū că vor fi primiți cu totă buna voință. La vatican și la Florența fură îmbrățișați cu o deosebită dragoste și găsiră cel mai larg asil. Printr'înșii studiilor clasice,

¹⁾ Reprezentanții acestei direcțiuni se basau pe principiile filosofiei stoice.

²⁾ Aceștia se conduceau de Platon și Aristotel în susținerea ideilor lor.

³⁾ O. Prietzel, Boethius und seine Stellung Zum Christenthume pag. 9.

cultivate în occident nu numai că li s'aŭ dat o nouă viață și cercul lor a fost lărgit, dar chiar aŭ determinat o nouă direcțiune. De astă dată scrierile lui Aristotel erau cunoscute în mod complect și de aceea nu se mai simțea atâta nevoie de comentariile lui Boetiu, căci cine avea acum sete de știință se adapa d'a dreptul de la izvor. Opera însemnată a lui Boetiu «de consolatione» rămase încă în școlile umanistilor și atunci când filosofia uitase aproape cu totul numele marelui scriitor. Din viața lui Schinner, cardinalul de Sitten, se vede că în școla lui Lucino, cartea cea mai iubită pentru dñsul, după evanghelie, era «de consolatione». De aici învăță cardinalul vorbirea cea împodobită pe care a admirat-o întrégă Italia și Germania. Cele opt-șeci de edițiuni ale scrierei lui Boetiu, care aŭ apărut până la începutul secol. XVI, sunt o probă evidentă de vază și de marea influență pe care a avut-o «de consolatione» asupra tuturor popórelor însemnate ale Europei. Tratatele lui asupra dialecticei, muzicei și aritmeticei aŭ fost mult citite în secol. XVI. Apărătorii religiunii s'aŭ servit de scrierile lui dialectice ca de niște arme puternice, contra celor cari atăcau religiunea ¹⁾).

În timpul reformațiunii influența lui Boetiu scădu aproape cu totul. În locul credinței în Dumnezeu, care predominase în evul mediŭ, de astă dată în urma influenței multora dintre umanisti, se ajunsese la un mare indiferentism în materie de religiune. În Biserica catolică Boetiu își conservă încă multă vreme renumele său. Oratorii și poeții Italiei precum și învățații Franciei își depuseră toate silințele ca să explice și să prelucreze scrierile lui Boetiu mai cu deosebire *consolatio philosophiae*. Ca cei mai însemnați dintre aceștia sunt: Fr. Catanaeus, Rud. Agricola și Iodacus Badius ²⁾). În timpul resboiului de 30 ani, care pune capăt tuturor certelor con-

¹⁾ Suttner, Boethius pag. 44.

²⁾ O. Prietzel pag. 15.

esionale, precum și avântului pe care îl luase știința în Germania, nici numele lui Boetiu nu mai este pronunțat, de cât din când în când de învățați ca: Vallin, Gottfried Arnold și alții. La sfârșitul secol. al XVIII și în secol. XIX scrierile lui Boetiu fură iarăși cercetate și studiate și acesta mai mult pentru a se determina pozițiunea lui față de creștinism. Fără îndoială că Boetiu n'a mai putut avea o influență așa de mare ca odinioară, nici să mai ocupe o pozițiune așa de însemnată în filosofie, însă nimeni nu se mai aștepta la aceasta. Știința și mai cu seamă teologia va trebui să-î pörte eternă recunoștință, căci în timpurile întunecóse scrierile lui au produs lumină și au servit ca imbold pentru cercetări mai întinse. Multe din producțiunile intelectuale ale evului mediu își datoréză născerea lor conținutului scrierilor lui Boetiu. Teologia a găsit aici arme puternice și a putut să se apere cu succes de atacurilor îndreptate contra ei. Așa dar în orî-ce privință posteritatea datoréză recunoștință lui Boetiu.

M. P.

CRONICA BISERICESCĂ.

I.

Nimic fără Dumnezeu.

Am spus în nenumărate rânduri în colónele acestei reviste, că cu tóte încercările unora de a zădărnici influența bine-făcătoare a religiunei creștine în țara acesta, ele n'aũ putut reuși și avem nădejdea desăvirșită că nu vor reuși vre-o dată. Mai mult: atunci când unii scriitorășii streini de legea și țara noastră aũ cutezat să batjocurască vederi și sentimente creștinești, am avut o adevărată indignare din partea unor bărbați culți și cu dor de binele și fericirea acestei țări. Indignarea lor și-aũ manifestat-o în diferite reviste, în diferite diare. Mărturisesc, că nu mi-am închipuit să vëd din afară de rîndurile noastre atîtia bărbați de elită intelectuală la luptă pentru sfinta religie a lui Iisus Christos. Aũ fost acele momente înălțătore pentru orî și ce suflet credincios, pentru orî și ce suflet pus în serviciul bisericeii.

D-l *Caragiale*, cunoscutul nostru scriitor popular și autor dramatic a publicat în diarul «Universul» un mic articol sub titlu de «Note Critice» în care biciuește fără milă lipsa de credință și spoiala unor ómenii ai noștri și mai cu sémă a așa numiților liberi cugetători. E atâta ironie în acest articol în cât nu poți simți decât milă pentru

uşurinţa cu care vorbesc unii oameni de la noi despre lucrurile cele mai înalte şi sfinte. Ca dovadă reproduc aici o parte din acest articol.

Pe câtă vreme bisericile noastre româneşti ortodoxe, părăsite de credincioşi, mai ales în capitală şi'n oraşele mari, decad pe vedute; pe câtă vreme toaca şi clopotele noastre fac sgomot de-a-surda, nemaî aflându-se urechi cari să le înţeleagă glasul şi chemarea; pe câtă vreme o biată prescură şi câte-va linguriţe de vin ajung unui trist altar pe multe Dumineci, ce se întâmplă în altă parte?

Ia să vedem.

Treceţi, vă rog, foşti creştini ortodocşi, astăzi liberi-cugetători, treceţi Duminea dimineţa pe la frumoasa catedrală catolică a Sfântului Iosel, pe la Bărăţie, pe la biserica protestantă şi pe la cea calvină; treceţi, vă rog, foşti creştini ortodocşi, compatrioţii mei, liberi-cugetători astăzi, treceţi Vineri seara pe la sinagoge mosaice —şi vedeţi ce se petrece acolo, în acele locaşuri clădite de oameni pentru adăpostirea sfintei credinţe în Dumnezeu, lăsate lor de la moşi strămoşi.

Vedeţi, ce de lume! Ce de oameni, ce de femei şi ce de copii!

Priviţi-i bogaţi şi săraci, voinici şi neputincioşi, tineri şi bătrâni. Sunt între ei învăţaţi deosebiţi şi oameni de rând, fiinţe pe drept ori nu mândre şi fiinţe umile, oameni cu griji zdrobitoare şi oameni fără nici o grijă; toţi vin să-şi ridice acolo sufletul, ascultând cuvântul Domnului; toţi vin acolo să se roge împreună Lui, cum i sau rugat şi părinţii lor, şi să înveţe şi pe copiii lor a I se ruga ca dânşii.

Sunt între ei bravii şi cuminiţii Germani, Francezii cei subţiri la minte şi nobilii Italiani, şi alte neamuri strălucite ale Europei, şi îndrăzneţii Unguri şi neînduplecaţii Evrei.

Intraţi, foşti creştini ortodocşi astăzi liberi-cugetători; intraţi după aceşti credincioşi în sfântul pentru ei lăcaş.

Ascultaţi cum răsună, legănându-se între înaltele bolti, acele cântări înălţătoare în slavă. Ia uitaţi-vă cum, cu capetele plecate, se lasă acei oameni pătrunşi de bine-facerea A-tot-Ţiitorului.

Vedeţi-i voi, cari sunteţi tot-deuna posomorîţi, cum, după ce s'au împătăşit de acea bine-facere, ies toţi cu feţele senine şi vesele.

Şi dacă, liberi cugetători, nu mai puteţi crede în Dumnezeu, căci numai sunteţi în stare să-l vedeţi, pe El care s'arată pretutindenî afară decât în sufletul vostru, nu puteţi crede nici măcar în ce vedeţi la aceşti semenî ai voştri? Nu înţelegeţi voi, cari tot vă plângeţi de slăbiciunea „noastră“ faţă cu ei, ce întăriţi ies după ce s'au rugat şi au primit bine cuvîntarea?

Şi dacă nici atâta nu 'nţelegeţi, nu v'aduceţi aminte barem de o vreme nu tocmai depărtată, când părinţii voştri, cari dorm sub umbra crucii, cunoşteu izvorul acelei întărirî bine-făcătoare şi ştiau să s'adape la el?

Părinţii noştri!

Prăpastie de vreme nemăsurată între ei şi noi! Miî şi miî de ani

să fi trecut de la viața lor până la a noastră, și tot nu li s'ar fi șters mai bine din inimile copiilor pomenirea și dragostea și evlavia și felul.

Ei au crezut și s'au închinat, și sufletele lor găseau mângâere și tărie în închinăcune.

Noi nu ne mai închinăm, fiind că nu mai credem.

Sufletele noastre numai au nevoie de mângâere; inimile noastre numai au nevoie de tărie, fiind-că sunt de peatră, și din peatra acesta scăpărăm scânteele liberei cugetări, noi Romîni! foști ortodocși, cari suntem mai deștepți, mai luminați, mai mândri, mai puternici decât toate nămrile lumii.

Inchine-se Asia, bătrâna înțeleptă, și nobila și ingenioasă ei fică Europa! Inchine-se Africa cu toate negrele ei seminții! Inchine-se iscusita Americă!

Noi — nu ne închinăm!

Inchine-se nerozii!

Filozofia noastră ne pune mai presus de nevoia închinăcune!

Clopotele—sgomot! Iconele—fleacuri! Credința—moff!

Inchișă-se bisericile, surpe-se zidurile lor!

Părinții noștri cari le-au zidit erau niște barbari, niște primitivi fără nici o cultură serioasă; ei nu aveau spiritul de examen.

Noi suntem omeni moderni.

Mature-se dărimăturile bisericilor, ca să se deschidă locuri largi, piețe vaste; pe cari, după cerințele progresului, să se zidescă oteluri mărețe și cluburi politice, teatre de varietăți și burse de comerț!

Și nu care cumva să îndrăsnescă a ridica glasul cine-va! In cazul cel mai bun pentru dînsul, ar fi un om ridicul.

E destul că biserica e tolerată!

Un slujitor al altarului, când stetea sub loviturile unei cumplite prigonitori, unei năpăstuirii strigătoare la cer isgonit și maltratat ca odinioară Sf. Ignatius al Constantinopolei, mi-a spus cu adînc amar;

—Nu le e frică, fiule, de bătaia lui Dumnezeu?

—Nu, părinte, i-am răspuns; nu e frică nimănu! de bătaia cui nu crede că este.

Ai uitat că ai a face cu o lume, care nu crede în Dumnezeu? cu o lume căreia nu i-a fost frică să prefacă în pușcării locașurile sfinte, închinare credinței străbune, unde zac osăminte de măreți voievozi?

Se va mai schimba lumea noastră românească? va mai vrea Dumnezeu să o reîntorească la dînsul?

Dumnezeu știe.

De-o-camdată, copiii noștri vor merge pe calea noastră cuminte. De ce avem școli românești în cari urmăză înaltele învățături ale omenirei? Pentru ca să ni'i lumineze și să ni'i crească.

Din aceste școli naționale, ies pe fie ce an sute și mi! de viitori cetățeni luminați, toți liberi-cugetători, plini de despreț pentru vechea ră-tăcită credință creștină, astă zi demodată, ridiculizată, scuipată!

Ei au învățat o religie mai omenescă decât cea creștină, o religie care predică nu mila și îngăduința, nu blîndețea și omenia: o religie aspră, care predică omului:

Esti o fiară! Ghiarele tale și colții tăi sunt deșteptăciunea și șiretăria; fii perfid, crud și neîngăduitor cu semenii tăi!

Nu te uita o clipă în sus spre cer; aci, în jos, pe pământ, uite-te cu ochii în patru, ca și cum ai avea patru picioare; aci pe pământ se isprăvește tot pentru tine.

Esti fiară, fii fiară.

Fiarele n'au biserică, fiarele nu se închină; fiarele na'ă Dumneșeul!

*

E un adevăr care nu se mai pôte tăgădui de nimeni, că societatea noastră românească și în deosebi cea presupusă cultă, are multe scăderi morale. Și de unde să provină acesta? Dintr'o instrucțiune și educațiune netemeinică. Familia și școla au păcătuit în această privință în deplin acord. Părinții au fost indeferenți față de educațiunea religioasă a copiilor lor. Școla și în deosebi cea secundară s'a înstreinat cu desăvârșire de o asemenea educație. Lipsa de o educațiune religioasă a tineretului nostru e omorirea a orî și căruî ideal în sufletul lui, e distrugerea a orî și ce tendință nobilă și frumoasă. Bôla morală dintr'o societate e rezultatul educațiunii din acea societate!

*

D-l *P. Dulf*, profesor de pedagogie și poet în acelaș timp, a publicat în revista populară «Albina» o foarte frumoasă poezie intitulată «Ateul». Domnia sa ca profesor de sciința educațiunii își dă mai bine séma de cât orî cine de ce importanță sunt ideile, care forméză fondul intelectual al omului și din care rezultă sentimentele și tendințele, pentru fericirea lui în lumea acesta. Omu', fără țintă ideală, fără speranță de o altă lume, fără credință într'o putere dumneșească, care a făcut și conduce totul, nu pôte fi de cât un desorientat în lume, nu pôte fi de cât un nenorocit.

Iată poesia D-lui Dulf.

A T E U L

Părinte al naturii, divine creator,
Al lumilor din spațiu etern cârmuitor,

De față pretutindenii și totuși nevădută,
Căutat de mintea noastră și 'n veci nepriceput!

Pirul despre tine prin codrii vechi șoptește
Cu brații și cu ulmi ce 'n cale-i întâlnește;
Și despre tine lacul visază 'n nopți de vară
Cu luna, ce pe valuri se lăgână ușoră.
De-a ta iubire sfântă vorbește, când răsare
Măreț de după culme, strălucitorul sôre;
Și pomi de pe cöstă, cu crengile atirnite,
Ne-arată cât de mare-i eterna-ți bunătate.
A ta nemăsurată mărime ne-o vede
Și stelele ce noptea pe boltă licăresc,
Și picurii de rouă ce strălucesc în zori
Pe firul cel de iarbă, p'ale dumbrăveii flori.
A ta putere, Dômn! se 'ncercă să ne-o spună
Tăria înnorată, când fulgeră și tună;
Și marea 'ntărâtată de vifor, când spre maluri
Din sinul ei aruncă giganticii munți de valuri.
Pe tine te slăvește și mica ciocârlie,
Ce 'n sbor spre cer se înalță cântând cu veselie,
Și viermele ce mișcă prin țern'abia zărit,
Și... tot ce-i viu pe globul de mâna ta urzit!...

O singură făptură—din câte pe sub sôre
La viață tu chemat-ai—în loc să te adôre,
În loc să-și plece 'n față-ți genunchiul cu smerire:
Susține că tu nu ești de cât o plăsmuire!
Acea făptură este *ateul* îngâmfat,
Ce'n gândul lui se crede al firii împărat...
La palida lumină a minții sale obscure
(Precum când foc păstorii fac noptea într'o pădure)
El vede tot ce luce aprôpe în alba zare,
Nu însă și pe tine, ce ești în depărtare.

Dar când în iarna vieții intrat-a gârbovit,
Și vilva lui—ca fumul—în vînt s'a risipit;
Când vede négra môrte cu trupul ei schelet,
Cu fața rinjitoare, spre el pășind încet
Să 'nghețe 'n pieptu-i viața c'un sărutat de-aprôpe,
Și 'n noptea neființei pe veci să mi-l îngrôpe:
Atunci... pîn' și ateul, înfiorat în gând,
„O, apără-mă Dômn! se rögă tremurând.
„Natura este totul! diceam odată eu;
„O născocire-a minții, un vis e Dumneșeu.
„Dar ce-i natura ôre?... și noi, chiar, ce sîntem?...
„Puterea ei de unde-i?... Și noi de unde avem
„Simțire 'n noi și cuget?... Ah! mintea m'a înșelat!

„E Dumnezeu, eternul, acela ce mi-a dat
 „Comora scump'a vietii si adl'napoi mi-o cere:
 „Sa-l ved cu ochii nu pot, dar simt a lui putere!...

Si cea din urma vorba, ce el murind suspina,
 E numele teu, Domne, la care se inchina...

*

Se accentuiază în această poezie adevărul cunoscut de toți, că bărbații de valoare intelectuală, cari în totă viața lor au trăit în necredință, către sfârșitul vieții lor au trebuit să revină la Dumnezeu cu smerenie și sfială. Cine nu cunoște la noi mărturisirea răposatului Conta, șef al școlii positiviste în România? Cine nu cunoște cazul altor bărbați de valoare, cari sunt încă în viață? Să mai vorbesc de cazurile celebre din lumea întregă?....

Poesia «Ateu» trebuie citită și comentată în școlile noastre secundare; trebuie să fie pururea prezentă în cercul luminos al conștiinței tineretului nostru.

*

Un cunoscut scriitor cu vederi teologice, care iscălesce Lares sau numai L a dus în diarul «R. Jună» o aprigă luptă contra necredinței, care bântue la noi în anumite cercuri sociale și cred, că a avut o deplină satisfacție sufletescă când a vădut deșteptarea spiritelor, când cu prilejul incidentului necugetat și nenorocit despre care am vorbit în această revistă. Nu reproduc din aceste articole de luptă, căci pe terenul acesta noi cari ne am spus cuvintul aici considerăm incidentul închis. Reproduc însă dintr'o serie de articole, în care se vorbește despre *puterea credinței* bucată introductivă, căci merită să fie cunoscută de cititorii noștri. S'au alcătuit aceste articole spre a se arăta credința religioasă a micului popor din Africa de sud, care luptă cu atâta eroism contra marelui popor englez și a scote ast-fel în evidență că și poporul român tot de aceeași credință puternică a fost însuflețit în trecutul său glorios. Iată acel fragment:

Puterea credinței e mare de tot. A înțeles-o capetele cele mai luminate din îndepărtata anticitate și până la noi; de la filosoful care a spus: *mai degrabă poți clădi o cetate în aer decât un Stat fără credință* și până astăzi, când sub ochii noștri s'a unificat, a crescut și a ajuns la cea mai mare putere poporul care crede adînc în *Dumnezeu* în *oste* și în *împăratul* său—poporul german.

Da, credința și oștea au adus la glorie și mărire popoarele lumii; dar tot ele, când cea dintâi a slăbit, brațul neîmbărbătat de credință, sabia, n'a mai putut-o ținea și popoarele au căzut, au perit în veșnicia timpurilor.

Așa ne învață istoria lumii: bună oră să ne întorcem gândul la cea mai mare și cea mai glorioasă împărăție lumescă—la cea *romană*—și vom vedea că oștea și credința au înălțat-o pe culmea mării, dar când în cohortele și legiunile romane a pătruns nedisciplina și speranța de pradă și când destrăbălarea morală a luat locul solidei vieți patriarhale de altă dată, mai întâi în *Cetatea Eternă* și apoi în întreaga împărăție, neîmpiedicați, Barbarii au pătruns din toate părțile și din acel fericit imperiu al lui *August* nu ne-au rămas decât cele mai frumoase pagini în istoria lumii.

Două sunt însă pildele memorabile din care putem învăța că un popor, un stat, nu poate trăi numai cu credința și fără de oște și nici cu oște numai și fără de credință: A fost—un véc de atunci—un stat croit de sabia celui mai mare ostaș ce s'a născut vre-o dată în lume—apogeul gloriei și al mării militare—dar în statul celui mai mare ostaș se'nlocuise credința cu *rațiunea* și atunci împăratului căruia nu-i ajungea o Europă întregă, i-a fost de ajuns o mică insulă de peste mări și țări, iar Impărăția sa s'a restrâns între hotarele de mai nainte. Și a mai fost, ba mai este și azi, un ném care a creșut și crede încă tare, dar care n'a putut ținea arma în mână—și cetatea țerei sale s'a năruit la picioarele lui *Titus*—împărat roman, iar némul s'a împrăștiat și rătațește în toate părțile lumii—e némul blestemat evreesc, car subminază credința și oștea celorlalte némuri.

Azi de asemenea se petrece un lucru care ne învață tot atât de mult: e războiul de la capătul de sud al Africei. Un popor mic, ideal de credincios și perfect de organizat militarmente, popor care merge la luptă cântînd imnuri religioase—nimicește oștea unui alt popor mare, forte credincios, poate cel mai credincios din Europa noastră, dar care e slab organizat militarmente.

Dar nici n'ar fi fost trebuință ca să colindăm prin lume spre a lua această învățătură, căci poporul nostru românesc e unul dintre cele ce ne pot da o pildă din cele mai strălucite.

Vânjos a fost brațul ce purta ghioga românească, dar întărit era sufletul Românului de credință. Mare a fost dragostea Românului către moșia sa dar tot pe atât de mare a fost și ținerea sa la legea strămoșescă și de aceea lege și moșie tot una era la el. Lui *Ștefan*, Voevod fără de pereche, poporul i-a dat *Cel Mare* dar și *Cel Sfînt*, și cum ar fi putut fi alt-fel, când credința și grija de țară îl purtase din isbîndă în isbîndă. Știa Voevodul ce-i aducea isbînde și de aceea el

după bătălii mari și grele aducea laudă lui Dumnezeu, ridica altare, unde vitejii lui și urmașii lor să-și câștige și pe mai departe întărirea sufletului și să găsească speranțe în zile mai bune.

Dar Marele *Basarabă*, și Bunul *Alexandru*, dar Bătrânul *Mircea* și Vitezul *Mihai*, dar *Matei* și *Vasile*, dar *Rareș* și Cumplitul *Ion* luptatu-s'au ore alt cum de cât *Stefan*? Nu. Și'n bravul *dorobanț* de la Plevna, în dorobanțul ce ne-a câștigat libertatea pe care n'au prețuit-o, cei ce n'au plătit-o cu tributul sângelui, cine n'a putut vedea aceeași tărie sădită de credință, același neînfricoșat curajul purces din cea mai curată dragoste de țară ce altă dată era în inima și brațele ostașului de la *Podul Inalt* și *Călugăreni*.

Așa a fost poporul român așa au fost voievozii și ostașii lui. Pe poporul românesc credința în legea strămoșescă și viteza sa oștire l'au ținut aci; ele ne-au păstrat nouă această frumoasă țară.

Mintea sănătoasă ne spune, că tot cu ele vom păstra-o, tot cu ele ne vom urca la locul mărireii și numai prin ele vom păstra demnitatea neamului și respectul către țara noastră.

* * *

Ađi, cu timpurile ne-am schimbat și noi, ađi avem oște mare, frumoasă, disciplinată și bine organizată, ađi avem în fruntea ei un *mare căpitan*, pe sub mâna căruia n'a pătruns și nici că va pătrunde *dahul destrugător* al unor fii vitregi ai țării noastre, necrescuți în tradiția poporului nostru, străini de tot ce pentru dînsul e mai scump și mai întăritor, fără grija dîlei de mîne, cari au uneltit spre a ne distruge credința întăritore, și-au isbutit.... căci ađi numai avem credința de altă-dată și tot ađi e mai puțină tărie și nădejde în sufletele noastre!...

Invățătura istoriei trebuie s'o pătrundem, să ne reculegem din vreme, ca să ne întorcem de pe calea cea greșită.

De-o camdată însă deplina convingere că credința de altă dată n'a dispărut cu totul din sufletul Românului și că ea a fost numai năbușită de un timp încóce, ne face să privim cu deplină încredere în oștea noastră și a nu dispera de loc de viitorul țării noastre—fiind că răul se poate lecu.

*

Tot Lares publică în *Calendarul Minervei*, cel mai bogat calendar la noi cu cunoștințe folositoare ori și cărui om,—un prea frumos articol intitulat «reflexiuni de sărbători». Merită să fie reprodus aici, căci e plin de adevăruri și exprimă dorinți, care sunt ale noastre tututlor. Cine nu vede, că la noi toți se interesază mai mult de școlă de cât de biserică? Și cine nu constată că ródele sunt cu totul nesatisfăcătoare în raport cu sacrificiile făcute? Numai când ne vom îngriji și de cultura inimii ca de cultura min-

tei, numai atunci vom fi apucat pe calea cea dreaptă. Să vedem însă acel articol.

Zilnic suntem cu toții preocupați de chestiuni așa dese practice în cât mai că nu ne rămâne un moment liber, în care să avem răgaz a ne gândi și dincolo de sfera intereselor trecătoare. Cu toții alergăm în gona ne bună să punem mâna pe „noroc“, pe „situații“ pe „moșii“, în lupta pentru existență, luptăm cu neînduplecare ca egoismul nostru să primescă satisfacțiunea pe care ambiția o reclamă; adesea suntem nedrepti și răi cu alții, când vorba e de vr-un interes cu desăvârșire personal; strivim existențe omenești ca, înaintând peste ele, să ne putem face toate chefurile, cu un cuvânt o luptă orbă ne ține pe toți în frământare, o luptă adese ori urcișoasă, căci e lipsită de orice idealitate. Valurile materialismului, ce au rupt aproape orice zăgaz etic, ne aruncă pe unii contra altora pentru ca în cele din urmă cu toții să ne înecăm în adâncimile lui. Ochiul rătăcitor și trist, zadarnic caută o oază de scăpare. Se pare uneori că zărește o insulă necufundată: biserica.

Ea mai subsistă ici coala în formă de bisericuțe, mai multe ruine, de cât locașuri de reculegere. Da, pentru-că transporturile de „idei“, de „cultură fin de siècle“ pe care le aducem de vre-o cincă decă de ani în țară și le descărcăm pe drumuri, ne-au înstreinat aproape cu desăvârșire de religiune.

Modă era în epoca noastră de civilizațiune de a părea cu orice preț emancipați și „înaintați“. Religia ni se părea o superstițiune. Cel mult dacă admitem, așa „noi între noi“ și cu aerul de protecție al parvenitului îngâmfat, că la „urma urmelor religia s'ar putea tolera“, căci „vulgul“ aminteri n'ar mai putea „fi ținut în frâu.“ „Intre noi“ însă era în deobște admis, că religiunea ar fi însemnând o stare intelectuală înapoiată, că cei ce vorbesc cu dragoste și cu sollicitudine de biserică, de ridicarea clerului, de pătrunderea evangelică, ar fi parte reacționari, parte săraci cu duhul, etc. Așa se face, că educația antireligioasă, introdusă de Paul Bert în Franța, ajunsese și la noi la modă și ne-am pomenit cu generațiuni întregi de omeni, cărora le vine un zâmbet pe buze când li se vorbește despre religiune. Nenorocită desvoltare! Nenorocită, pentru că ea ne rafinăză intelectul și ne tâmpește simțul moral. Poporul nostru este negreșit unul dintre cele mai inteligente popore din Europa și gradul ei de cultură ar fi ađi cu siguranță foarte înalt, dacă înaintașii noștri ar fi înțeles marea importanță a bisericeii ca mijloc de civilisare treptată și rațională. Sunt mulți omeni între noi cari au debutat în politică și literatură cu tirade ateiste dar cari astă-đi ar vedea bucuros dacă d. e. am avea în capitală și în alte orașe câte va biserică mărețe, la ale căror altare ar servi preoți cucernici dar culti. Cu câtă dragoste s'ar duce aceștia și mulți cu dinși în asemenea biserică să asculte o leturghie, să audă un cor artistic, să admire oratoria română pe amvonul bisericeii noastre naționale. Ar avea și ei prilej de a prinde momente de reculegere morală, de a se înălța cu sufletul un moment măcar, dincolo de negura materialistă în care ne sbatem, cu mințile aprinse, cu sufletele pustii!...

„Nașterea Domnului.“ — „Joia Mare.“ — „Vinerea Patimilor.“

Câte dulci amintiri nu sunt legate de sufletul celui ce în copilărie a gustat farmecul unei inteligente educațiuni religioase!

Charles Dickens, unul dintre cei mai celebri romanțieri al Englezilor, și-a ridicat un monument de glorie în literatura engleză și a lumii întregi, prin măestria sa neasemănată de a descrie taînical farmec al ăilelor de sėrbători creștine, farmec ce covirșește ori ce inimă simțitoare și o predisune spre fapte evanghelicește bune și înălțătore. Noi, din nenorocire, aprupe nu cunoștem evlavia ăilelor mari în întręga lume creștină. Noi, de sėrbători, o pornim în voiaġiuri și ne dădem tot la plăceri profane, în loc ca să ne coborim în lăuntru nostru și să căutăm a ne da sėma despre rostul nostru în lume. Fondul religiunii a dispărut din noi, cel mult dacă a mai rėmas, mai ales la popor, formalismul exterior altoit cu nesfirșite superstiții...

Se apropie sfințele sėrbători. Să ne gândim cu acėstă ocașie, că este greșit drumul care ne îndepărtėză de la credința în Dumnezeu și că mergėnd pe el înainte, riscăm tot echilibrul nostru etic, tótă existența noastră de nașune cu o menire în viitor.

E vremea, ca să mai încetăm cu înființarea de școli și să ne gândim și la înălțarea de biserici, de biserici mari și monumentale, vrednice de România creștină și indispensabile pentru înălțarea sufletului nostru al tuturor.

*

Din tóte acestea se vede o tendința generală de a îndrepta relele de care suferă societatea noastră romănescă. E un fel de ligă a ómenilor de bine, care s'a format cu scopul de a cultiva și de a întări sentimentele religioase. Mărturisim că ne așteptam la așa ceva. Știința pozitivă rece nu póte nutri și încălđi sufletul omenesc. Ea póte numai îmbogăți și lumina mintea asupra multor chestiuni, însă nu póte înălța sufletul către țeluri ideale, nu-l póte face capabil de menirea lui sfintă. Fără cunoșcințe și sentimente religioase, sufletul va rėmăne tot-d'auna gol de ce e nobil și bun. De alt-fel era natural ca să avem și la noi un fel de bółă morală, un fel de dezechilibrare morală. Oare nu s'a petrecut acėsta pretutindenți și cu consecinți mult mai grave? Dar vorba dicėtorei: apa trece, piėtrile rėmăn. Așa și alurea, așa și la noi. S'aú găsit minți adevėrat luminate și inimi mari, cari aú intrat la luptă sfintă. Și avem convingerea deplină, că munca lor va fi însoțită de cele mai binefăcėtore róde!

Trăim prin urmare într'o atmosferă mai înălțătoare de suflete, mai favorabilă nouă celor ai bisericii. Care e datoria noastră atunci, față de un asemenea curent sănătos, față de o așa atmosferă plină de viață morală? Să intrăm la luptă. Și cu ce arme să luptăm? Cu cuvântul și cu fapta. Să propoveduim neîncetat, că numai prin religiune pôte un individ și un popor să trăiască și că fără Religiune individul și popórele dispar. Să propoveduim și să arătăm, că numai din religiune au isvorit faptele mari în omenire și că în afară de Religiune, tericire nu pôte fi posibilă. Să făptuim în așa chip în vieța noastră de tóte zilele în cât contradicere să nu existe între vorbele și faptele noastre, în cât orî și ce moment din ac'ivitatea noastră să arăte că ne pricepem sfinta noastră chemare și suntem la înălțimea ei. Să căutăm ca fie-care în cercul nostru de activitate să fim o forță de care să se sdrobiască orî și ce încercare diabolică de a pierde suflete omenesci. Avem în țara acésta preoți bătrâni cucernici, preoți tineri învățați. La lucru cu toții, căci atmosfera ne e favorabilă pentru întărirea sentimentului religios!

II.

Un Episcop membru al Academiei Române.

În anul trecut P. S. Nicolae Popea, Episcopul Caransebeșului a fost ales membru al Academiei române, iar în ziua de 13 Martie a. c. și-a făcut intrarea în acésta Academie printr'un discurs de recepțiune. Înainte de a vorbi de discursul ținut de P. S. Sa și de răspunsul ce l'a primit potrivit regulelor Academiei, țin să dau câte-va informațiuni relative la viața și activitatea literară a P. S. Sale.

P. Sf. Popea s'a născut în 1826 în comuna Săcele de lângă Brașov. Studiile universitare și le-a făcut în Cluj și Viena. Sub administrația absolutistă a guvernului austriac

a îmbrățișat cariera administrativă; îndemnat însă de Șaguna de a se devota bisericii, intră în 1856 în tagma călugărească și de la această dată devine cel mai harnic tovarăș de muncă al lui Șaguna pentru binele bisericii și al poporului român din acele părți. Indată e și numit secretar al Consistoriului din Sibiu, iar mai în urmă e numit arhimandrit și vicar general al Mitropoliei ortodoxe române. În 1889 a fost ales și confirmat episcop al Eparchiei Caransebeșului, al cărei scaun l' ocupă și astăzi cu multă vrednicie și cinste.

Pe lângă munca ce a desfășurat pe terenul pastoral și național, P. Sf. Popea s'a ocupat și cu literatura și a produs lucrări de valoare. Din acestea amintesc următoarele:

1) Vechea mitropolie ortodoxă română a Transilvaniei, suprimarea și restaurarea ei, Sibiu 1870.

2) Arhiepiscopul și Mitropolitul Andrei Șaguna, studiu biografic, Sibiu 1879.

3) Memorialul, care nu e de cât un magazin de documente relative la viața poporului român de peste munți de acum 50 de ani. Din acest memorial n'a apărut însă de cât primul volum.

Iată în scurt notele relative la viața și activitatea literară a noului Academician.

P. S. Popea în discursul său de recepțiune a vorbit despre marele Arhiepiscop și Mitropolit Andrei Șaguna. Nici nu se putea un subiect mai bine ales, căci nimeni n'a cunoscut mai bine întreaga ființă și activitate a lui Șaguna ca P. Sf. Sa. Timp de aproape 2 ore a ținut P. Sf. Sa încordată mintea și inima numerosului și a alesului public de la Academie, fără ca cineva să fi obosit. Terminându-și cuvântarea, P. Sf. Sa a spus: «Mitropolitul Șaguna a fost un bărbat aproape extraordinar, trimis de Provedință pentru fericirea poporului său; a fost un Moise, pentru că și el ca și acela a eliberat poporul său conducându-l în pământul autonomiei

și independenței; și el ca și acela dădu poporului său tablele legii: statutul organic; și în fine el lovi în piatră și dădu apă cerescă poporului său: știință, lumină, cultură! Despre un ast-fel de bărbat cu drept cuvânt se poate dice: că el pururea va străluci ca un lucéfăr pe orizontul bisericii și al națiunii române».

P. Sf. Popea i-a răspuns dl. D. A. Sturdza. Discursul domniei sale e plin de vederi frumoșe, conceput într'o limbă adevărat bisericescă așa că nu mă pot opri fără să-l reproduc aici.

Am simțit cu toții o adincă bucurie sufletescă, când am auđit răsunând în Academie vocea Prea Sfințitului Episcop Nicolae Popea. Avem mulțumirea de a vedea în mijlocul nostru pe unul din cei mai distinși membri ai Bisericeii. Avem fericirea de a saluta pe bărbatul, care'a stat Mitropolitului Șaguna, cât a fost în viață, credincios conlucrător în via Domnului, iar după mórte-i credincios urmaș. Se mai adaoșe și simțimintul recunoștinței, căci Prea Sfințitul Episcop a călcat peste povara anilor și peste ostenele unei călătorii depărtate pentru a ne întâmpina cu o căldurósă cuvântare, care mult timp va rămâne adinc întipărită în inimile nóstre.

Prea Sfințitul Episcop Nicolae Popea a făcut intrarea sa în Academie, vorbindu-ne de Andrei Șaguna. Cine altul putea să ne cuvinteze mai cu însuflețire despre marele preot al Bisericeii, despre marele fiu al némului? Oare nu a fost Prea Sfinția Sa carele, îndată după sevîșirea din viață a Mitropolitului Andrei, s'a grăbit a ne înfățișea cu vicióune figura lui, munca lui, faptele lui? Mai tărđiú tot Prea Sfinția Sa i-a împospătat memoria într'o scriere alésă prin formă și plină de învătatură prin conținut, arătându-ne cine a fost Mitropolitul Andrei pentru Biserica sa, pentru poporul său; și după acésta a început publicarea *Memorialului Andreian* a căruia terminare se așteptă cu o vie dorință de toți cei cu inima deschisă pentru o viață bogată în muncă harnică și dréptă.

Doi arhieriei a avut némul omenesc în secolul al XIX-lea, cari au stat făclii luminătore în timpul cât au trăit și au rămas făclii luminătore ale timpului care a urmat după dișii: Veniamin Costaki și Andrei Șaguna. Numele acestor doi bărbați, posteritatea il va pronunța cu o venerațiune nu numai neschimbată, dar crescendă. Acești doi mari Mitropoliți au strălucit în mijlocul némului lor prin virtuțile lor, prin credința lor, prin faptele lor. Ei au fost adevărați apostoli ai lui Christos, vrednicii arhieriei ai Bisericeii creștinești, în tótă puterea cuvintului—„păstori bun, cari și-au pus sufletul lor pentru oi“. De aceea și viața amândorora presintă multă asemănare.

Ca ómenii, ca Români, ca clericii, ei au trăit o viață devotată datoriei

lor, ale cărei țel și cale ei înșiși le-au așezat la o mare înălțime. Plin de osârdie pentru ale Evangheliei Mântuitorului și ale Bisericei lui Christos, ei au luptat pentru răspândirea luminei sufletești, fiind nu numai propovăduitorii ai celor bune și drepte, dar dând, după poveștele Apostolului Pavel, — „pildă credincioșilor cu viața, cu dragostea, cu duhul, cu credința, cu curăția, băgători de sēmă ai darului ce-l au, păzindu-se pre sine și, ca să se mântuiască ei și să se mântuiască și cei ce-i vor asculta pre ei“.

Slugi ale Domnului, ei au avut neclintite dinaintea lor învățăturile Apostolilor și sfaturile marilor învățători ai Bisericei și nu s'au oprit nici odată dinaintea greutății sarcinei ce luase asupra-le, ci mai ales se bucurau de dînsa. Ei știați ce se cade să fie un Episcop, căci cetise Scriptura pe pricepere și pătrundere, cu inima curată și cu suflet înălțat. Ei știați că Episcopul trebuie să fie: — fără prihană, — curat la gândire și la faptă, — înfrînat în viața sa și în fața altora, — trez la minte, — plin de cumpănă și de blîndețe, — iubitor de dreptate, — întreg în credință, — împodobit cu învățatură, — sîrguitor ca învățător, — nesmintit în răbdare, — din convicțiune evlavios, — neîubitor de argiut, — nepoftitor de agonisire necinstită, — nelacom, — nu iute, — nu mînios, — nu sumeț, — nesfadnic, — oștindu-se nu trupește, ci pentru a surpa izvodirile minții și totă înălțarea care se ridică împotriva lui Dumnezeu. Ei cunoștiau sfatul Sfîntului Ión Gură-de-aur, că nu se cuvine a alerga după archierie după cum alergă mulți după un serviciu lumesc, căci Episcopul, năzuind să strălucescă dinaintea omenilor, se perde dinaintea lui Dumnezeu. Ei știați că păcatul unui Episcop trage după sine o mai mare pedepsă decât aceea covenită unui mirean, căci Episcopul trebuie să fie: — cel întâi în învățatura Bisericei, nedespărțit de credință, — cel întâi cu îndelunga răbdare, — cel întâi care nu năzuește nici a primi, nici a împărți favoruri, — cel mai trez la muncă, cel întâi despre care turma cuvîntătoare știe că nu e dedat nici la somn, nici la lenevie. Pentru dînșii einstea archierescă nu era spre vanitate, ci ei stau, după povața Bisericei, de privegheați și nopți pentru mîntuirea sufletelor omenesci și pentru fericirea celor păstoriți de dînșii. Ei nu au uitat nici odată că de aceea credincioșii numesc pe membrii clerului sfințiți, cucernici, cuvioși, iar pre archierei prea sfințiți și înalt prea sfințiți, pentru că Biserica și poporul au convicțiunea că, prin puterea darului care i-a însuflețit, întrăga lor viață e sfințită și exemplul de virtute.

Ast fel stau acești păstori sufletești dinaintea poporului lor, — respectați și venerați pentru viața lor neprihănită, pentru osîrdia lor neîncetată, pentru munca lor neobosită, pentru patriotismul lor neclintit. Ast-fel vestea lor a trecut peste hotar și în străinătate răsunsetul numelui lor nu era mai mic decât în patria lor: și de la dînșii multă pildă a binelui a fost luată peste tot locul.

Cu toate aceste mari însușiri și cu toate că ei stau în einstea Bisericei și a Statului, ei n'au fost scutiți de suferințe și de dureri și au dus o viață adesea plină de amărăciune. Ei însa nu s'au dat în lături, ci toate încercările le-au primit cu inima înfrîntă și smerită și n'au doșit de la muncă, care sub mâna lor creștea, ci mai ales luau asupra-și

tôte ostenele și necazurile, căutând să le învingă, ca să stea lumină și îmbărbătare pentru toți.

Biserica o conducă ei, ca să întărescă în credință pe toți câți se apropiau de dînsa, ca să atragă spre dînsa și pe cei cari stau de o parte nedumeriți asupra vieții pămîntești și asupra celei cerești. Când ei se îmbrăcau în vestmintele lor arhiericești și eșiau în mijlocul bisericii cu înfățișarea lor blîndă și nemeșteșugită, impunătoare prin puterea credinței de care erau cuprinși; când înălțau vocea lor limpede în rugăciuni și în cântări către Cel A-Tot-Puternic, nu era inimă și suflet, ca să nu fi fost răpite în regiuni mai înalte și să nu se plece spre îmbunătățire și îndreptare.

Apostoli erau, mîngîind pe cei triști și asupriți, ajutând pe cei nevoiași, așărînd pe cei nedreptățiți, dînd exemplul răbdăriei când de timpuri grele erau împresurați, stînd neînfrînți și cu mintea întregă la muncă și datorie, când cerul era senin, ca și când bătea vijelia.

Apostoli erau când răspîndiau învățătura, scriind singuri bibliotecii întregi, sau împingînd și ajutând pe alții la compunerea de scrieri, menite a lumina poporul. Apostoli erau când revedeau textul cărților bisericesti, de la cărțile de rugăciuni pentru copii pînă la céslove, de la cărțile usuale ale serviciului bisericesc pînă la scrierile marilor dascăli și învățători ai bisericii și la Cărțile Vechiului și Nouului Testament. Apostoli erau când cu rîvnă fundau și cu zel conducău tipografiile lor mitropolitane, prin cari răspîndiau:—cărți bisericesti, abecedare, geografii, istoria patriei, manualuri de patriotism și manualuri ale vieții creștinești

Apostoli erau când stăruiau să întărescă organizarea canonică a Bisericii, purtând în inima lor acea convicțiune, despre care Mitropolitul Andrei ast-fel scria în 1861:—„Eu, carele mă ocup neînterupt cu perfecționarea în științele și cunoștințele bisericesti, nu cunosc mai mare tesaur în lume decît moralul ce dă legea cristiană, socotită după adevăratele ei principii, ce se află în Evangelie, dar nu în cuvîntările și faptele omenilor, cari sunt fără morală și fără știință sistematică“.

Și când ne gîndim acum în ce timpuri grele și întunecate au trăit acești bărbați ai lui Dumnezeu; câte pedici ei au avut a înlătura din calea lor; cum lucrarea lor cu tôte aceste a pășit lin și fără încetare înainte, pînă ce ea s'a îndeplinit; cum ei nu aveau decît un gînd, înfigerea credinței în inimile omenilor și îndreptarea vieții lor spre lauda lui Dumnezeu; cum ei au murit amîndoi pentru sine în sărăcie: putem dice că ei după mórtea lor s'au înălțat și că se vor înălța neconștient dinaintea posterității.

Mitropolitul Veniamin la sfîrșitul vieții sale s'a retras într'o monastire depărtată de vuetul lumii, a îmbrăcat acolo haïna unui simplu călugăr și s'a pus sub ascultarea egumenului său, țîind pana în mâna sa și rugăciunea în graiul său, rămîind sărac și nelăsînd după sine nici cea mai mică avere pămîntescă.

Mitropolitul Andrei a înaintat spre sfîrșitul său, păstorind cu stăruință și cu blîndețe, adesea amarît de pedicile ce întîmpină din loc neașteptat, nedreptatea omenescă storcîndu-i odată jalnicile cuvinte:—

fiere posum sed juvare non,—dar neoprindu-se și trecând în viața de veci cu nădejdea în Dumnezeu, care-i ajutase să lase după sine o Biserică bine și canoniciește organizată și recunoscută de Stat. Agonisela vieții sale a lăsat-o Bisericii și școlii, nu în neorînduială, ci bine regulate și spre folosul poporului rânduite.

E o bine-cuvîntare de sus că astăzi am auzit lauda Mitropolitului Andrei în incinta Academiei Române și că am reînnoit în mijlocul nostru memoria acestui bărbat dimpreună cu memoria fericitului întru pomenire Mitropolit Veniamin.

Datorim această serbare sufletescă Prea Sfințitului Episcop Nicolae Popea, care din 1877 este membru onorar al Instituțiunii noastre și pe care din anul trecut îl numărăm printre membrii ei ordinari. Viața sa și munca sa l-au înălțat în treptele bisericesti și sociale. Viața sa și munca sa ne vor servi de exemplu, ca astfel să ne facem folositorii patriei și neamului și să contribuim la întărirea și înălțarea institutului românesc al Academiei.

III.

O audițiune de cântări bisericesti.

În ziua de 12 Martie a. c., în localul internatului facultății de teologie a fost o foarte frumoasă serbare. D-l D. Kiriac, conducătorul corului capelei române din Paris a armonizat melodiile bisericesti luând de bază musica orientală. Domnia Sa e executat cu studenți de-ai facultății de teologie cum și cu elevi de ai Seminarului Central și Nifon Mitropolitul mai multe bucăți din Liturgia Sf. Ión gură de aur.

Iată programul analitic al bucăților cântate:

1. *Sfinte Dumnezeu*. Această rugăciune a fost făcută în timpul lui Teodosiu cel Mare, cu ocaziunea unei procesiuni. Poporul, înspăimântat de victimile ce făcea cîuma, a eșit la cîmp, cerend scăpare de la Domnul. Cântarea acesta este concepută în glasul al 2-lea, care este considerat de Greci ca cel mai nobil. În adevăr, mai toate rugăciunile adresate direct lui Dumnezeu, sunt puse pe acest glas, așa de caracteristic oriental, în oât urechea occidentalilor nu s'a deprins încă cu acest fel de cântare.

2. *Căți în Christos*. Glasul 1-îu. Cântare care înlocuește pe *Sfinte Dumnezeu* în anumite sêrbători. Sinceritatea și simplitatea acestei melodii, nu s'ar putea concepe așa de potrivit în gama minoră modernă, care exprimă simțimintele pasionate lumești și nu conrespunde tocmai cerințelor stilului religios.

3. *Dómne mântuește pre cei bine-credincioși*. Un mic fragment în

glasul al 8-lea, ca melodie nu diferă de gama majoră europeană. Aci s'a prezentat sub forma scurtată.

4. *Aliluia*. Glasul 1-ŷu, în care este compus, se apropie de gama minoră; este însă mai bărbătesc și mai plin de vîgore. Multe din melodiile noastre populare sunt concepute în acest glas. Nu e de mirare, că mama româncă întorcîndu-se acasă de la biserică, își lîgăna copilul „nani—nani” pe aceeași melodie ca și începutul de la „Aliluia”.

5. *Troparul Învierei*. (*Să se veselîscă cele cerești*). Cântare de bucurie. Domnul a călcat cu mîrte pre mîrte și a izbăvit lumea cu marea sa milă. Melodia acêsta, în glasul al 3-lea, este fôrte bine rimată din punctul de vedere prozodic, și mișcarea este fôrte potrivită cu sentimentul cerut de text.

6. *Heravicul*. Cântare în glasul al 8-lea, în mișcare lentă. Contrariu formeî stihirarice; muzică în loc de a fi silabică, iewa forma de vocalică. Acest imn solemn, care ne dă liniștea sufletescă pentru a primi pe Dumnezeu Impêratul tutulor, este sublîma inspirație a Bisericeî noastre de Răsărit, și melodia veche tradițională, exprimă fôrte bine acest simțimînt.

7. *Axional duminical*. Cântare de laudă adusă Maiciî Domnului, în glasul al 8-lea, este caracteristică prin forma sa melodică excepțională: în loc de a avea o frază lungă și neîntreuptă, melodia se modelîză după forma cuvintelor, se divide în porțiuni, cari se repetă de mai multe-orî în mod variat. O asemenea melodie exprimă fôrte bine piîsa dușoșie a inimeî creștînești.

8. *Axional Învierei Domnului*. (*Ingerul a strigat*). Serviciul de la S-tele Paști este cel mai mișcător și mai frumos. Melodia urmărește pas cu pas textul și mărește puterea simțimîntului exprimat în poezie.

„*Ingerul a strigat cei pline de daruri:*

„*Curată Feciôră bucură-te,*

„*Și iarăși dic bucură-te,*

„*Că Fiul tîu, a înviat a treia di din grîpă*”.

Glasul al 5-lea în care e compusă acêstă melodie este superior ca expresiune modul minor în cari sînt construite cîntecele moderne.

Mulțimea credincioșilor adunați în sfîntul locaș, spre a sêrbători marea minune a Mîntuitorului, spune Celeî prea Curate și pline de daruri, într'o cîntare liniștită și plină de demnitate, să se bucure de învierea fiului ei iubit. Cel ce a conceput o asemenea frază muzicală, clară, frumoșă și plină de simțire, de sigur a avut înaintea ochilor lui, figura blândă a dulcelui Iisus.

„*Luminîză-te, luminîză-te,*

„*Noule Ierusalime,*

„*Că Slava Domnului peste tine a răsărit*”.

Și aci compozitorul a fost fôrte bine inspirat.—Prin'tro comparațiune s'ar putea înțelega mai lesne ingeniositatea acesteî fraze. Vara, o plimbare la munte. Rătăcești prin pădure. Desimea arborilor, stîncile cari

te amenință, lipsa de orizont, toate acestea îți întunecă vederea, te copleșesc și îți aduc aminte cât ești de mic în fața naturii mărețe și necuprindătoare. După césuri de osteneală, luptând cu fómee și pôte și cu frigul, ceva alb se zărește în depărtare; e luminișul, ești pe șes în plină lumină, razele sórelui arđetőre te încălzesc și îți dă viéță, simțurile tóte îți sînt fermecate de frumusețea ce ți se deschide privirei. Ești mulțumit și te simți mare. Acesta este ceea ce se chiamă în muzică *trecearea de la obscur la claritate*. Numai așa marii maeștrii au știut să dea viéță compozițiunilor lor. Umilul creștin, care a pus pe muzică „luminéză-te, Noule Ierusalime“, ne-a dat într'un chip desăvîrșit, trecerea acesta, de la întunecime către lumină. El a fost bine pătruns de înțelesul cuvintelor. Cătă lumină în cuvintele „Noule Ierusalime“,—renașterea templului și a întregii lumii de până atunci. Tóte aceste frumuseți sînt datorite credinței și sincerității, cari au îndrumat pe compozitor pe calea frumosului și al adevărului.

Maí departe textul liturgic ȓice:

„Saltă acum și te bucură, Síone;
 „Iară Tu, Curată Născetőre de Dumnedeu,
 „Veselește-te
 „Intru învierea Celui născut al tēu“.

Aci, bucuria și dușoșia mamei, pentru marea operă a Fiului său sînt de o gingășie, cum rar o vom întâlni realizată în muzica modernă. Pe cuvîntul „saltă“, melodia se ridică ușurel în partea de sus a vocei, iar atunci când se ȓice „Bucură-te“, numėrul notelor se înmulțesc, iar ritmul devine maí vioiu.

Inceputul încercării D-lui Kiriac e de a unifica cāntarea noastră bisericescă corală și de a scāpa ast-fel de varietatea cāntărilor corale de astă-di, necorespondetőre simțimintelor religioșe, necorespondetőre vechii muzicii bisericesti și firii poporului. Incercarea D-lui Kiriac a reușit în parte. Bucățile cāntate au plăcut numerosului public. Dorim reușită D-lui Kiriac, cum și ori-carii încercării de felul acesta, căci cāntarea corală aprópe teatrală din multe biserici nu place sufletului creștin pios și în 'deosebi sufletului românesc.

Amintesc că la această audițiune au luat parte și I.I. P.P. S.S. Mitropoliți, P.P. S.S. Episcopi și Archierei aflați în București, P. S. N. Popeea, D-l Ministru al Cultelor și Instrucțiunei Publice, cum și alte persoane distinse.

IV.

Fapte lăudabile.

P. S. Silvestru, Episcop de Huși a dăruit facultăței noastre

de teologie două imobile situate în str. Plantelor din București. P. S. Gherasim Timuș la rîndul său a dăruit 10.000 lei.

Publicăm aici decretul Regale prin care se autorisă senatul universitar din București de a primi aceste legate.

CAROL I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, rege al României,
La toți de față și viitorii, sănătate:

Asupra raportului ministrului Nostru secretar de Stat la departamentul cultelor și instrucțiunii publice;

Vedînd jurnalul Consiliului Nostru de miniștrii No. 17 de la 1 Martie 1900;

Conform art. 817 din codul civil,

Am decretat și decretăm:

Art. I. Jurnalul sus țis se aprobă.

Art. II. Se autorisă Senatul Universitar din București să primescă pentru Facultatea de teologie, două imobile situate în București, str. Plantelor No. 10 și No. 12, donate în formă autentică de către Prea Sfințitul Episcop al Hușilor, Silvestru Bălănescu.

Art. III. Ministrul Nostru secretar de Stat la departamentul cultelor și instrucțiunii publice este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a acestui decret.

Dat în București la 11 Martie 1900.

CAROL

Ministrul Cultelor
și instrucțiunii publice
Dr. C. I. Istrati.

CAROL I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,
La toți de față și viitorii, sănătate:

Asupra raportului ministrului Nostru secretar de Stat la departamentul cultelor și instrucțiunii publice;

Vedînd Jurnalul Consiliului Nostru de miniștrii de la 1 Martie 1900;

Conform art. 817 din codul civil,

Am decretat și decretăm:

Art. I. Jurnalul sus țis se aprobă.

Art. II. Se autorisă Senatul Universitar din București să primescă, pentru Facultatea de teologie, suma de 10.000 lei, donați în formă autentică de către P. S. S. Episcopul Argeșului, Gherasim Timuș.

Art. III. Ministrul Nostru secretar de Stat la departamentul cultelor și instrucțiunii publice este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a acestui decret.

Dat în București, la 11 Martie 1900.

CAROL

Ministrul Cultelor
și instrucțiunii publice
Dr. C. I. Istrati

Faptele acestea vorbesc de sine și nu mai au nevoie de comentarii. Ne bucură însă foarte mult când vedem vechile tradițiuni ale strămoșilor noștri reînviată și cultivate. Cine nu și aduce aminte, că aproape fie-care strămoș al nostru cu dar de mână întrebuița o parte din avutul său ca parte a sufletului pentru binele general? Cine nu știe, că vrednici ierarhi ai bisericii noastre n'au lăsat nici o avere la mörte, căci totă o întrebuițase în zidiri de biserici și pentru creațiuni de diferite instituțiuni folositoare? Ar fi avut öre statul nostru astă-đi atăta avere imobiliară, dacă nu l-ar fi păstrat-o biserica? Se cuvine, ca fie-care în cercul nostru să cultivăm după puteri vechea caritate creștinească, căci numai așa putem spera la o trăinicie în viitor. A trăi fie-care numai pentru sine, nu e faptă creștinească și românească.

Pentru facultatea de teologie se anunță timpuri frumoșe. Și nici nu se putea alt-fel, când ne gândim la marea importanță a acestei instituțiuni în viața noastră religioasă și națională. Dorim ca pilda P.P. S.S. Episcopii să fie urmată și de alte persoane caritabile.

G...

SFINTUL IÓN CHRISOSTOM

«Nu te teme, când se va îmbogăți omul
sau când se va înmulți slava casei sale»
[Ps. 49. 17]; și despre ospitalitate.

a.—Intr'a levr, plăcut este pentru lucrătorul de pământ să tragă plugul spre curățirea țarinei, să răstórne brasda, să desrădăcineze spinii și așa să arunce sēmînța, ne mai fiind nimic ca să o vatăme; dar mult mai plăcut este pentru cel ce vorbește, când pune dumnezeescile sensuri în urechile cele atente. Pentru acesta dar, cu bucurie încep cuvîntarea, fiind-că ved țarina acesta, că este curățită. Și chiar dacă nu pot pătrunde în mintea voastră, totuși ochii voștri ațintiți și ascultarea încordată, îmi dau semne despre liniștea voastră sufletescă. Căci de bună sēmă, nu pot să intru în conștiința voastră, însă ochii neclintiți și mari lasă glas, că nu există nici o turburare în interiorul vostru, ba încă,—mă incredințeză—că strigați cu ardore: aruncă sēmînță, primim ori-ce ne dai, în speranța rōdei; căci tōtă grija cea lumescă am lepădat-o din mintea noastră. În vederea unor asemenea lucruri, mă și apuc să vorbesc de înțelesuri mai profunde, avînd curagiu în nobilitatea holdei. Fiind-că nu numai un învățator deștept cere sf. Scriptură, ci și un auditor cuminte. Pentru aceea vė fericesc și pe voi, și pe mine însu-mi. Căci: „Fericit, dice, este cel ce vorbește în urechile celor ce aud; și fericiți cei ce flămîndesc și înseteză pentru dreptate“.

Așa dar vė împărtășesc vouă, celor ce stați cu ardore lângă mine, gîndirile, ce am în minte.

Căci pe când toți cei-l-alți putrețesc în tîrguri și în grijile lumesci, voi fiind mai pre sus de pămînt, primiți învățăturile profunde; și aceia, fără îndolală, servesc sclaviei—pămîntului,—purtând grije de trup,—iar voi neîncetat sunteți destoînici la minte, înfrumusețându-vė sufletul cel nobil și liber.

Și unde-ți petreci vremea, omule, acum? În piață. Ca să agonisesci, ce? Mocirlă și noroiu. Vino, primesce mir de la mine. Pentru ce strîngi bogății, care se pierd; iubire de argint, care e o tiranie; întăetăți, care se duc; avut mai mare de cāt pentru grijile vieții, care astă-đi sunt

și mâine nu? Pentru ce alegi florile și lași fructul? Pentru ce alergi după umbră, și nu cauți să prinzi adevărul? Pentru ce urmărești pe cele trecătoare, și nu cauți pe cele statornice? Căci: „Orî-ce corp, ca iarba, și orî-ce glorie a omului, ca florea ierbei. Uscatu-s'a iarba, și florea a cădut; iar cuvintele Domnului rămân în veci“. (Isaia 40. 6. 8). Ai devenit bogat în avuții? Și întru cât îți folosește acesta, față cu sufletul tău? Mai bogat în avuții și mai sêrac cu spiritul; ești plin de frunze și lipsit de fruct. Ce folos? Spune-mi? Ai adunat bogății pe care le vei lăsa aici. Ai luat întăetate din care se nasce complot. Vino, ascultă cuvinte înțelepte; cheltuesce-ți păcatele, distruge fără de legile tale, curăță-ți conștiința, înalță-ți gândul tău; fii înger și om. P. răscesce natura trupului, și ia aripa cea ușoră a veții, izbăvesce-te de cele ce se vîd și atărnă-te de cele ce nu se vîd. Sue-te în ceruri, saltă împreună cu îngerii, prezintă te înaintea tribunalului suprem; lasă fumul, și umbra și iarba și pânza de pălajen; căci nici nu sciu vre-un nume vrednic, ca să dau acestei josnicii. — Acestea le dic, și nu voiu înceta de a le spune. Vino, și fii om, pentru ca să nu se desmintă chemarea naturei tale. Oare ați priceput ceea ce am voit să vă spun? Om ești, dice, dar într'adevăr, om numai cu numele adesea-orî, iar nu și cu gândirea. Căci, când te vîd viețuind ca animalele, cum te voiu putea numi om, și nu boi? Când te voiu vedea răpind, cum o să te numesc om, și nu lup? Când te-ași vedea umblând în desfrânări, cum te-ași mai putea numi om, și nu pore? Când te voi vedea înșelând, cum te voiu numi om, și nu șerpe? Când te voiu vedea, că porți otravă, cum o să te numesc om, și nu aspidă—șerpe? Când te-ași vedea fără minte, cum te-ași numi om, și nu măgar? Când te-ași vedea, că umbli întru prea curvii, cum te-ași putea numi om, și nu armăsar? Când te-oî vedea neînduplecat și fără pricepere, putea-voiu eu să te numesc om, și nu piatră? Ai primit de la Dumnezeu nobleță, pentru ce trădezi virtutea naturei? Ce faci? spune-mi?

Unii ômeni au meșteșugul de a dresa pe cele necuvîntătoare pe cât este cu putință: pe papagalii îi instruesc să vorbească cu voce de om, și prin meșteșugul lor forțeză natura; pe lei îi domesticesc, trăgându-i după dînșii prin târg. Pe leul cel sêlbatic îl îmblîndesci, și pe tine însu-ți te faci mai sêlbatec, de cât un lup? Și ceea ceea ce este lucrul cel mai rău, e faptul, că orî-ce fel de animal are câte un defect: lupul are năravul răpirei, șerpele înșelăciunea, aspidă otrăvirea; cu omul cel rău însă, nu este așa. Pentru-că omul adesea-orî, n'are numai un singur defect, ci și răpitor, și înșelător, și otrăvitor se face, și toate relele animalelor necuvîntătoare le adună în sufletul sêu. Cum așa dar, să te numesc om, pe tine care n'ai semnul împărăției, n'ai coróna, n'ai vestmîntul de porfiră? „Să facem, dice, om după chipul și asemnarea noastră“. Bagă de sêmă după al cărui chip te-ai făcut, o-mule, și să nu te cobori la înjosirea dobitocelor. Chiar dacă pe un rege îl vei vedea, că își aruncă mantia și coróna sa, și merge împreună cu soldații sêi, și trădează țara lui; cum vei putea să-l mai numesci pe un asemenea om rege? Și tu om ești. Să nu-mi arăți decî, că ai suflet de om, dar minte. Ești stăpân celor necuvîntătoare, și te-ai făcut sclav patimilor tale bestiale?!...

b.—Și cum să mă pot face om, ȳice? Dacă-ți stăpânesci gândurile trupului t u, dacă ai înlăturat prea curvia, dacă ai lăsat  mbirea cea vremelnică de bogății, dacă ai lepădat pe acel tiran dureros, dacă ți-ai curățit interiorul tău. Dar în ce chip te poți face om? Numai dacă vei veni aici, unde se cre z   meni. Dacă te  au în stăp nirea mea cal fiind, te fac om; dacă te voiu lua lup, te voiu face om; dacă te  au șerpe, te voiu preface tot om, fără a-ți schimba natura, ci numai  nclinarea. Ce spune  re? Am copii, conduc afacerile casnice, port grije de nevastă, sunt s rac, mă silesc să-mi c știg hrana trebuincios . T te acestea sunt pretexte de scuze. Căci dacă ești te-aș reține, bună- r , t t  ȳiua aici— n biserică—și nu ți-aș permite nici o clipă ca să te  ndeltnicesci cu lucrurile din afară, ai putea să te aperi și să-mi spui, că am copii, și sunt conducător de casă, etc. și cu drept cuv nt puteai ȳice acestea; dar mai bine, nici atunci n'ai fi trebuit să rostesci așa ceva, fiind-că Dumneđu e în stare, să-ți alc tuasc  ție, celui ce ești ocupat aci, o mai mare îmbelșugare. E  însă nu te forțez la acestea întru nimic, nici ȳic: silește-te în fie-care ȳi, ci de două ore pe s pt m n . Ce greutate? Ce obos l ? Nu t t  ȳiua, ci numai puțin vreme vino în biserică; primesc învățături înalte, ca să nu suferi lovituri; nu ca să dobori pe alții, ci ca să faci t rgul bisericii. Vino,  a armă, ca să nu primesci rana cea v t m tore în scutul t u. Stai la bătălie, numai să fii bine armat; stai în loc sf nt, numai cu ochii liberi; intră în port, numai conduc nd binisor și cu precisiune corabia. Acestea ești în stare să le  nvești aici și nu vrei, ci ești în obștea lumescă lipsit de poruncile lui Dumneđu. Bagă de s m  c t de mare lucru este, să  as  cine-va din biserică, trec nd cu vederea cele omenesci, c lc nd peste cele întristătoare, și fiind mai înalt de c t cele mai bune lucruri, nici să fie înfumurat prin acelea, nici strivit de acestea; ce fel a fost Iob, nici din sărăcie fiind botezat, nici din cauza bogăției fiind m ndru, ci în neregularitatea lucrurilor p str ndu-și opiniunea lui neclintită.

Vino,  a armă de la mine. Și ce fel de armă?

Aceea, care ți asigură adesea-ori m ntuirea. Ești și veđi un  re care om m ndrindu-se pe un cal cu fr u de aur și mulți gardieni împrejurul lui; și pe un  re-care om de jos, disprețuit. Și pe urmă ți se nasce  nvidie pentru bogatul acela, și te coprinde pe tine o deochiare a săracului. Vine la tine profetul David, și se presintă înainte și ȳice: „Nu te teme, c nd se va  mbog ti omul“. Ești cu profetul și nu te teme. Mergi cu profetul unde ți spun eu, cu învățătorul, cu sprijinitorul, cu anunț torul tău. „Nu te teme, c nd se va  mbog ti omul“.

Dar p te vei ȳic: Ac sta e o însușire a celui ce pov țuesce, și sf tuesce și a celui ce arată cele ce s nt de trebuință; spune-mi și motivul, pentru care nu trebuie să mă tem de om“?

Pentru că imitezî natura bogăției pe aceea a omului. Și cum se întimplă cu ac sta ești voi spune. Ce este omul? Un animal de puțin preț vremelnic, de puțin timp. Tot ast-fel este și bogăția; și încă nu ast-fel, ci și mai neputincios . Căci de cele mai multe-ori ea se sfirșesce nu cu, omul, ci înaintea lui. Și cunosceti voi mulțime de exemple, petrecute

în orașul acesta, privitoare la sfârșitul cel crud al bogăției¹⁾ și ai băgat de seamă, că strângătorul trăește, iar bogăția s'a dus de la el; fiind că sfârșitul bogăției este trecerea în sărăcie.

Înțelegeți prin urmare, cât de trecătoare e bogăția. Căci acel care a agonisit-o trăește, iar bogăția a pierit, și duce-se numai ea, nu însă și posesorul ei împreună. Așadar, nu poți păcătui, numind bogăția o slugă nerecunoscătoare, setoasă de sânge și ucigașe de om, slugă care răsplătesce stăpânului său cu înjunghierea. Și într'adevăr cel mai dureros lucru e, că nu numai în momentul când ea îl părăsește, îi înconjură ou pericole, dar chiar și mai înainte d'a-l părăsi, îi cauzează supărări și-l turbură. Căci să nu te uiți la acela care e îmbrăcat în haïna cea de mătase și care răspândește miros de mir, și se îngrijesce de exterior, ci deschide conștiința lui, desbracă mintea lui când este bogat și vei vedea înăuntru agomote și turburări. Și când vei vedea pe un altul cădând peste corpul mort al aceluia, ia cunoștință de nenorocirea ta.

c.—Și ce lucru e mai primejdios de cât cele omenesci? Aceea ce am spus adesea-orî, că imităză natura valurilor unui fluviu, care de o dată apare și înapoi, dar tot de o dată se restrînge și dă înapoi. „Nu te teme, când se va îmbogăți omul“. Primesce maxima acesta, ca un imn dahovnicesc. Căci orî de câte orî se va stărni invidia în inima ta, îți va veni și stihul în minte și cele exprimate prin el, îți alungă patima. „Nu te teme, când se va îmbogăți omul“. Aceste doctorii ale mele nu au trebuință de bani, ci de ceruri. Pentru-că nu slujesc eu trupului, ci vindec sufletul; și nu vorbesc numai de al vostru, ci și de sufletul meu. Fiind-că de și sunt învățator, dar totuși sunt și om, supus și eu naturei comune, și dau învățătură comună.

„Nu te teme, când se va îmbogăți omul“. Ia-l pe acest stich, ca un tezaur și zalog; ia-l drept rădăcină a bogăției. De ore-ce nu faptul de a se îmbogăți, ci împrejurarea de a nu voi cine-va să fie bogat, această constituie bogăție. Priceput-ai ore ceea ce s'a spus? Cel ce voește să fie bogat are trebuință de moșii și de bani, iar cel ce refuză de a se îmbogăți tot'd'auna se găsește în îmbelșugare. „Nu te teme, când se va îmbogăți omul, sau când se va înmulți gloria casei lui“. Nu te teme, spune-mi, pentru ce? Pentru-că sunt fricoși cei ce au bogății, explică profetul averea.

De ce te temi de omul, care se mândrește cu foi și e lipsit de fruct? De ce te îngrozesci de omul, care umblă întru amărăciune? De ce te sfiesci de omul, care tremură tot'd'auna? De ce ai frică de omul, care e nedesplicit de temere? Căci fără îndoială, în timp ce tu lipsești de acasă, sclavul tău n'are de ce se teme, iar bogatul poartă în sine-și pe stăpânul său. Și orî încotro va apuca, amorul iubirei de bogății îl urmărește; și pe toți împreună: și vecini, și servitori, și amici, și zavistioși, și bine-făcători, îi are ca vrășmași, pentru-că deșteptă în ei o invidie mare. Iar cel sărac trăește neavând a se teme de nimeni, fiind-că el se îmbogățește numai cu meditațiune și răbdare, în timp ce bogatul, fiind că trăește

¹⁾ Sfînt. I. Chrisost. face aci alusiune la nenorocirea lui Eutropiū, fapt, ce se petrecuse mai înainte de a fi rostit el presenta cuvîntare.

împreună cu lăcomia, devine urît de toți, și în adunările cele comune el se presintă ca un dușman, fiind lingușit numai în față, iar în gând fiind tare urît. Și cum că acestea se întâmplă în același mod ca și când ar veni vântul și ar doborî frunzele, — se vede din împrejurarea, — că atunci, când se face schimbarea lucrurilor, se descoper prietenii falși, se cunoște masca lingușitorilor, ese la ivelă mulțimea ipocriților și în fine pricinuirea dramei. Se deschide gura tuturor dicând: spurcatul, răutăciosul și viclénul. Ce dici? Nu-l lingușiași erî? Nu-î serutași mâinele lui? Mască erau acelea. A sosit timpul, am aruncat masca, și mî-am dat părerea. Pentru ce dar te-ai temut, spune-mî, de acela care a fost înjurat de atâția ómeni? Și pentru ce acesta? Pentru că, cel puțin el singur să nu se insulte. Acestea le dic nu calomniind bogăția, de miî de ori am spus, dar defălmând pe cei ce întrebuintează rău lucrul cel bun. De óre-ce bogățiile și faptele sunt bune. Dar cum sunt bune? Dacă ușurază sărăcia, dacă înlătură lipsa. Ascultă ce dice Ijob: „Eu eram ochiî orbilor, picior schiöpilor, eu eram tată neputincióșilor“. Iată bogăție și păcat nu era, ci iubire de săraci. „Casa mea era deschisă oriî cui venea“. Acesta e serviciul băgoției, bogăție nu cu numele ci cu fapta. Acesta bogăție e servitóre aceleea. Căci pe când una e numai cu numele și lipsită de fapte, cea-l-altă atât cu numele, cât și cu fapta implică în sine adevérul. Și ce fel de adevér? Cel al virtuților și al milosteniei. Cum? Spun eu. Bogat și cel ce răpescce de la toți, bogat și cel ce împarte pe cele ale sale săracilor. Unul, bogat în îngrămădire, iar cel-l-alt în cheltuire, și cel dintăi sémănă pămîntul, iar cel de al doilea cultivă cerul.

Și cu cât cerul e mai de dorit de cât pămîntul, cu atât îmbelșugarea aceluia e mai fără putere de cât a acestuia. Acesta are miî din cei ce-l iubesc, iar acela pe toți înjurători. Și lucrul cel mai de mirat, este, că în contra răpitorului și celui ce dorese să aibă tóte, nu numai acei cari au fost nedreptățiți, dar chiar și cei ce n'au suferit nimic rău din parte-i, îl urăsc; compătîmind împreună cu suferinđii. Cât privesce despre cel misericordios, nu numai cei ce au fost, dar și cei ce n'au fost miluiți de el, îl iubesc; căci mai înaltă e virtutea, de cât rėutatea, fraților! Răutatea, chiar pe cei ce n'au îndurat asupra ire îi are ca vrășmași, iar milostivirea, pe inșe-și acei ce nu s'au împărțășit de bine-faceri i-a căștigat ca iubitori. Fiind-că toți dic: „Dumneđu să-î porțe de grije! Dar ce bine facere ai primit de la el? Nu eu, ci fratele meü. Nu eu, dar mădularul meü. Și bine-facerea împărțășită de el o socotesc ca a mea. Veđi cât de mare e virtutea? Cât de dorită este ea? Cât de iubită? Cât de frumósă? Cel milostiv este limanul comun, tatăl tuturor, sprijinul celor în virstă. Și pentru cel milostiv, chiar de va suferi ceva neplăcut, toți se rógă pentru el: „Domnul să-l miluiască pre dînsul; să-î fie lui bine, și să-î dea lui cele bune!“ Iar de te veî întorce către cel răpitor, veî ađi dicendu-se: „Spurcatul, ticălosul și pângăritul“. Ce nedreptate a făcut? Mie nimic, ci fratelui meü. Miî de vocî, care strigă pe fie care di. Și de va cădea, toți își bat joc de el. Acesta e vieță? Acesta mai e bogăție? Nu este o stare mai rea de cât a celui condamnat? Cel condamnat e legat corporalicesce, iar acesta sufletesce. Il

...isecat în lanțuri și nu-l miluești pe el? Ba încă îl și urăsc, căci nu din nevoie s'a condamnat, ci de bună-voe 'și a atras singur capul asupra-și

— Iarăși te-ai apucat de bogați? Imi vor dice. Apoi și voi stați împotriva celor săraci. Iarăși vorbesci contra răpitorilor? Apoi și voi stați pe cei jefuiți. Nici voi nu vă saturați mâncând și mușcând pe cei săraci; dar nici eu nu mă satur silindu-mă să vă îndreptez. Tot d'una ești lipsit de aceștia? Tot-d'una ești lipsit de săraci? Dă-te la o parte de la oia mea, retrage-te de la turma mea; nu o bântui. Căci dacă mi bântui turma, o să mă reclamă, că te urmăresc? Dacă aș fi păstor de oi, ai putea să mă chemi în judecată, pentru că nu urmăresc lupul ce vine să răpiască turma. Eu însă sunt păstor de ființe cuvîntătoare, și nu urmăresc cu piatră, ci cu sfat; sau mai bine dis, nu te urmăresc, dar te și chem; fă-te oie, vino, și intră în ceta mea. Pentru ce-mi risipești turma, tu care trebuiești s'o înmulțești? Eu nu te urmăresc pe tine, dar urmăresc lupul; dacă nu cum-va ești lup, nu te urmăresc. Iar dacă te-ai făcut lup, atunci pe tine însu-ți te învinovătesc. Nu sunt contra celor bogați, ba încă sunt pentru ei. Și dacă vorbesc de aceste lucruri, eu pentru tine le spun, chiar dacă nu observi. Cum le spui pentru mine? Pentru ca să te scap de păcat, să te feresc de răpire, să te fac prieten al tuturor și dorit de toți. Tot-d'una îți spun: „Ai răpit? Ai lăcomit? Vino, și eu te prefac pe tine, îți schimb înșurubămintă în prietenie și pericolul în siguranță; acestea aici, iar dincolo îți dau și împărăția cerurilor, pentru ca nu cum-va să te duci în torțurile cele nesuferite, ci ca să primești cele bune, pe care ochiul nu le-a vădut, nici urechea nu le-a auzit, nici la inima omului nu s'a suit. Sunt acestea deci, de la unul care te urmăresce, sau de la unul care te sfătuesce? De la unul, care te iubesc, sau de la unul care te urăsc? Dar tu mă urăsci pe mine. Cu toate acestea eu te iubesc. Ordin am de la stăpânul meu: „Jubiți pe vrășmașii voștri“. Și prin urmare, nu mă despart de tine, până ce te voi vindeca. Stăpânul nostru era crucificat și dicea; „Iartă le lor, Tată, căci nu știu ce fac“. Nu e așa, că eu te urmăresc? Patima o gonesc. Nu e așa, că mă lupt cu tine? Cu răutatea ta. Și nu mă consideri ca un bine făcător al tău? Nu mă consideri ca patron? Nu mă socotești protector mai mult de cât pe cel-l-alti? Cine alt îți va vorbi ție despre aceste lucruri? Cel de la putere? Nimic de felul acesta; ci numai despre culpe și injurii. Oare femeea? Despre po-zoabe, și despre aur. Oare nu cum-va băétul? Despre moștenire, despre testament, despre dreptul său. Atunci sclavul? Despre serviciu, despre sclavie, despre libertate. Commeseni? Despre zafeturi, despre cinări, despre dejunuri. Oare cei de la tétu? Despre rîs necuviincios, despre plăcere desfrînată. Oare cei de la tribunal? Despre testamente, despre moștenire despre libertate; cele ce execută ei. Uade vei putea să auzi aceste de cât la mine? Toți se tem de tine, eu însă te desprețuesc; cât timp vei fi un ast fel de om, te desprețuesc, te trec cu vederea și-ți desprețuesc patima ta. Eu taiu, iar tu strigi; cu toate acestea eu nu mă tem de vocea ta, ci 'ți doresc mântuirea, pentru-că sunt doctor. Oare, dacă având flegmon, ai fi chemat pe un ore-care doctor, și ai fi vedut, că a ascuțit

bisturiul, nu diceai: "tae, cu tóte că mă dóre", așteptând mântuirea de la operație? De mine fugi fără să fii tăetor, ci numai curățitor al conștiinței tale prin cuvânt. Și într'adevăr, doctorul ce face? De multe ori tae și face mai rău flegmonul, iar eu nu fac mai rău, ci mai bine. Pentru-că acolo este natura, care nu scie ce să facă, și neputința medicamentelor, iar aici este puterea învățăturilor. Doctorul nu-ți asigură mântuirea, însă eu da; ascultă-mă. Pentru acesta s'a pogorît Unul născut, Fiul lui Dumnezeu, pentru ca să ne ridice pe noi și să ne facă mai străluciți de cât cerurile.

Nuamăi de un lucru mă tem, de păcat; iar tóte cele-l-alte, duc se, chiar bogăție, chiar sărăcie, chiar dregătoria cea mai de frunte, chiar și or ce ar fi. Acestea le ție și nu voiu înceta de loc; căci nimeni nu voiu să piară din turma mea. Așa dar, ce? Este cu putință să se mântu-escă bogatul? Și mai mult de cât acesta.

O! Iob era bogat, bogat era și Avraam. Și veduta-i bogăția lor? Da. Privește și ospitalitatea lui față cu cei străini. Ai vădut masa lui? Privește și familiaritatea lui. Ce era decî, Avraam? Era un om bogat. Nu cum-va m'am îndoit de acest lucru? El, bogat era Avraam? Da. Bogat era. Ai vădut bogăția lui? Veđi și conduita lui. Cum pe la amiađi i s'a arătat lui Domnul ședend lângă stejarul Mambri; și iată trei bărbați. Și sculându-se (căci nu-și închipuia, că este Dumnezeu, cum óre?) s'a închinat și a ție: „Dacă m'ați considera vrednic, să intrați sub cortul meu de așteptare“. Ai vădut ce făcea bătrînul la amiađa-đi? Nu ședend sub acoperemînt, ci atrăgend la sine-și străini și călători necunoscuți, și sculându-se i-a salutat bogatul și nobilul Avraam. El cel ce dispunea de avere părăsind: casă, femei, copii și servitorii, cu tóte că avea 318 dar lăsându-l la o parte pe toți, a eșit să pescuiscă, a întins mređa de ospitalitate, pentru ca nu cum-va vre-un călător, sau străin să-l trecă cu vederea casa sa. Veđi ce face bătrînul. El nu permite unui servitor, deși avea 318, pentru că scia, că este leneș neamul servitorilor; sau nu cum-va să dormiteze servitorul, și străinul să trecă și să piardă vînatul. Iată Avraam, iată bogatul. Te învrednicești tu, cel puțin să privești pe sărac; să-i răspunđi, sau să-i vorbești? Chiar de i veđi da, acesta o faci prin servitor. Inșă dreptul nu era ast-fel; ci el ședea suferind arșița sórelui, în timp ce nădușeala curgea pe fața lui; ca umbră avea plăcerea de ospitalitate; ședea culegend fructul ospitalității și făcend acest lucru era bogat. Compară-mi și pe bogății cei de astă ție. La amiađi unde șed? In iad. Unde zac? In mórtea beției. Unde stau ei? Pe unde e animație, aruncați, amețiți de beție, împetriți la inimă, mai tăcuți de cât cele mai necuvîntătoare. Dar dreptul nu era în felul acesta.

e).—Voesci să imitezî pe Avraam? Să-l imitezî ast-fel, nu numai că nu te opresc, dar te și sfătuesc; cu tóte că nouă ni se cere să facem lucruri mai mari de cât Avraam. Căci, „dacă, ție, nu va prisosi dreptatea vóstră mai mult de cât a cărturarilor și fariseilor, nu veți intra în împărăția cerurilor“. Cu tóte acestea tu cel puțin pe Avraam să-l ajungî. Și ce avea Avraam? El era iubitor de óspeți, și s'a sculat, și s'a închinat, neștiind cine sunt cei ce trec. Căci dacă ar fi știut, nimic

munat nu făcea, fiind-că pe Dumnezeu l'a menajat. Dar tocmai ne-mînța lui e dovada cea mai bună, că-î plăcea să dea ospitalitate. Și numai că ședea acolo—sub stejar,—dar i-a și primit. Și încă cum? Cu îmbelșugare: a înjunghiat vițel și a chemat și pe femeea sa, Sara, pentru a o face partașă ospitalității, și nu lăsând-o să stea ascunsă în ocaz. Ci punând-o să ședă sub stejar. Și așa masa aceea i-a deschis ei ușa, și a îndreptat răul naturei;—a junghiat vițel și a dobândit pe Isaac; a frământat făină și a primit semînța ei—ca stelele cerului și ca nisipul mării. Inșă, fără îndotală vei dice: „miserabile, ticălosule și netrebnicule, cele pămîntesci ceri? Eu îți dau Cerul, comunitatea cu ingerii, plăcerea eternă, și tu cauți mörte stricăciösă? Îți dau viață, ce n'are sfirșit. Mai mare îți este răsplata, mai mare retribuția. Ia aminte cu exactitate la cele ce-ți spun, ca să observi schimbarea lucrurilor. Și ce a dis Avraam către Sara, soția lui, atunci când trebuia să se arate iubirea lor de străini? Grăbește și frământă trei măsurii de făină. Să ia aminte femeile de aceste cuvinte: „Grăbesce și frământă trei măsurii de făină“. Căci comun ne este teatrul și pentru ambele sexe se propune învățătura. Să țină sēmă femeile de cele ce s'au vorbit; și bărbații să asculte și să imiteze. Grăbesce și frământă trei măsurii de făină, dice; și el însuși s'a grăbit a merge la cirēda de vite. Așa că ei își impart munca, pentru ca să-și impartă și corōna. Comune sunt cele ce sunt ale căsătoriei, comune fie decii, și cele ale virtuții. Ajutor te-am luat, fă-mi-te ajutor și în lucrurile cele mai strălucite, grăbesce, grăbesce. Indemnă cu stăruință pe femeea ta, pentru ca nu cum-va întârzierea să-î pue în nerăbdare pe străini; grăbesce și frământă trei măsurii de făină. Obositore e ordonanța și grea e porunca: „frământă trei măsurii de secară“. Și ea nu i-a respuns: „Pentru ce acesta? Cu aceste speranțe m'am căsătorit cu tine, ca să mă faci morar și brutar? Pe mine, care am atăta bogăție? Trei sute opt-spre-dece servitori ai, și acestora n'ai voit să le ordoni, dar pe mine mă silescă să fac serviciile acestea? Ea însă nimic de felul acesta n'a dis, nici a avut în mintea ei, ci fiind-că i era lui Avraam soție, nu numai în ceea ce privește legătura trupescă, dar și împărțășirea virtuții, de aceea el i-a dis: „Grăbește-te“; și ea îndeplinesce cu plăcere porunca lui, căci zăria fructul ospitalității înflorind. Grăbesce, frământă. Și el știa sîrguința femeii sale. Unde mai sunt tot ast-fel și femeile de astăzi? Să le comparăm cu Sara. Oare primesc ele ast-fel de porunci? Permit ele ast-fel de lucruri? Dă la ivelă mâna femeii înbitore de podōbe și o vei vedea pe dînsa aurită pe din afară, iar pe dinăuntru captivată. Pentru câți săraci nu porți prisosul în degetele și mâna ta? Spune-mi? Scōte la ivelă mâna ta; Ia, arată-mi-o cu ce este împodobită? Cu prisosire. Scōte însă și mâna Sarei, cu ce e împodobită? cu ospitalitate, cu milostenie, dragoste și iubire de săraci. O! Frumōse mânii! Primiți drēpta unei și privițe-o și pe a celei-lalte. Una și aceeași este forma exterioră a manei, însă mare e diferința. Acolo isvōre de lacrămi, aici corōne și premii. Acestea le spun, ca nu cum-va femeile să pretindă de la bărbați ast-fel de lucruri, și ca nu cum-va bărbații să sufere pe femeile lor cerēnd cele de felul acesta. Iată bogata

a frământat trei măsurî de făină. Iată Sara. Cât de mare osteneală! Înă ea nu simția de loc oboselă pentru speranța de a câștiga fructul. Grăbesce-te și frământă-mi trei măsurî de făină. Ce faci? Te înfrumusețez, femeie? Ca să plăci, cui? Bărbatului? Rea gândire dacă socotesci, că ast-fel o să-î plăci bărbatului tău. Cum dar o să-î plac? Cu înțelepciune. Și așa cu ce am să-î plac? Cu modestie, cu filosofie, cu blândeță și iubire, cu unire în păreri și concordie. Acestea îți sunt podobe tale, femeie! Aceste virtuți ale tale prepară și constituesc unire. Iar podobele acelea nu numai că nu fac să fii iubită, dar chiar te pregătesc să devii supărătoare. Pentru că ori de câte ori îi vei dice: „Fură și adu-mi mie“, puțin ai să-î plăci și încă ți-l câștigî vrășmaș. Și te poți încredința singură, că nu-î plăci bărbatului cu acestea, pentru că acasă te desbraci de ele și te îmbraci numai la biserică. Dacă ar fi vorba ca să-î plăci bărbatului, te-ai îmbrăca chiar numai acasă. Înă este tocmai ceea ce am ȓis, că voesci să intri în biserică cu gâtul aurit de broșe și cu mânilor pline de brățare și inele. Dacă vine Paul, înspăimîntătorul și doritul acela, înspăimîntător pentru cei păcătoși și dorit de cei drepti, el strigă și dice: „Femeile nu trebuie să se împodobească cu aur, nici cu mărgăritar, nici haine luxose“. Apoi dacă Elinul ¹⁾ vine și el în biserică și vede pe acestea sus îmbrăcate în lux, iar pe Paul jos vorbind despre ele, nu va fi pus în pozițiune de a dice, că toate acestea sunt scenă și fabulă? Nu sunt scenă, chiar dacă se întîmplă ast-fel. Dar cu toate acestea Elinul se jicnesce și dice: „Am intrat în biserică Creștinilor și am auzit pe Paul dicend: nu în aur, nici mărgăritar; iar de fapt se presentaū lucrurile cu totul contrariu“.

Ce-ți folosesc ție aurul, femeie? Ca să te arăți frumôsă și plăcută? Intru nimic, nu contribue înă la înfrumusețarea sufletului tău, lucrul acesta.

Fă-te cu sufletul frumôsă și apoi vei fi și cu trupul dorită. Înțelepciunea omului va lumina fața lui; cu toate că înțelepciunea sufletului său, nu face nimic de dorit și plăcut ca iubirea. Căci dacă te iubesc bărbatul tău, chiar urită dacă ai fi, îi pari dorită; iar de te urăsc, chiar frumôsă la chip fiind, nu voesc să te vadă; pentru că ura sufletului nu va să scie de frumuseța exteriorului; fiind-că atunci când vei voi să-î ceri podobe, el te va urî și va fugi de tine, precum fugi de creditorul, ce vrea să-î cêră parale în public.

De acela însă pôte să scape și să fugă, dar de tine nu; de vreme ce tu în continuu ești cu el acasă și i ceri serviciu, cari nu-și au rostul lor. Acestea, o femeie, nu numai cu urechile să le ascuți, ci și cu inima să le pătrunȓi. Medicamente sunt aceste cuvinte mușcătore ale mele, mușcătore pentru scurt timp, dar mai pe urmă veselitore pentru tot-d'auna. Sunt doctor, cercetez ranele, ca nu cum-va devenind mai vechi, operațiunea să fie fără succes. Eū vindec dăruind sănătate prin cuvînt, iar cei ce sunt ai vieții acestea arată ceea ce este vemelnic, greșit și disprețuit. Dar ceea ce ȓiceam despre Avraam (căci nu vroî să uit promisiunea mea): Grăbesce și frământă, acestea fie-ce femeie să-și le întipă-

¹⁾ Sub numele de Elini, erau înțeleși păgânii.

părăscă și fie care bărbat să lă aibă în mintea sa. Ce-mi porți haine de mătase și cal cu frîne de aur, prezum și catări împodobiți cu atâta măiestrie? Catărul se înfrumusețază cu poteoave de argint și aurul stă prin locurile de prostituție. Catării necuvîntătorii pîrtă bogățiile lor pe ici și pe colo, avînd frâne de aur; catării se îngâmfează din cauza pobelilor lor, iar săracul murind de fîme stăruiesce la pîrta ta și chiar Christos a suferit fîmete. O nebunie fără mîrgini! Ce fel de vorbe să spun? Ce fel de păreri să-mi dai? De cîte ori Christos a stat înaintea porților tale, ca un sărac cerșetor și tu nici de cum nu te-ai înduplecat să-l vezi? Cine te va smulge din osînda cea de apoi? Am dat, ȳice, milostenie. Să nu dai tocmai atît cît dorește acela, ci atît cît poți. Ce ai să ȳici atunci, spune-mi, cînd pedepsele cele nesuferite de corecțiune, cînd acele osînde și amenințări și puterile înspăimîntătoare, cînd vultorea focului o să colcotescă, cînd județul înfricoșat, cînd judecată nemîtită, cînd natura cea fără început, cînd deșertăciunea lucrurilor omenesci, cînd nici tată, nici mamă, nici vecin, nici rege, nici trecător, nici strein, nu-ți va putea veni în ajutor, ci singur omul stă împreună cu faptele sale, pentru a fi judecat după ele și să fie condamnat, sați să prîmescă pentru ele corîna? Ce o să rîspunzi? Atunci o să-ți aduci aminte de cuvintele mele. Dar ce o să-ți mai pîtă folosi? Nimic. Fiind cã și bogatul acela și a adus aminte și cãuta momentul favorabil de pocăință, dar nici un câștig n'a putut avea; numai ce ȳicea: Trimite pe Lazăr ca să-și ude vîrful degetului sîu în apă și să-mi rîcorîescă limba, cãci mult mî pătinesc. Nu l-a trimis însã pe Lazăr și acesta, nu pentru cã o singurã înmuere de deget ar fi împușinat marele isvor al Paradisului, ci pentru cã picătura milosteniei stă nemestecatã cu nemilostenia.

Fiind-cã dar în timpul alergărei a fost desprețuit, de aceea și în timpul încoronărei nu l-a învrednicit de nici o consolațiune.

f.—Acestea le spun, pentru ca nici săracul să nu se plîngă de sărăcia lor, nici bogatul să nu se bucure de bogăția lor.

Ești în îmbelșugare? Bogăția s'a dus, indiferent cã tu n'ai înlocuit-o cu cea cuvenită. Grăbesce și frămîntă trei măsuri de faină. Apoi s'a dus el în cirîdă, a luat vițel și l'a junghiat; alergător s'a făcut bătrînul însu-și, și puterea trupului sîu nu se moleșia, ci mintea lui escitându-se prin filosofie, plăcerea a învins natura. El care era stăpînul a 318 servitorî, nu se îngreuia aducînd pe umeri vițelul, ci 'și ușura mintea prin plăcerea de a servi pe streinî.

Drumul era pus înaintea bătrînului și serviciu mult, iar femeii o-boselă și muncă. Cãci nu numai cã au cheltuit din lucruri, dar au primit cu multe servicii pe streinî; nu prin slugi, ci prin lucrarea lor proprie i-au primit. Și femeea servia ca o slujnică, iar streinii cei necunoscuți steteau la masă.

Intr'adevîr nu voi înceta a vorbi despre aceste lucruri, de ore-ce ei 'și-l închipuiau pe aceștia ca pe niște săraci, însã nu luau în sîmă faptul cã sunt săraci, ci aveau în vedere cã primesc nisece streinî. Și amândoi steteau lîngă oșpeți culegînd fructul primirei ce le-au făcut, prin păreri, filosofie, serviciu, primire, muncă, slugă, iubire, prin economie,

esactitate, nelăsând nimic de dorit. Și ea—femeea lui Avraam ședea sub arbore în loc de odae, având ca acoperiș umbra foilor, și nu se rușina de a lucra în public, căci stetea arătându-și podóbele și însușirile cu care era înzestrată și culegea fructul ostenețelor sale. Și ce a făcut cut óre cel ce sta de față? El a ăis atunci: „În același timp voi veni și Sara va avea un fiu“. Cuvântul acela a pătruns în mitră și a conceput un băiat. Ce mai fruct a odrăslit măsă! Cât de frumos! Cât de copt! Ce strugure dat în copt și desăvârșit! Ast-fel de róde produce ospitalitatea.

Ține sémă de cele ce-ți spun. Băiatul cel născut din măsă, după ce a crescut, după ce a devenit în vîrstă (căci nu mitra aceea l-a născut pe el, așa precum l-a născut măsă, ci înainte de tóte cuvântul lui D-đeú) și decí dar venind și césul căsătoriei (fií cu cea mai mare atențiune la ceea ce am să-ți spun acum), fericitul acela, Patriarhul Avraam, era aprópe de sfîrșit și vețuind aprópe de femeí stricate, de ném ticălos, a chemat pe o slugă a sa și-i ăice: „Aici femeile Chanaaneilor sunt ticălóse“. Si ce voescí? Du-te în pămîntul, unde m'am născut eú și adu o femeie fiului meú. Nouă și minunate lucruri! Știți voi și cunósce-ți fórté bine, că orí de câte orí voesce cine-va să însóre pe fiul sėu, și tatăl și mama convorbesc și se duc la case streine, și pe unul 'l lingúșesc, pe altul îl curtenesc, și mulți se fac pețitorí și pețitóre și tótă silința și-o depun: tatăl și mama ca să convie eí înși-și, și nici nu se rușineză, nici se roșesc de acest lucru, și nici nu trimet eí slugile pentru așa ceva. Iar când vine vre-un strein acasă, ăic, du-te tu, primesce-l, du-l jos etc. Avraam însă, din contră, când trebuia să facă lucrul înalt și filosofic, îl făcea prin el; așa ospitalitatea n'a permis-o servitorului, ci lui și femeei sale, iar când a fost vorba de nuntă și femeea fiului sėu, a ăis slugei: „Du-te“.

În punctul acesta de vedere femeile fac contrariú, căci nu se rușineză de a merge să se înțelégă cu argintarii, ba încă stau chiar în persóna lângă eí, ca să nu li se sustragă din aur, și decí plăcerea de giuvaericale le permite să desprețúescă seriositatea. Avraam însă n'a făcut așa, ci când voia să primescă pe străiní, prin sine-și și prin femeea sa, iar când a fost vorba de nuntă, prin sluga sa.

Pentru ce amintescí pre Avraam? Pentru că el a fost bogat. Și dovedesc, ca și tu să le aí în minte și să nu desprețúescí pe nimení.

Dar cum a venit vorba de acestea? Referindu-mé la cuvintele Profetului: „Nu te teme, când se va îmbogăți omul“. Intr'adevăr de aci au isvorít tóte acestea, și íată că am găsít în ele comóră de aur. „Nu te teme, când se va îmbogăți omul“. Ține-te de cuvintele acestea, care au puterea de a îndrepta corpurile, ce se elatină, nefiind nici un alt sprijin mai bun și pentru cei vîrstnicii și bătrîní, și pentru cei tinerí, când se află în posesiunea plăcerii și înconjurați de păcat.

„Nu te teme, când se va îmbogăți omul“.

Pentru ce te temí de omul, care nu este om, ci lup? Pentru ce te temí de omul, plin de necredință și înconjurat de aur? Pentru ce să te temí de cel ce și-a agonisit ale sale prin nelegituirí și care mai adesea orí pórtă cu sine pe inimicu-í propriú? Căci Profetul a spus: „Nu te teme, când se va îmbogăți omul“.

Spune-mi însfîrșit și modul, pentru ce nu trebuie să mă tem de bogat. „Să când se va înmulți slava casei sale“.

O nobilitate a cuvîntului! Cum a putut să introducă filosofie în învîtură și expunere. „Nu te teme când se va îmbogăți omul, sau când se va înmulți slava casei sale“. Căci când vei intra în casa unui om bogat și vei vedea stâlpi foarte înalți cu capetele de aur și zidul de marmoră și fontăni curgătoare și isvóre și locuri de plimbare și arbori ce se clétină, toate fiind lucrate în mosaic; și o grămadă de eunuci, îmbrăcați în haîne de aur, mulțime de servitori, și covóre peste tot locul și masă strălucită de aur, și dormitóre împodobite; toate acestea sunt slava casei și nu a omului.

Căci slava omului este: evlavia, blândeța, milostenia, seninătatea, umilința, pacea, dreptatea și iubirea sinceră către toți. Acestea toate sunt slava omului.

Pentru ce să te temi de bogat? Mai bine să te temi de casa lui, de sigur, de cât de el, căci ea este cea bogată, iar nu cel ce locuiește într'insa. De ea nu mă tem. Pentru ce? Fiind-că aurul este materie fără suflet. Dar de om ai frică? Da. Pentru ce? Nu cum-va bogăția este a lui? E strălucirea casei. Marmora o are zidul și decî ce-l rămîne aceluî ce locuiește? Aurul e pe tavan. Posesorul ce are? Capetele stâlpilor sunt aurite, dar ce asemănare există între ele și capul bogatului, cel cufundat în păcate? Dacă vrei să știi că spațiul de locuit nu este curat, trebuie a avea în vedere, că conștiința îi este pătată. Pornește haîne de mătase? Sufletul însă îi este îmbrăcat în sdrențe. Casa bogată? Stăpânul sărac. — „Când se va înmulți mărirea casei sale“. Și ca să îți încredințai, că mărirea e a casei și nu a omului, o să ve vedesc din înseși cuvintele vóstre. Și într'adevăr, dacă vei intra în casa unuia, ce e frumoasă și eșind afară, ce ai să știi? Am văzut marmoră frumoasă. Nu cum-va spuî, că am văzut om frumos? Minunați stâlpi, uși frumoșe! Nu cum-va știi, că e minunat cel ce locuiește? Mult aur pe tavan. Nu cum-va știi multe milostenii? Multe fontâne și multă îmbelșugare. Nu cum-va știi, că mult este el îmbelșugat? Pretutindenea vorbesci despre zind, despre marmoră, pretutindenea de fontăni și de isvóre; și iarăși când vești un cal cu frâu de aur, nu știi: „frumos frâu“? Decî dar lauda este a argintarului. Minunată e haîna, lauda e a croitorului. Bunî servitori. Lauda este a ce-î-a vîndut. Și el rămîne, decî dar, neîncoronat, iar lauda e a celor ce-l înconjoră. Iar când vești un om bun, știi: „Om bun, frumos, blând, minunat, milostiv, prietenos, umilit; tot-d'auna rugându-se, tot-d'auna postind, tot-d'auna petrecându-și vremea în biserică, tot-d'auna nedeslipit de dumnezeescile învățături.

Acestea sunt laudele și corónele lui. Cunósce dar, ce este bogăția omului și nu te teme. Căci dacă te vei informa că bogăția se întrebuinteză bine, să nu te temi. Dar când vei vedea pe cel presupus bogat de lângă tine, că este sărac și decăduť? „Nu te teme, când se va îmbogăți omul“. Și pentru ca să te încredințezi, că acestea se petrec astfel,—ține séma,—dacă te înșeli aici, privesce lucrul în momentul sfîrșitului seú. Óre, nu cum-va ia cu sine ceva din toate acestea și duce

cu el acolo? A murit și stă despoiat de toate, el care se purta îmbrăcat în haine de mătase.

Stă despoiat lângă grăpă și servitorii lui umblă în cōce și în colo și nu îngrijesc nici unul de dînsul, căci nu mai sunt ai lui. S'a dus și nimic nu mai depinde de el. Femeea se bocesc și își smulge părul; toți se rōgă dar el nu aude; copiii orfanî, femeea văduvă. Toți umiliți: paharnic, preparatorî de vin, commesenî, lingușitorî, eunuçi etc.

Să ia vre-un obiect din acelea și să plece nu pōte. Și de ce? E dus singur. Il laudă. Dar întru cât îi mai e de folos? Nimic din toate acestea nu-l pōte susține în ziua aceea. Se duce în mormînt, cel ce a răpit toate; se îngropă în trei coți de pămînt — ocupă 3 coți de pămînt — și alt nimic; pămînt pe față și acoperișul coșciugului.

Și plēcă femeea lui acasă. Unde-i bogăția? Unde-i sunt servitorii? Unde-i e mărirea? Unde-i e casa cea mare și împodobită? Il părăsesc!! Il părăsesc și soția, chîiar nevoind, căci mirosul cel greū o respinge și mulțimea viermilor o depărtēză. Acēsta e totul? Da. Nimic putēnd să ia cu sine s'a depărtat din ale sale. Și ca să cunoscî, că a plecat fără a lua ceva cu sine, iată, că de la mormîntul martirilor nu ne depărtăm, fiind-că aceștia au luat cu sine cele ale lor. Acolo însă nici femeea lui nu suferă să stea lângă el, iar aici și regele își depune diadema și stă tăcut lângă mormîntul martirului, rugând să-i dăruiască scăpare de primejdii și biruință contra vrășmașilor „Nu te teme, cînd se va îmbogăți omul“.

Avēnd în vedere aceste cuvinte, să mulțumim Domnului pentru toate: Tatălui și Fiului și Sfîntului Spirit, căci lui i se cuvine mărirea și puterea în veci vecilor. Amin.

Antipa și Evghenie

Facultatea de Teologie.

BIBLIOGRAFIE.

Monografia comunei bisericesci gr. or. Române a sfintei Adormiri din Cetatea Braşovului cu acte și dovezi de Bartolomeu Baiulescu, protopop. Braşov, Tipografia Ciurcu et comp.

Lucrarea acésta e de o importanță deosebită pentru interesantul ei conținut, căci în ea ni se desvălesce o stare de lucruri aprópe de loc cunoscută nouă. De aceea țin să-i rezumez aici conținutul.

Românii din Transilvania și Ungaria au zăcut vécuri îndelungate în cea mai négră sclavie. Nu erau recunoscuți ca popor; biserica lor nu era de cât tolerată. În orașe n'aveau dreptul să-și zidiască biserici. În Braşov, Românii n'aveau biserică de cât în *Schei*, adică în afară de centrul oraşului său de cetate. Pentru ca să pótă avea Românii din cetate o biserică pentru trebuințele lor religioase au trebuit să se uniască cu negustorii greci și bulgari, căci străinii erau mai bine véduți de cât Românii, care erau de baștină în țara lor. Dar nici pe calea acésta nu s'ar fi putut face ceva, dacă împératul Iosif al II-lea n'ar fi dat în anul 1785 un edict tolerant, cum că și Românii gr. ort. au drept să-și zidiască biserici prin cetățile din Transilvania. În tovărășie cu grecii deci au întemeeat în cetatea Braşovului o comunitate religioasă și au zidit și o biserică cu numele de Sf. Treime. Unirea n'a putut fi însă de lungă durată. Grecii din firea lor egoiști și invidioși au căutat tóte mijlócele să zădărniciască ori și ce bună înțelegere, așa că Românii a trebuit să se despartă de ei și să se constituie singuri în comunitate religioasă. S'au găsit Români inimoși, cari au făcut tóte jertfele pentru ca comunitatea românescă din

Brasov cetate să se pôtă forma și întări, ca ast-fel să nu se facă de ocară numele de Român. Amintesc din acești vrednici Români pe *Gr. Pop* născut în Câmpul-lung (Muscel) și pe *D. Ionciovici* născut în Craiova (Doljiu). Comunitatea acesta religioasă română împreună și cu cea de la biserica Sf. Nicolae din Schei a pus temelia la mai multe instituțiuni de cultură și de bine-facere, cari fac astă-zi fala numelui de român în acele părți.

Grecii la despărțirea lor de Români luaseră în stăpânire biserica Sf. Treimi, așa că Românii au trebuit să-și zidiască o capelă pe sēma lor, cu limba română ca limbă a serviciului divin. Marele episcop Șaguna cercetând de aproape cauza neînțelegerilor dintre aceiași frați de credință a dat dreptate Românilor, așa că în anul 1857 a numit un preot român la biserica Sf. Treimi, a desființat capela română și a căutat să aducă în nouă pace între parochienii români și greci întrunindu-i în aceeași comunitate. Durere însă! Grecii n'au voit cu nici un chip să asculte de dispozițiunile luate de Căpetenia biserică și au cerut dreptate puterii judecătorești. Trufia și orbise în atât, în cât ori și ce principiu creștinesc era înlăturat, ori și ce recunoștință datorită pioșilor bine-făcători ai bisericei, cari fuseseră aproape numai Români era înlăturată. S'a făcut deci proces pe cale judecătorească și a mers judecata până la Curtea de casație din Budapesta și s'a terminat în cele din urmă în favoarea Grecilor, cum și era de prevădut. Biserica Sf. Treimi împreună cu întreaga ei avere a fost recunoscută de național-grecă și prin urmare a Grecilor. Puteau Ungurii, putea justiția ungeră să procedă alt-fel? Cum, dreptate pentru Români? Asta nu se putea mai ales atunci, când sentimentul național românesc se manifesta mai puternic. Paharul amărăciunii trebuia bēut până în fund de Români. Credei, iubite cetitor, că lucrurile au rămas aci? Dōmne feresce! Comunitatea română comunicând Mitropolitului Miron Roman hotărârea Curței, a primit ordin, că cele religioase nu sunt atinse de loc în biserica Sf. Treimi și de aceea credincioșii români să se folosiască și de acum înainte de biserica Sfintei Treime în cele sufletesci. Preotul român voinde în ziua de 26 Octombrie 1887 să începă serviciul divin a găsit biserica închisă declarându-i-se de către epitropia gre-

oescă, că biserica e național grecă și că preotul român nu mai poate face serviciul divin într'o biserică grecă. S'a mai încercat Mitropolitul să aducă liniște și armonie, însă toate în zadar! Grecii deveneau din ce în ce mai fără inimă, mai păgâni! Au deschis un nou proces Românilor ca să le plătească suma de peste 30,000 lei salariul preotului român și al cântăreților de la anul 1881—1887 cât au funcționat la biserica grecă și pe cât timp au fost plătiți din casa biserică. Au plătit Românii până la ultima para, sleindu-'și rest-fel toate mijlocele materiale. Nu s'au mulțămii grecii însă nici cu atât, ci au căutat să nu mai aibă nici o legătură religioasă cu Românii. N'au voit să mai recunoască autoritatea superioară biserică ortodoxă română, de aceea cu învoirea Ministerului de Culte au primit jurisdicțiunea episcopului sârbesc din Budapesta. Iată un punct canonic însemnat pentru noi, care avem mulți frați de limbă tiranizați de biserica grecă din imperiul turcesc.

După atâtea loviruri materiale și morale Românii din Brașov Cetate au căutat să se reculegă și cel d'întelnic gând al lor a fost de a aduna mijlocele necesare cu care să-'și zidă o biserică. Mijloce au adunat, biserică au zidit și au sfințit'o anul trecut cu mare pompă. Dumnezeu n'a părăsit pe cei mai buni credincioși ai săi, din contră i-a încurajat și i-a ajutat în lupta sfântă pentru slăvirea numelui său și a limbii românești.

Lucrarea pâr. Baiulescu e bogată în documente relative la încordatele relațiuni dintre Români și Greci, bogată în informațiuni de tot felul relative la bărbatul de inimă ai Românilor. Coprinde și mai multe ilustrațiuni. Merită să fie cunoscută această lucrare de toți acei cari se ocupă cu instituțiunile noastre religioase.

G...

DERĂDEREA FILOSOFILOR PĂGĂNI ¹⁾,

I. Fericitul ap. Pavel, în epistola către Corintenii, vecinii cu țara grecească care se mai numește și Laconia, vestește așa: „Prea iubiților, înțelepciunea lumii aceștia este nebunie înaintea lui Dumnezeu“ ²⁾ și așis acesta nu fără dreptate; căci mie mi se pare, că această înțelepciune își are isvorul de la căderea îngerilor și tocmai pentru aceea filosofii nu se unesc între sine, nici în cuvinte, nici în cugete când își expun învățătura lor. Așa, unii dintre ei, cum este Democrit ³⁾ dic: că sufletul omenesc este foc; alții, cum sunt stocii ⁴⁾, că este aer; alții că este spirit; alții cum e Heraclit, că este mișcare ⁵⁾; alții că este evaporatiune, unii îl cred, că este o putere care vine de la stele, alții—Pitagora ⁶⁾ că este un număr dăruit cu putere de a se mișca; unii—Hippon îl socotesc drept apă rarificată, alții ca stichie a stihiiilor; unii—Dinarh ⁷⁾ dic, că este armonie, alții că e sânge; unii dic că e spirit, alții—Pitagora—că este unitate; cei vechi iarăși nu gândesc la un fel. Ce mai de păreri despre acest lucru! Câte discuțiuni între filosofi și sofiști, cari mai mult discută de cât află adevărul!

⁴⁾. Fiind că Păgânii și în special omenii lor învățați căutaă să atace creștinismul pe diferite căi între cari deridarea învățăturilor creștine ocupă un loc de frunte, apoi unii dintre apologeții creștini au căutat și ei, la rândul lor, să zeflemisescă pe filosofi păgâni. Din vechime nu ni s'a păstrat de cât o mică scriere de asemenea natură, intitulată în grecește: *διασυρμὸς τῶν εἰσο φιλοσόφων*. Ca autor al acestei scrieri se dă un ore care Ermia; dar, cine a fost, unde și când a trăit nu se știe. În manuscriptele rămase și cari cuprind scrierea lui i se dă numele de filosof. Se presupune că a trăit pe la finele vécului al doilea sau începutul vécului al 3-lea. Această mică scriere e plină de spirit, se citește cu plăcere și pôte fi aplicată în totul spiritelor bătute de vécntul înțelepciunii lumii creștine.

²⁾. I Corinth III, 19.

³⁾. Filosof care rîdea necontentit de prostiile omenilor—369 a. Chr.

⁴⁾. Urmași ai lui Zenon filosoful—360 a. Chr.

⁵⁾. Se presupune, că în original n'aă fost arătate numele filosofilor, ci că ar fi fost scrise pe margine și copisțiii manuscriptelor le-aă introdus în text însă nu tocmai la locul lor.

⁶⁾. Filosof S. VI. a. Chr.

⁷⁾. Sec. IV, a. Chr.

II. Dar, fie că nu se înțeleg între sine în ce privește sufletul—se înțeleg ore, cel puțin, în învățătura despre alte lucruri? vorbă să fie: unul recunoște plăcerea ca bine al sufletului, altul ca rău, altul ca ceva mijlociu între bine și rău.

Apoi unii dic, că sufletul este nemuritor, alții că este muritor, alții că el există numai câtă-va vreme; unii îl pogorâ până la starea animalelor, alții îl descompun în atomi; unii afirmă, că el trece în alte corpuri de trei ori, alții spun, că acest peregrinaj va dura 3000 ani! prin urmare, acei cari nu viețuește nici 100 ani, făgăduesc sufletului mii de ani de existență! Cum să numim asemenea opiniuni? Nu himeră ore, nu prostie sau nebulie sau absurditate, ori toate la un loc? Dacă ei au găsit vre-un adevăr ore care apoi, cugete și vorbescă la un tel: atunci bucuros mă voi uni și eu cu dînșii. Dar, când ei sfășie sufletul, ca să dicem așa, când unul îl preface în o ființă, iar altul în alta și 'l supun la diferite schimbări materiale, recunosc, că asemenea schimosiri mă desgusteză.

În adevăr, acum sunt nemuritor și mă bucur, acum sunt muritor și plâng; acum mă descompun în atomi și devin apă, aer, foc; acum nu mai sunt aer și nici foc, dar mă prefac în fiară sau în pește și devin frate al delfinilor. Uitându-mă la mine însu-mi mă înfricoșez de corpul meu propriu și nu știu cum să-l numesc: să-l numesc ore om, sau căne, sau lup sau boă, sau pasăre ori șerpe, dracon sau himeră? Iubitorii de înțelepciune mă prefac în toate soiurile de animale: pămîntești, de apă, zburătoare, ager vędătoare, sălbaticie sau domestice, nute sau cari scot sunete, necuvîntătoare sau raționale. Cu alte cuvinte eu înot, sbor, plonez în aer, mă târăsc, fug. șed. Vine în fine Empedocle ¹⁾ și mă face plantă.

III. Dacă filosofii se deosibesc, prin urmare, în învățătura despre sufletul omului, cu atât mai mult n'au putut să spună adevărul despre zeii săi despre lume. Ei sunt așa de viteji, ca să nu dic mărginiți, că nefiind în stare a pricepe propriul lor suflet scruteză natura Zeilor și neștiind propriul lor corp își istovesc puterile în a cunoște natura lumii. Cu privire la principiile naturei, ei sunt foarte neuniți între dînșii.

Dacă m'ași înalni cu Anaxogora, ²⁾ iată ce m'ar învăța: începutul totului este spiritul, el este pricinuatorul și stăpânitorul totului; el aduce la ordine ceea ce este în desordine; dă mișcare la ceea-ce nu se mișcă, desparte ce este amestecat, organizează ceea-ce nu este organizat.

Acastă învățătură a lui Anaxogora îmi place și eu convin pe deplin cu ideile lui. Contra lui se ridică Mellis și Parmenid ³⁾; acest din urmă anunță, în stihuri poetice, că existența este una, vecinică, infinită, nemișcată și absolut egală sieși. Eu, nu știu pentru ce mă unesc cu această învățătură și Parmenid dă afară din inima mea pe Anaxogora. Când îmi închipuiesc, că m'am întărit în ideile mele vine Anaximen ⁴⁾ cu altă cuvîntare: eu îți vorbesc, strigă el, că toate acestea

¹⁾ Filosof Sec. V. a. Chr.

²⁾ Filosof + 428 a. Chr.

³⁾ Filosof pe la 518 a. Chr.

⁴⁾ Pe la 500 a. Chr.

sunt aer; dacă el se strînge și se îndesă, atunci se formeză apa; iar dacă se întinde și se rărește, atunci se formeză eterul și focul: după după revenirea în starea naturală el se preface în aer curat; iar dacă se va condensa se schimbă.

Acum trec pe partea acestei opinii și iubesc deja pe Anaximen.

IV. Dar contra acestora se ridică Empedocle din adîncimile Etnei și cu chipul înfricoșător strigă cu tărie: începutul totul este ura și iubirea; această din urmă unește, iar cea întâi despărțește și din lupta ambelor provine totul. După ideea mea (adică a lui Empedocle ele (ura și iubirea) sunt între sine analoge și ne analoge, infinite și mărginite, vecinice și vremelnice. Minunat Empedocle: eu merg după tine până în craterul Etnei. Dar, de altă parte, stă Protagor¹⁾ și mă oprește dîcînd: limita și măsura lucrurilor este omul; ceea-ce aparține sensurilor există cu adevărat; iar ceea-ce nu cade sub sensuri nu există. Fermecat de asemenea vorbire a lui Protagora, eu sunt răpit de bucurie, că el atribue omului totul, sau cel puțin partea cea mai mare. Dar, de altă parte Thales²⁾ îmi propune adevărul, tâlcuînd: începutul totul e apa, totul se produce din umezeală și totul se preface în umezeală, însuși pămîntul plutește pe apă. De ce să nu-mi crezi mie lui Thales cel mai vechiu dintre filosofi ionieni? Anaximandru³⁾ însă, compatriotul lui dîce: că înainte de apă există mișcarea eternă și prin ea un lucru apare, iar altul dispare. Și așa trebuie a crede pe Anaximandru.

V. Pe de altă parte, nu se bucură ore de slavă Arhelau⁴⁾ care dă ca început al totul căldura și frigul? Cu el însă nu se împacă Platon⁵⁾ cel mareș în cuvinte care afirmă, că începutul a totul este D-deu, materia și ideea. Acum sunt convins pe deplin căci, pot eu ore să nu gîndesc așa, cum gîndește filosoful, care a fabricat carul pentru Jupiter? Cu puțin mai înapoi stă însă Aristotel⁶⁾ ucenicul său, care-l învidiază pentru fabricarea carului. Acesta arată alte principii: unul activ, și altul pasiv; după ideea lui, principiul activ, nesupus înrîurirei altor lucruri, este eterul; iar principiul pasiv are 4 calități: uscăciunea, umezeala, căldura și frigul; din pretacerea lor reciprocă provine aparițiunea și disparițiunea lucrurilor. Eu am obosit deja purtându-mă cu ideile încocoșe și în colo. Mă opresc la opiniunea lui Aristotel și nici o învățătură alta nu mă va mai neliniști.

VI. Dar ce e de făcut? Asupra sufletului meu se năpustesc bătrâni mai bătrâni ca filosofi amintiți; Ferichide, care afirmă, că începutul lucrurilor este Zefs Chthonia și Chronos, că Zefs este eterul, Chthonia—pămîntul și Chronos—timpul; că eterul e principiul activ, pămîntul pasiv; iar timpul aceea în ce se petrece totul. Dar și acești bătrâni se sfădesc între sine: Leucip⁷⁾ socotește toate acestea ca prostie și a-

1). Pe la 480—441 a. Chr.

2). Pe la 640—548 a. Chr.

3). Pe la 610—547 a. Chr.

4). Pe la 500 a. Chr.

5). Mare filosof 429—347 a. Chr.

6). Mare filosof 384—322, a. Chr.

7). Sec. VI a Chr.

firmă că începuturile tuturor lucrurilor sunt infinite, etern mișcătoare, tărte mici și că cele mai fine dintre ele rădicându-se în sus formeză focul și aerul; iar cele dure pogorându-se în jos formeză apa și pământul. Până când ore voi primi asemenea învățătură fără să învăț ceva adevărat? Scote-mă-va ore din rătăcire Democrit, care a descoperit, că începutul tuturor lucrurilor e existența și neexistența, căci existența este plinătate, iar neexistența deșert, și că plinătatea produce totul prin prefacere sau figură? Fie, sunt gata să mă unesc cu bunul Democrit și să rîd împreună cu el; dar mă atrage Heraclit, cel care plînge, afirmînd: începutul totului este focul, care are două stări: dilatarea și condensarea; primul este principiul activ—al doilea pasiv; acela despartește iar acesta unește. Mi'e destul deja, 'mă se învărtește capul de atâtea începuturi diferite. Dar iată că Epicur ¹⁾ mă poștește să nu trec cu vederea învățătura lui minunată despre atomi și viditate, fiind că totul provine și se nimicește prin combinarea lor felurită.

VII Nu-ți voi sta în potrivă minunatul Epicur. Dar, Cleant, scoțînd capul din puț, rîde de învățătura ta. Eu aflu în învățătura lui începutul adevărat al tuturor lucrurilor: Dumnezeu și materia și afirm, că pământul se preface în apă iar apa în aer, că aerul se ridică în sus, că focul înconjură pământul, că pe fața a tot pământul e împrăștiat sufletul care ne însufletește și pe noi. Cu totă mulțimea acestor filosofi, altă mulțime din Libia vine către mine: Carnead ²⁾ și Clitomah și toți următorii lui; respingînd învățătura celorl-alti filosofi ei afirmă: că natura lucrurilor e necunoscută și că adevărul e tot-d'auna amestecat cu minciuna. Ce 'mă rămâne de făcut după atâtea cercetări îndelungate și obositoare? Cum să mă scap mintea de această mulțime de păreri? Dacă nu se pôte pricepe nimic, atunci adevărul e departe de omeni, iar faimosa filosofie alergă mai mult după umbră, de cât posedă știința lucrurilor.

VIII. Dar, iată alți filosofi ai generației vechi—Pitagora ³⁾ și cei de un cuget cu el, maestri și tăcuți 'mă predau, ca pe niște taîne, alte învățătură împreună cu dovada lor principală și taînică: „însu-mi am dis“. Începutul tuturor lucrurilor este unitatea; din formele ei diferite și din numere provin stihiiile; numărul însă, forma și măsura stihiiilor sau elementelor este acesta: focul e format din 24 drept unghîuri tri-unghîuri și e cuprins între 4 părți egale dintre care toate sunt formate din 6 drept-unghîuri tri-unghîuri, așa că se asemănă cu piramida; aerul e compus din 48 tri-unghîuri drepte și se cuprinde între 4 laturi egale: el se asemănă cu o figură care are 8 tri-unghîuri echi-laterale din cari, fie care se împarte în 6 unghîuri drepte: prin urmare de toate sunt 48 unghîuri; apa se compune din 120 tri-unghîuri și se asemănă cu o figură ce constă din 120 tri-unghîuri egale și echi-laterale; eterul se compune din 12 pentagone echi-laterale și este asemenea cu o figură compusă din 120 tri-unghîuri; pământul se compune din 48 tri-unghîuri

¹⁾ Pe la 341—270. a. Chr.

²⁾ Pe la 215—126 a. Chr.

³⁾ Pe la 600 a. Chr.

și se cuprinde în 6 patrate având forma cubului, căci cubul constă din 6 patrate dintre care fie-care are 4 tri-unghiuri așa că de toate sunt 24 tri-unghiuri.

IX. Ast-rel măsură lumea Pitagorală. Inspirat din nou, eu disprețesc casa, patria, copiii, și nu mă mai îngrijesc deja de nimic, mă sui la eter și luând cotul de la Pitagora încep să măsoz focul. Măsurarea făcută de Zevs nu e de ajuns. Dacă nu se va înălța la cer o așa ființă importantă, un corp și un suflet așa de mare, adecă eu, și nu va măsura eterul, se va perde stăpânirea lui Zevs! Măsurând eterul și comunicând lui Zevs câte unghiuri are focul, mă cobor din cer pe pământ și mânânc măslina, smochine, verdețuri de grădină apoi trec la apă și pe ea, stihie um-dosă, încep să o măsoz cu cotul, cu degetul și semi-degetul; iar odată cu acesta îi măsoz și adîncimea ei, ca să știe de la mine și Poseidon, cât e de mare, marea asupra căreia domnește. Eu voi înconjura și pământul în o singură zi cercetându-i numărul, măsura și figura: sunt pe deplin convins, că de o ființă așa de mare și minunată cum sunt eu, nu va scăpa necercetat din univers, nici cât e negru sub unghie. Afară de acesta eu voi afla chiar și câte stele sunt pe cer, câți pești în apă, câte fiare pe pământ și punând lumea în cântar ușor voi afla ce greutate are. Umflat de știința atâtor lucruri sufletul meu a devenit ôre cum stăpân al lumii întregi.

X. Dar Epicur aplecându-se îmi dice: amicul meu, tu ai măsurat numai o lume, există însă multe lumi și toate sunt înfinite. Din această cauză sunt nevoit să vorbesc despre o mulțime de ceruri, diferite eteruri și pregătindu-mi merinde pentru câte-va zile, fără întârziere încep a călători prin lumile lui Epicur; ușor sbor peste confiniile Tetisei și ale Oceanului și ajungînd în lumea cea nouă, în câte-va zile măsoz totul. De aci trec la a treia lume, apoi la a patra, a cincea, a decea, a suta, a mia și în fine unde? Toate sunt întunec al ignoranței, înșelăciune, rătăcire nesfârșită, înțelegere nedesăvîrșită, necunoștință nepătrunzătoare; rămâne să socotesc atomii din cari se formeză o așa mulțime de lumi, spre a nu-mi scăpa nimic din vedere în cercetarea unor asemenea lucruri, de la care atărnă buna stare a caselor și orașelor.

Toate acestea le am spus în scopul de a se vedea, cum se contradic filosofii în păreri, cum se perd în înfinit cercetările lor, fără a se opri la ceva și, cât este de anevoios și zadarnic scopul cercetărilor lor abstracte, scop nejustificat nici de evidență nici de mintea sănătoasă.

Icon. Const. Nazarie.

DONAȚIUNI.

La construirea, îmbunătățirea și înfrumusețarea bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului, din parohia Râșina, județul Gorjiu, D-l Constantin D. Porojucu și soția sa Maria au dăruit 20,013 l. 11 bani, iar locuitorii acelei comune au ajutat cu 2352 lei. Pentru această plóság vrednică a lor jertfă și exemplul și a altora, li se aduc mulțămiri publice.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Enache Nicolae, student, care a dăruit bibliotecii parohiale din parohia Giulești Dozești, județul Vâlcea, 237 volume, cu cuprins variat, în valoare de 500 lei.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Vasile Roșca și D-nei Elena V. Roșca, din urba T.-Jiu, care au dăruit bis-ricii catedrale, din același oraș, un rînd complet de veșminte preotești de stofă albă fină, în valoare de 720 lei, și două sfeșnice împărătești, fie-care cu câte nouă lumânări, de argint de Kina, în valoare de 3000 lei.

Locuitorii Constantin Petrescu și Grigorie Stan Dimirț, au cumpărat pentru biserica parohială din comuna Murgășiu, pl. Amaradia Ocolu, jud. Doljiu, următoarele cărți din ediția Sf. Sinod, adică un Penticostar, un Apostol și o Psaltire. Pentru care se aduc mulțămiri publice.

Comerciantul Ilie N. Răduț a dăruit bisericii parohiale din com. Murgășiu, plasa Amaradia-Ocolu, județul Doljiu, următoarele cărți din tipografia Sf. Sinod și anume: o Evanghelie legată frumos cu piele, un Evhologiu (Moliftelnic) și o colecțiune de predici de Prea Sfințitul fost Episcop al acestei Eparchii D. D. Athanasie, toate legate cu piele marochin în valoare de 37 lei. Pentru care se aduc mulțămiri publice numitului donator.

D-l Constantin Ceaușescu, din urba Caracal, dăruind suma de 1000 lei în ajutorul constririi din nouă a bisericii parohiale Sfinții Apostoli, din urba Caracal, județul Romanați, i se aduc mulțămiri publice.

D-na Fani Alexandrina Axenti, institutore pensionară din urba

T. Severin, dăruind bisericeii, ce se află în construire, din cătunul Magheru, pendinte de parohia Breznița de Ôcol, din județul Mehedinți, un potir de argint de Kina și un procovet de atlas, ambele în valoare de 46 lei, i se aduc mulțămiri publice.

Se aduce mulțămiri publice D-lui Ión C. Popescu și soției sale Ilinca Ión Popescu, cari au cumpărat și dăruit bisericeii parohiale Fometești, jud. Gorjiu, o cazanie, ediția Sfîntului Sinod, ce costă 11 lei.

Defuncta Agripina A. Jora, născută Miclescu, din Iași, lăsând prin testamentul său un fond de 1000 lei bisericeii Sf. Nicolai din parohia I Trifești, jud. Roman, din acărui venit anual să se facă slujbă pentru pomenirea sa; iar D-l Ión Gh. Ghica, magistrat din Iași, fiul acesteia, în unire cu cei-l-alți moștenitori ai piósei donátore Agripina A. Jora, bine voind a aduce la îndeplinire dispozițiunile testamentare și consemnând la casa de depuneri, atât suma de 1000 lei, cât și 23 lei și 30 bani, procente, pe numele epitropiei menționatei biserici. Se aduc mulțămiri publice D-lui Ión Gh. Ghica și celor-l-alți moștenitori ai defunctei.

D-l Ión Ieremia și soția sa Ecaterina, din cotuna Cornești, com. Onișcani, jud. Roman, bine-voind a face, cu mijlocele lor proprii, reparațiuni bisericeii parohiale „Sf. Trei Ierarchi“ din cotuna Hârlești, aceeași comună, zugerind, tot-odată, catapetézma și totă biserica din nou, lucrare cu care au cheltuit peste două mii lei (2000 l.) Se aduc mulțămiri publice numiților donatori pentru această faptă cuadevărat creștinescă și demnă de totă lauda.

D-l Vasile Hrișcu, locuitor în cotuna Bónța, comuna Onișcani, jud. Roman, a dăruit bisericeii parohiale „Sfinții Trei Ierarchi“ din parohia Hârlești din numita comună, un rînd vestminte preoțești de adamască, în valoare de 115 lei. Pentru care i se aduc mulțămiri publice.

D-na Marinca Proschinita din urba Focșani, a dăruit bisericeii filiale „Sf. Voevođi“, din parohia Jorăști, jud. Putna, una sobă în valoare de 30 lei; iar Domnii V. Vlad și Marin Nistor, au dăruit acesteiași biserici, cel întâi un dulap de lemn, în valoare 20 lei, și cel al doilea un serafim costând tot 20 lei. Pentru care li se aduc mulțămiri publice.

Chiriarchia Dunărei-de-jos exprimă mulțămiri D-lui Sandu Dragu din urba Galați, care a donat bisericeii cu serbarea „Adormirea Maicei Domnului“ din parohia Independența, județul Covurlui, o cădelniță de argint în valoare de 140 lei.

Chiriarchia Dunărei-de jos exprimă mulțămiri persónelor mai jos notate, cari au bine-voit a contribui cu sumele notate în dreptul fiecăreia, la procurarea de obiecte și înfrumusețarea bisericei Sf. M. M. Gheorghe din parochia Michaiu Bravu, jud. Brăila, după cum urmază: D-l Gh. Țigoiu și soția sa Maria au dăruit un policandru de argint de Kina, cu 24 luminări în valoare de 350 lei, D-l Bargea Petrescu și soția sa Iona, 2 sfeșnice mari împărătești și 2 mici, toate de lemn în valoare de 70 lei. D-na Tudora D. Panchiciu a dăruit 2 sfeșnice mici în valoare de 50 lei, D-l Andrei Matacă și soția sa Bada din comuna Chioibăsești a plătit zugrăvitul a două împărătești, Sf. Ierarh Nicolae și Sf. M. M. Gheorghe în sumă de 150 l. D-l Șerban Drăguliu și soția sa Stanca, au plătit zugrăvitul Sf. Ierarh Nicolae în altar 25 lei, iar D-l Vasile Mărulenu a plătit zugrăvitul Sfântului Vasilie cel Mare 25 lei.

Chiriarchia Dunărei-de jos exprimă mulțămiri persónelor mai jos notate pentru donațiunile făcute bisericei Sf. Ierarh Nicolae din parochia Azicelău, jud. Tulcea, după cum urmază: D-l Gherasim Grigoriu, un prapor 70 l. Michai Bărlădeanu, o cruce mare, 30 l. Presbitera preotului Ilie, două perdele 4 l. Elena Nedeleu Bogdan, două perechi perdele și o față pentru sfinta Masă 12 l. Presbitera preotului Ștefan Bășnuță, un covor 8 l. Gafița Parcheșan, o perdea la sfintele uși 12 l. Gavril Theodor, a dăruit terenul unde urmază a se construi noua biserică și Gheorghe Delenu, terenul pentru cimitirul parohiei.

Chiriarchia Dunărei-de-jos aduce mulțămiri D-lui Gheorghe Eremia mare proprietar al moșiei Stăncuța, jud. Brăila, pentru fapta generoasă și laudabilă ce a sevrișit, reparând Biserica cu serbarea „Intrarea în Biserică a Maicei Domnului“, parochia Stăncuța, cu care a cheltuit suma de 4000 lei.

Parohul parohiei Corbeni-Bârsești, face cunoscut, că la 1-iulie Februrie curent a înființat bibliotecă la acea parohie din 108 bucăți cărți de conținut variat, între care: Teologia morală, de Prea Sfințitul Arhiepiscop Athanasie Craioveanu, Istoria Dogmelor de Dimitrie Boroianu, Papalitatea Eretică traducere de Protosingheul Gerasim Safrin, Preoția, Tesă pentru licență de Arhidiaconul Gh. I. Gibescu, 45 bucăți din jurnalul „Biserica Ortodoxă Română“ și 51 numere din revista „Albina“, 8 numere din „Amicul poporului“ toate dăruite de acel paroh Dumitru Ciocoiu. Pentru care i se aduc mulțămiri publice.

Se aduce mulțămiri publice locuitorilor Parohiei I Cuvioasa Paraschiva din comuna Bălșiu, plasa Oltețu Oltu de sus, jud. Romanați cari au contribuit la cumpărarea Clopotului în valoare de 880 lei, un potir cu accesoriiile lui 200 lei, un epitaf, un policandru, un steag și un rînd vesminte preoțești, și anume: Petre D. Roșca dis

a dăruit bisericii Sf. Treime din com. Petricéna de Brebu un iconostas în valóre 28 l. D-na Elena St. Bucșă din comuna Brebu a dăruit bisericii Sf. Voevođi din comuna Teșila, un evhologiu legat în valóre de 13 lei. Pentru aceste fapte lăudabile se aduc mulțămiri publice numiților donatori.

Chiriarchia Dunărei-de-jos, exprimă mulțămiri D-nului Christea Georgescu, primarul comunei Catalaj, din județul Tulcea, care a bine voit a dona bisericii Adormirea Maicei Domnului din Țisa comună una Cristelniță, în valóre de 100 lei 50 bani.

Din partea sântei episcopii de Huși, se aduc căldurose mulțămiri D-șorelor Ióna și Maria Donea din Huși, pentru că au dăruit bisericii catedrale a sântei Episcopii de Huși, una perdea la ușile împărătești, lucrată de mână din diferite lánuri colorate cu chipul Domnului Christos și căptușită cu atlas roș precum și o pólă la iconostas de aceeași materie.

Chiriarchia Dunărei-de-jos, exprimă mulțămiri publice persónelor mai jos arătate, cari au bine voit a dona bisericii „Nașterea M. Domnului“ din parohia Telița, jud. Tulcea, obiectele notate în dreptul fie-cărui și anume: Iacob Cervani, un clopot în valóre de 70 lei; Maica Archelaia Calnicova, Starița Sf. Monastiri Celic Dere, o linguriță de argint pentru Sf. împărtașire; o cruce mică de argint, o cutióră mică de argint, o cutie mică de lemn, un sfânt acoperemînt, un felon, un epitrahil și trei icóne mari: Iisus Christos, Maica Domnului și Sf. Nicolae, tóte usate; Văduva Olea Gavrilă, un felon nou cu epitrahil și mănecare, în valóre de 200 l. Arhimandritul Filimon, egumenul schitului Saun, a dăruit Sf. uși Impărătești, o icónă, 2 stéguri și o față de masă, tóte usate; Epitropia bisericii Sf. Gheorghe din Țurba Tulcea, mai multe icóne vechi de lemn, un stég, o cruce și o cădelniță, tóte usate, Efrem Antonof, o icónă mare cu vechiul și noul Testament; Macarie Sava, din cotuna Tristenic, un stég nou în valóre de 30 lei; Grigore Vasiliu, o sobă de fier, în valóre de 12 lei, Văduva Maria Cirencica, o masă de lemn, doue icóne mici și un levicer și Lucsana Ioanichi un levicer.